

T.C.
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI ANABİLİM DALI

HASAN'IN ŞEVKNÂME ADLI MESNEVİSİ
[İNCELEME-METİN-DİLİÇİ ÇEVİRİ-TIPKIBASIM]

Yüksek Lisans Tezi

ŞULE YÜKSEL ACAROĞLU

MAYIS 2018

T.C.
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI ANABİLİM DALI

HASAN'IN ŞEVKNÂME ADLI MESNEVİSİ
[İNCELEME-METİN-DİLİÇİ ÇEVİRİ-TIPKIBASIM]

Yüksek Lisans Tezi

ŞULE YÜKSEL ACAROĞLU

DANIŞMAN

DOÇ. DR. SADIK YAZAR

MAYIS 2018

İMZA SAYFASI

Şule YÜKSEL ACAROĞLU tarafından hazırlanan “Hasan’ın Şevknâme adlı Mesnevisi [İnceleme-Metin-Diliçi Çeviri-Tıpkıbasım]” başlıklı bu yüksek lisans tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında hazırlanmış ve jürimiz tarafından kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

Tez Danışmanı:

Doç. Dr. Sadık YAZAR

.....

Kurumu: İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Üyeler:

Prof. Dr. İsmail GÜLEÇ

.....

Kurumu: İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Doç. Dr. Müjgan ÇAKIR

.....

Kurumu: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 29/05/2018

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim.

Şule YÜKSEL ACAROĞLU

Danışmanlığını yaptığım işbu tezin tamamen öğrencinin çalışması olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığını taahhüt ederim.

Doç. Dr. Sadık YAZAR

ÖNSÖZ

Klasik Türk edebiyatı edebi ürünleri, Osmanlı, Çağatay ve Azeri sahalarında dil, üslup, muhteva ve şekil açısından kendine has özellikleriyle icra edilmiştir. Edebi, tarihi ve kültürel açıdan mühim ve köklü bir geçmişe sahip olan klasik Türk edebiyatında ilk mesnevi, XI. yüzyılda Yusuf Has Hacib'in kaleme aldığı *Kutadgu Bilig* adlı eserdir. Türk edebiyatında mesnevi; İslamiyet öncesi birikimler, Arap ve Fars edebiyatlarının etkisiyle Türk bedii anlayışında vücut bulmuş, asırlardır çeşitli konularda kaleme alınmış edebi bir şekildir. Klasik Türk edebiyatı şairleri; kısa veya uzun hacimli anlatımlarla aşk ve kahramalık hikâyeleri, şehrengizler, didaktik dini-ahlaki ve tasavvufi konularda mesneviler yazmıştır.

Aşk konulu mesnevi türlerinden olan *Şevknâme* adlı eser, çalışmamızda klasik Türk edebiyatının en gösterişli ve nitelikli eserlerinin verildiği döneme işaret etmektedir. Muhteva ve belagat açısından devrindeki mesnevi eserlerinden daha yoğun ve şair açısından farklı bir dille ifade gücüne sahip olduğuna inandığımız bu mesnevide, işlenen konunun alışlagelen edebi tarzdan farklılıklar arz etmesi hasebiyle yüksek lisans çalışmamızın konusu, *Şevknâme* olmuştur. Ayrıca eserin yazıldığı dönem ve şairinin kesin olarak bilinmemesi, konuyla ilgili ipuçları değerlendirilerek yapılan araştırma-incelemeler *Şevknâme* adlı mesneviyi gizemli bir eser haline getirmiştir.

Lisans ve yüksek lisans öğrenimimde değerli bilgi, tecrübe ve motivasyonlarıyla bana rehberlik eden kıymetli hocalarıma şükranlarımı sunarım.

Yüksek lisans çalışmamız süresince yardımcı olan danışman hocam Doç. Dr. Sadık YAZAR'a teşekkür ederim.

Ayrıca çalışmam esnasında her türlü manevi desteklerini benden esirgemeyen fedakâr ailem, eşim ve çocuklarıma teşekkür ederim.

Şule YÜKSEL ACAROĞLU

İstanbul, 2018

ÖZET

HASAN'IN ŞEVKNÂME ADLI MESNEVİSİ [İNCELEME-METİN-DİLİÇİ ÇEVİRİ-TIPKIBASIM]

Yüksel Acaroğlu, Şule

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Sadık Yazar

Mayıs, 2018. 189 Sayfa

Arap, İran ve Osmanlı medeniyetlerinin edebiyatlarında önemli yer tutan mesnevi; uzun anlatımlarda kullanılmış bir nazım şeklidir. Mesnevilerin hacmi ve işlenen konular çeşitlilik gösterir. Hamse (beş mesnevi) şeklinde yazılan mesneviler yanında, divanlar içinde yer alan mesneviler gibi müstakil, yirmi-otuz beyitten oluşan mesneviler de klasik edebiyatımızda yer almıştır. Bu türde yazılmış mesnevilerden biri de Hasan'ın *Şevknâme'si* dir. Eserin anlatım tekniği, kullanılan dil ve belagatının Türk edebiyatına önemli bir değer katacağına inanmaktayız.

Bu incelemede; yapılan biyografik araştırmayla tespit edilen veriler doğrultusunda eserin şâiri Hasan hakkında ulaşılan bilgiler verilir *Şevknâme*'nin diliçi çevirisi yapılmıştır. Yapılan diliçi çeviri ile mesnevinin dil özelliği hakkında bilgi edinilip, şekil, muhteva ve belagat açısından incelemesi yapılmıştır. Çalışmanın son kısmında metnin çeviri yazısı ile tıpkıbasımına yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hasan, Şevknâme, Mesnevi.

ABSTRACT
HASAN’S MASNAWI NAMED ŞEVKNÂME
[EXAMINATION-TEXT-INTRALINGUAL TRANSLATION-
FACSIMILE]

Yüksel Acaroğlu, Şule

Master’s Degree Thesis, Turkish Language and Literature Major

Consaltant: Doç. Dr. Sadık Yazar

May, 2018. 189 Pages

Masnawî, which has a considerable impact on Arabic, Iranian and Ottoman civilization’s literature, is a kind of verse that is used for long expressions. Volume and the quantity of subjects processed in Masnawî may vary. Along with masnawies written as Hamse, different masnawies that has partaken in Ottoman poetry and consisted of twenty-thirty couplets have taken place in our literature. One of the Masnawies that was written with this technique is Hasan’s *Şevknâme*. We believe that the expression technique, the dialect and the declamation which were used in this Masnawie will add value to Turkish literature.

In this examination; intralingual translation of *Şevknâme* was executed in accordance with the information which was gathered by biographic research about Hasan, the author of the poetry. By this translation, information about the masnawî’s dialect was collected and examined in terms of shape, content and declamation. In the last part of the practice, transcript and facsimile of the text were given place.

Keywords: Hasan, *Şevknâme*, Masnawî.

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM.....	i
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vii
KISALTMALAR	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiii
TABLolar LİSTESİ	xv
GİRİŞ	1
BÖLÜM I	3
1. <i>ŞEVKNÂME</i> 'NİN TANITILMASI	3
1.1. <i>ŞEVKNÂME</i> HAKKINDA GENEL BİLGİLER	3
1.2. <i>ŞEVKNÂME</i> 'NİN YAZARI	3
1.3. HASAN MAHLASLI ŞAİRLER.....	4
1.4. <i>ŞEVKNÂME</i> 'NİN YAZILDIĞI DÖNEM	7
1.5. <i>ŞEVKNÂME</i> 'NİN NÜSHA TAVSİFİ.....	9
BÖLÜM II	13
2. <i>ŞEVKNÂME</i> 'NİN İNCELENMESİ	13
2.1. <i>ŞEVKNÂME</i> 'NİN BİÇİMSEL ÖZELLİKLERİ	13
2.1.1. <i>Şevknâme</i> 'nin Vezin Açısından İncelenmesi	13
2.1.1.1. <i>Şevknâme</i> 'de aruz imlâsı	13
2.1.1.2. <i>Şevknâme</i> 'de aruz uygulamaları	15
2.1.1.2.1. Vasl.....	15
2.1.1.2.2. İmâle	17
2.1.1.2.3. Zihaf	21
2.1.2. <i>Şevknâme</i> 'nin Redif ve Kafiye Açısından İncelenmesi	22
2.1.2.1. Redif.....	23
2.1.2.2. Kafiye çeşitleri	25
2.1.2.3. Kafiye hataları	29
2.2. <i>ŞEVKNÂME</i> 'NİN MUHTEVASI.....	32
2.3. <i>ŞEVKNÂME</i> 'NİN BELÂGAT ÖZELLİKLERİNE GENEL BİR BAKIŞ	37
BÖLÜM III.....	59
3. ESERİN TÜRÜ	59
3.1. <i>ŞEVKNÂME</i> 'NİN TÜRÜ HAKKINDA.....	59

BÖLÜM IV	63
4. ÇEVİRİ YAZI METİN VE DİLİÇİ ÇEVİRİSİ	63
4.1. METİN NEŞRİNDE DİKKAT EDİLECEK HUSUSLAR	63
4.2. TRANSKRİPSİYON ALFABESİ	64
4.3. <i>ŞEVKNÂME</i> 'NİN ÇEVİRİ YAZI METNİ ve DİLİÇİ ÇEVİRİSİ.....	66
SONUÇ	166
KAYNAKÇA	169
EKLER.....	173
Ek-1 <i>Şevknâme</i> 'nin Tıpkıbası.....	173
ÖZGEÇMİŞ	189

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
a.g.t.	: Adı geçen tez
AKM	: Atatürk Kültür Merkezi
bk.	: Bakınız
c.	: Cilt
EAT	: Eski Anadolu Türkçesi
Fak.	: Fakülte
haz.	: Hazırlayan
Hız.	: Hazret, Hazreti
.	: Ölüm
s.	: Sayı
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
TDE	: Türk Dili ve Edebiyatı
TDK	: Türk Dil Kurumu
TTK	: Türk Tarih Kurumu
	: Üniversite, niversitesi
vd.	: ve devamı, ve diğerkleri
Yay.	: Yayını, yayınları
YL	: Yüksek Lisans
yy.	: Yüzyıl

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Eserde Geçen 1. Filigran	7
Şekil 2. Eserde Geçen 2. Filigran	7
Şekil 3. Eserde Geçen 3. Filigran	8
Şekil 4. Eserde Geçen 4. Filigran	8

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. <i>Şevknâme</i> ’de Geçen Kafiye Çeşitleri ve Kullanım Sayısı.....	25
Tablo 2. Transkripsiyon Alfabesi.....	64

GİRİŞ

Yüksek lisans tezi çalışması için yaptığımız taramalar neticesinde, danışman hocam rehberliğinde yegâne nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunan *Şevknâme* isimli mesnevi, çalışmanın konusu olarak belirlenmiştir. Bu belirlemeden önce, *Şevknâme* ve eserin yazarı olarak metinde yer alan “Hasan” anahtar kelimelerinden hareketle taramalar yapıp daha önce bir çalışmaya konu olup olmadığı tespit edilmeye çalışıldı. Tüm bu tarama ve araştırmaların neticesinde tespit edilen mesnevi hakkında yapılan bir çalışma ile karşılaşılmadı. Enstitüye verilen Tez Önerimizin kabul edilmesiyle, çalışmamıza başladıktan sonra bahsi geçen metin üzerinde çalışma yaptığımızı, Klasik Edebiyat Araştırmaları alanı ile ilgili çalışmaların yayımlandığı ilgili sitelere de kaydettik.

Şevknâme adlı mesnevinin metni; bilimsel usullere uygun olarak hazırlanıp diliçi çevirisi yapıldıktan sonra, inceleme kısmına geçildi. Eserle ilgili planlanan hedeflerin araştırma-inceleme çalışmaları esnasında üzerinde çalışma yaptığımız *Şevknâme*'nin bir yüksek lisans çalışmasına konu olduğu tespit edildi. Bu durumdan haberdar olunca söz konusu tezi inceleyip yaptığımız çalışmayla karşılaştırdıktan sonra tez çalışmasına devam etme kararı aldık. Bu inceleme sonucunda, bahsi geçen çalışma ile bizim çalışmamız arasında birtakım benzerlikler yanında, araştırma ve incelememizi özgün kılan farklılıklar da bulunmaktadır. Bizim çalışmamızı -bizimle eş zamanlı yapıldığını düşündüğümüz- bu tezden farklı kılan hususları şu şekilde listelemek mümkündür:

1. Metni bilimsel usullere uygun olarak kurduk.
2. Hazırladığımız bu metni, akademik saha dışında da istifadesini mümkün kılmak için diliçi çeviri yoluyla günümüz Türkçesine aktardık.
3. Metni biçim ve şekil özellikleri açısından inceledik.

4. Eseri, genel bir bakış açısıyla, belagat yönünden inceleyerek alışlagelmişin dışında eseri sadece muhteva açısından değil aynı zamanda ‘şairin metni nasıl edebileştirdiği’ sorusuna da yanıt aradık.
5. Filigran çalışmasından yola çıkarak mesnevide açıkça belirtilmeyen, eserin yazılış zamanını en dar çerçeve içerisinde tespit etmeye çalıştık. Bu tespitin eser incelemesinde oldukça nitelikli ipuçları vereceği görüşündeyiz.

Gün yüzüne çıkan *Şevknâme*’nin ilerleyen zamanlarda akademik anlamdaki çalışmalarla -varsa hatalarımızın giderilip- modern metin incelemeleriyle daha da zenginleşeceği, Türk edebiyatı akademik çalışma sahasına yeni ufuklar açacağı görüşündeyiz.

Mesneviler; kaleme alınan nazım şekli, işlenen tür ve dönem özellikleri, nesir-nazım nitelikleri gibi belli başlı klasik edebi geleneğin özelliklerini bir arada inceleme-değerlendirme imkânı sunmaktadır. Bu bağlamda mesnevi şeklinin; klasik Türk edebiyatı eserlerini ve dönem özelliklerini edebi açıdan anlama ve kavrama noktasında önemli yere sahip olduğu görüşündeyiz.

Klasik Türk edebiyatı ürünlerinden olan mesnevi; hemen her alanda yüzyıllar boyu eserler vermiş edebi bir şekildir. Osmanlı medeniyetinin en görkemli yüzyılları arasında (16. yy.) yaşadığı öngörülen Şair Hasan ve eseri *Şevknâme*; transkript, diliçi çeviri, metin incelemesiyle (dil-şekil-muhteva) Türk edebiyatı ve kültürümüze bir edebi eser daha kazandıracağımız görüşündeyiz.

Yüksek lisans tez çalışması 4 ana bölümden oluşmaktadır. Çalışmamızda öncelikle *Şevknâme* adlı mesnevinin; şairi, yazıldığı dönemi ve nüshası hakkında bilgiler verilerek eserin tanıtılması yapılmıştır. Eserin incelenmesi; biçim, muhteva ve belagat açısından değerlendirilmiş olup diğer bölümde; eserin türü hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmamızın son bölümünde ise; *Şevknâme*’nin çeviri yazı metni ve diliçi çevirisi yer almaktadır.

Diliçi çevirinin; eseri dil ve muhteva açısından anlamada daha faydalı olacağına, inceleme-yorumlama konusunda da katkıda bulunacağına inanmaktayız. Bu eserin incelenmesinde hata veya eksiğimiz olursa umarız hoşgörüyü karşılarız.

BÖLÜM I

1. *ŞEVKNÂME*'NİN TANITILMASI

1.1. *ŞEVKNÂME* HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Eserden hareketle, Hasan adlı bir şaire ait olduğunu tespit ettiğimiz mesnevinin adı; aşağıdaki beyitte belirtildiği gibi *Şevknâme*’dir.

85 Sözüñden cāna virsün zevk hāme
Tamām olsun yazılsun *Şevknâme*

Hasan adlı şairin *Şevknâme* isimli eseri, klasik Türk edebiyatı nazım şekillerinden mesnevi nazım şekliyle yazılmıştır. Çalışmamıza konu olan bu eser, aşk konulu mesnevi biçiminde kaleme alınmış bir eserdir. Eser, 500 beyitten oluşmakta olup aruzun hezec bahrinin *mefâ’îlün/ mefâ’îlün/fe’ûlün* kalıbıyla yazılmıştır.

1.2. *ŞEVKNÂME*'NİN YAZARI

Şevknâme’de metnin şairine işaret eden aşağıdaki şu iki beyit bulunmaktadır:

67 **ḤASAN** āşüfte-i zülf ü ruḥ-ı yār
Ġarīb-i nākes ü zār u dil-efgār

477 **ḤASAN** dermānde-i derd-i maḥabbet
Ḳadīmī sākin-i kūy-ı melāmet

Bu iki beyitten anlaşıldığına göre metnin yazarı, kendisini ‘Hasan’ ismi ya da mahlasıyla okuyucuya takdim etmektedir.

Mesnevide şair olarak adı geçen Hasan’ın tam kimliğini ortaya çıkarabilecek kesin bir bilgi bulunmadığı gibi onu belli bir dönemde konumlandıracağımız belli bir padişah, belli bir dönem ve belli bir hâmi ismi de yer almamaktadır. Eserin sonunda kimliği net olarak belli olmayan bir hâmiye ithaf dolayısıyla övgü yapılmışsa da bu hâminin kimliği açıklanmamıştır.

Yukarıda da ifade edildiği gibi şairin yaşadığı dönemi ortaya koyabilecek herhangi kesin bir bilgi elimizde bulunmamakla birlikte; sahip olduğumuz tek bilgi metinde adı geçen “Hasan” ismidir. Bu doğrultuda tezkirelere başvurduğumuzda, gerek ismi gerek mahlası dolayısıyla ‘Hasan’ olarak madde başı yapılan şairler olduğunu görmekteyiz. Bunları aşağıdaki şekilde kronolojik olarak sıralamak mümkündür.¹

1.3. HASAN MAHLASLI ŞAİRLER

Osmanlı Azeri sahası şairlerine dair bilgi veren biyografik kaynaklar incelendiğinde *Şevknâme* adlı eseri yazdığını tespit ettiğimiz ‘Hasan’ adlı veya mahlaslı şaire rastlanmamıştır.²

Anadolu sahasındaki ‘Hasan’ mahlaslı şairlere tezkirelerde bakıldığında; tespit edilen biyografik sonuçlar kronolojik olarak aşağıda belirtilmiştir.

a. Hasan Çelebi Fenârîzâde

Sahn müderrisliği yapan âlim ve zâhit biridir. Babası Mehmed Şah Efendi’dir. *Mugni’l-Lebib* adlı telif eseri vardır. 1486’da vefat etmiştir.³

¹ Eserdeki kimi dil özellikleri dikkate alınarak Azeri sahası ya da Osmanlının Doğu coğrafyasında yaşamış olan şairlere yönelik bir tarama da yapılmıştır.

² Ömer Bayram, “Klasik Azerbaycan Edebiyatında Meşhur Gazel Şairleri,” *Selçuk Ü, Fen Edebiyat Fak. Dergisi*, s. 21(2009): 261-268; Hüseyin Ayan, Kemal Yavuz, Efrasiyap Gemalmaz, Recep Toparlı, Gönül Ayan, Yavuz Akpınar, *Ali Şir Nevâyî Mecâlisü’n-Nefâ’is* (Erzurum: Atatürk Ü, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yay., 1995): 101,227; M. Oğuzhan Kuşoğlu, “Sâdıkî-i Kitâbdâr’ın Mecma’ü’l-Havâs adlı Eseri: İnceleme-metin-dizin,” (Doktora Tezi, Marmara Ü, 2012), 20.; Nimet Yıldırım, *Fars Edebiyatında Kaynaklar* (Erzurum: Atatürk Ü, Fen- Edebiyat Fak. Yay., 2001), 350.

³ Nuri Akbayan ve Seyit Ali Kahraman, *Mehmed Süreyya Sicill-i Osmanî* c.2 (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay., 1996), 616.

b. Hasan Mu'îdî

Sultan II. Bayezid (1481-1512) zamanında yaşamış bir şâirdir. Anadolu şâirlerimizdendir.⁴

c. Hasan Çelebi

Kınalızâde Hasan Çelebi'nin *Tezkiretü's-Şuarâ* adlı şairler tezkiresinde verilen bilgiye göre Gelibolulu olan Hasan Çelebi (ö. 942/1536) yılında Bursa'da vefat etmiştir. Aşçızâde Hasan Çelebi olarak tanınır. Ulema arasında zarafet, letafet sahibi fen ilimlerinde irfan sahibi iyi huylu biridir. Bursa kadılığı yapmıştır.⁵ Ayrıca, *Tezkiretü's-Şuarâ* da Hasan Çelebi-i Mu'îd ve Hasan Çelebi adlı şairler de yer almaktadır.⁶

d. Hasan Can Çelebi

“Türk mûsikisi bestekârı, hânende. Devlet adamı, şeyhülislam ve tarihçi Hoca Sadeddin Efendi'nin babasıdır. Hayatı hakkında bilinenler, Hoca Sadeddin Efendi'nin ünlü eseri *Tâcü't-tevârih*'te verdiği bilgilere dayanmaktadır. Hasan Can b. Hafız Mehmed b. Hafız Cemaleddin İsfahanî şeklindeki künyesinden ailesinin İsfahanlı olduğu anlaşılmaktadır. Babası Hafız Mehmed, Safevi Hükümdarı Şah İsmail'in daveti üzerine Tebriz'e gitmiş, Yavuz Sultan Selim'in Çaldıran zaferinin (1514) ardından Tebriz'e girmesinden sonra buradan İstanbul'a getirdiği âlim ve sanatkârlar arasında o da yer almıştır.”⁷ (ö. 974/1567) Yılında vefat etmiştir.

e. Hasan Efendi

Amasyalı olan Hasan Efendi, İstanbul Eyüp'te Sokollu türbesinde medfundur. (ö. 990/1582) Sokollu Mehmed Paşa'nın oğluna hocalık yapmıştır. *Miftâh* metnini özetleyip ‘Maânîci’ lakabıyla nam salmıştır.⁸

⁴ Mustafa İsen, *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısım*, (Ankara: AKM Yay. 93,1994), 155.

⁵ İbrahim Kutluk, *Kınalı-Zâde Hasan Çelebi Tezkiretü's-Şuarâ* c.1 (Ankara:Türk Tarih Kurumları Yay., 2014), 287-288.

⁶ a.g.e., 289-291.

⁷ Nuri Özcan, “Hasan Can Çelebi, ” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* c. 16 (İstanbul: 1997), 312.

⁸ Akbayan ve Kahraman, a.g.e., 617.

f. Hasan Efendi (Kınalızâde)

Babası Ali Efendi'dir. 953/1012 (1546-1604) yıllarında yaşamıştır. Devrinde âlim ve usta bir şair olan Hasan Efendi'nin *Dürer ü Gurer Haşiyesi*, *Makbul Risaleleri ve Tezkire-i Şuarâ* isimli eserleri vardır.⁹

g. Hasan

Muid Hasan Çelebi namıyla tanınan şair; Serez'de doğdu. Kadı Ali Efendi'nin oğludur. Müderrislik ve kadılık yapan Hasan'ın nazikâne şiirleri vardır. Rıza'ya göre 1021/1612 yılında vefat etmiştir.¹⁰

h. Hasan

Manastırlı olan Ali'nin oğlu Hasan, kadılık görevinde bulunup, IV. Murad zamanı şairlerindendir. *Kırk hadis*'i şerh etmiştir. *Firaknâme* adlı manzum eserini kaleme almıştır.¹¹

i. Hasan Burhaneddin Efendi

Bursa'ya göç eden Hasan Burhaneddin Efendi, Celalî isyanıyla İstanbul'a geldi. Cihangir camiine halife olan Cihangirî, aslen Harputludur. 1073'te (1662-63) vefat etti.¹²

j. Hasan Efendi

Hasan Efendi'nin mahlası Vecîhî'dir. İstanbulludur. Divan-ı Humayun kâtiplerindendir. IV. Murad zamanında yaşamış *Divan*'ı olan şairdir. 1081'de (1670-1671) vefat etmiştir.¹³

k. Hasan

Abdulahâd Efendi yetiştirmiştir. Şehremini'de Şeyh olan Hasan (ö. 1088/1677-78), Fatih camiinde cuma günleri vaizlik yapmıştır. Ümmi Sinanzâde namıyla tanınmıştır.¹⁴

⁹ a.g.e., 624.

¹⁰ Haluk İpekten, Mustafa İsen, Recep Toparlı, Naci Okçu, Turgut Karabey, *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü* (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., 1988), 185.

¹¹ Fatih Yıldırım, "Mehmet Nâil Tuman ve Tuhfe-i Nâilisi: İnceleme-Metin-İndeks," (YL Tezi *Sayfa 101-200*, Balıkesir Ü, 2009), 235.

¹² Akbayan ve Kahraman, a.g.e., 615.

¹³ Abdulkerim Abdulkadiroğlu, *İsmail Belig'in Nuhbetü'l- Âsâr Li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr* (Ankara: Gazi Ü Yay., 1985), 662.

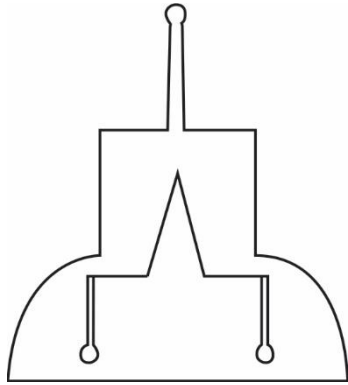
¹⁴ İpekten, İsen, Toparlı, Okçu, Karabey, a.g.e., 185.

1. Hasan Mehmed Han

Babası Hüseyin Han'dan sonra hanlık yapan Hasan Mehmet Han, Dağıstan'da doğdu. Türkçe ve Farsça şiirleri olan şair, (ö.1247/1831-1832) yılında Ezderhan'da vefat etmiştir.¹⁵

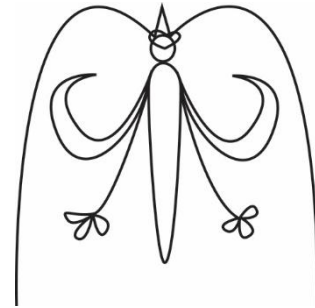
1.4. *ŞEVKNÂME*'NİN YAZILDIĞI DÖNEM

Yukarıda biyografilerini kısaca verdiğimiz 'Hasan' mahlaslı şairlerden hiçbirinin *Şevknâme* adlı eseri kaleme aldığına dair bir kayıt bulunmamaktadır. Hal böyle olunca, yani biyografik kaynaklar *Şevknâme*'nin müellifinin kim olduğunu ortaya koymakta kesin bilgiler vermeyince metindeki başka ipuçlarından hareketle hem eserin yazıldığı dönemi, hem de metnin yazarı olan Hasan'ın yaşadığı dönemi elden geldiğince daraltmaya çalıştık. Bu noktada öncelikle yazmanın filigranına baktık. Bu bağlamda yaptığımız çalışmalar neticesinde aşağıdaki filigran şekilleri tespit edilmiştir.

(en 4,5x boy 5cm)

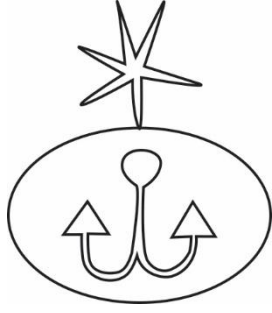
Şekil 1. Eserde Geçen 1. Filigran

(en 4x boy 4 cm)

Şekil 2. Eserde Geçen 2. Filigran

¹⁵ a.g.e., 186-187.

(en 3,5x boy 4 cm)

(en 2,5x boy 2,5)

Şekil 3. Eserde Geçen 3. Filigran

Şekil 4. Eserde Geçen 4. Filigran

Filigran kataloglarına bakıldığında elimizdeki yazmanın yapraklarında bulunan yukarıdaki filigranların; 1526 ile 1530 yılları arasını işaret ettiği tespit edilmiştir¹⁶. Bu bilgi elimizdeki yazmanın en azından bu tarihlere yakın bir zaman aralığında istinsah edildiği bilgisini vermektedir. Dolayısıyla en azından 1550'den sonra yaşamış olan 'Hasan' mahlaslı şairlerin *Şevknâme*'nin müellifi olamayacağı kesin olarak ortaya çıkmıştır.

Eserin yazılmış olabileceği en geç tarihi bu şekilde belirledikten sonra, *Şevknâme*'nin metni ve dil özelliklerine baktığımızda yazıldığı döneme dair bazı ipuçlarıyla karşılaşılmaktadır. Bunlardan en önemlisi metinde hikâyenin geçtiği iki şehir ismidir. Hikâye, Bursa'da başlayıp İstanbul'da devam etmektedir. *Şevknâme* yazarı, Bursa şehri hakkında ketum olurken, İstanbul'u yaklaşık on, on iki beyit içerisinde nispeten genişçe tasvir etmektedir. Bu tasvirde ortaya çıkan İstanbul şehri, şüphe götürmez bir şekilde öncelikle bir İslam hâkimiyetini göstermektedir. Bu itibarla eserin, İstanbul'un Osmanlı hâkimiyetine girdiği 1453'ten sonra yazıldığı kesindir. Yine bu İstanbul tasvirine baktığımızda, imar edilmiş tekâmüle ermiş bir şehir görüntüsü ortaya çıkmaktadır. Bu da eserin, hemen fethin akabinde değil de en azından 15. yy.'ın sonuna doğru yazıldığı tahminini yapmamıza elvermektedir.

Böylece eserin yazılmış olabileceği en erken zaman aralığını da belirlemiş bulunmaktayız. Eserin dil özelliklerine baktığımızda yukarıda yaptığımız tespitleri teyit eder özelliklerle karşılaşmaktayız. Söz varlığı ve dil özellikleri eserin, Osmanlı edebiyatının 1453 ile 1600 yılları arasına denk gelen "klasik dönemde" yazıldığına

¹⁶ Charles Moïse Briquet, *Les Filigranes* (Mansfield Centre: Tome c.1, 1923), 42, Tome c.2, 401. Yukarıda çalışılan yazmadaki filigranın ölçülerini tespit ederken elden geldiğince bunun kesin ölçülere yakın olmasına çalıştık. Ancak buna rağmen birkaç mm'lik sapmanın olabileceği unutulmamalıdır.

işaret etmektedir. Eserin yazıldığı dönemi bu şekilde yaklaşık elli yıllık bir aralığa kadar daralttıktan sonra eserin yazıldığı coğrafya hakkında da tahminde bulunmakta fayda vardır. Öncelikle metinde geçen İstanbul ve Bursa şehirleri muayyen bir coğrafya işaret ediyor görünse de bunun aldatıcı olduğunu düşünmekteyiz. Şair, mesnevisinin “Der-Sebeb-i İnşā'-ı Maḳāle” başlıklı bölümünde, eserin yazılış sebebinden bahsederken; “Dert ve kederinden şikâyet etmek, sıkıntı dönemlerini anlatmak için herkesin beğendiği, sevimli, özgün, gönül çelen, nazik ve hoş bir örnek bulup hemen o anda onu (mesel) bahane ederek keder ve derdini açıklamaya, anlatmaya başladı.” demektedir.

- 71 Şikâyet kıılmağa derd ü ğamından
 Hikâyet kıılmağa miḥnet deminden
- 72 Bulup bir hoş mesel mergûb u maḥbûb
 Ğarîb ü dil-firîb ü nâzûk ü ḥûb
- 73 Hemân-dem idünüp anı bahâne
 Ğam u derdini başladı beyâne

Şairin dile getirdiği bu beyitlerde, hikâyesini bir mesel üzerinden anlatmak istediğini belirtmesi, söz konusu şehir isimlerinin bu mesel içerisinde kurgusal olarak konumlandırılmış olabileceği ihtimalini de doğrulamaktadır.

1.5. *ŞEVKNÂME*'NİN NÜSHA TAVSİFİ

Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi Koleksiyonu 3745:

Süleymaniye Kütüphanesi'nde tek nüsha olarak bulunan bu eser 30 yapraktan oluşmakta olup başı ve sonunda birer vikaye yaprağı bulunmaktadır. Sayfa alanı 200X140 mm, yazı alanı ise 157X93 mm'dir. Her sayfasında 9 satır bulunan eserde düzenli olarak reddade/müşir kullanılmıştır. Güzel bir talik hatla yazılan yazmada başlıklar yaldız mürekkeple metin ise siyah mürekkeple yazılmıştır. 1b'de iç içe geçmiş mihrabiyye ve serlevhada mavi zemin üzerinde yaldız mürekkeple çizilmiş hatayı motifler ve mavi renkli tığlar bulunmaktadır. Serlevhanın ortasında siyah renk

mürekkeple eserin ismi yazılmıştır. Yazmadaki sayfa ve satır cetvelleri yaldız mürekkeple çizilmiştir. Yazmanın kâğıdı kehribar sarısı renginde olup filigranlıdır. Birkaç yaprağın üst kısımlarında yer alan su lekeleri dışında yapraklarda kurt yeniği ya da lekelenmeler bulunmamaktadır.

Mukavva zemin üzerinde, bordo renkli ince bir deri ile kaplanan cilt mıkpleli olup şemsiyye, zencirek ve suyolu barındırmaktadır. Şemsiyyede rumî motifler bulunmaktadır. Mıkplebi düşmek üzere olan cildin şirazesı de tahrip görmüş olup birkaç yaprak şirazedden ayrılmıştır.

Yazmada her hangi bir telif ve istinsah kaydı bulunmamaktadır. Buna karşın yazmanın başındaki vikaye yaprağında ve 1a sayfasında birkaç kayıt bulunmaktadır. Vikaye yaprağın a yüzünde eserin “Şevknâme-i Hasan”olarak yazılmış olup ayrıca “odadan çıkan...” şeklinde bir not yer almaktadır. 1a’da ise eserin adı yine “Şevknâme-i Hasan” olarak kaydedildikten sonra üç tane kütüphane mührü yanında “Maşaallah u la kuvvete illa billah” yazılı küçük bir mührün altında daha büyük bir mühür yer almaktadır. Temellük kaydını barındıran bu mühürde “min mütemellikâtı el-fakîr el-hâc Mustafa Sıdkî gufira leh” yazılıdır.

Eserin imlâ özelliği ile ilgili tespit edilen noktalar aşağıdaki gibidir.

263 Çün ol bî-çâre ‘ âşık nâgehânî
İşitdi ol hâdiş-i cân-sitânı

Yukarıdaki beyitte geçen Farsça olumsuzluk ‘bî’ eki, orijinal metinde, istinsah edilirken y (ﻯ) sesi yazılmamıştır.

275 Şafâ-yı vaşlı cândan eyleyüp yâz
Belâ-yı hicr-ile iderdi feryâz

EAT dönemi d/z (ذ / ز) değişimi özelliği göstermektedir. Şair, genellikle bu değişimi tercih etmiştir.¹⁷

¹⁷ Diğer d/z değişimi ile ilgili birkaç örnek için bk. 281, 338, 425, 481, 485. beyitler.

116 Belā vü derd ü ğam maḥremlîğ eyler
Hemān āh u fiğān hem-demlîğ eyler

Beyitte geçen ‘-lîğ’ eklerinde kalınlık-incelik uyumu açısından, eklerde uyumsuzluk vardır.

162 Ne vardur kimseye hîç iltifâtı
Ne ḥoz bir pula şayar kāyinātı

‘Kâinat’ kelimesi (ع) sesiyle yazılmıştır.

186 Didi ḥālũñ nedür ey ‘āşık-ı zār
Nedensin böyle bīmār u dil-efgār

234 Zihî vaqt-i sa‘îd ü rûz-ı pîrûz
Ki hem-dem ola cānān-ı dil-efrûz

Yukarıda altı çizgili, koyu renkli kelimeler metinde ‘dil-figâr, dil-fîrûz’ şeklinde imlâ edilmesine karşın; kelimeler, vezin gereği ‘dil-efgâr, dil-efrûz’ şeklinde okunarak transkript edilmiştir.

BÖLÜM II

2. ŞEVKNÂME’NİN İNCELENMESİ

2.1. ŞEVKNÂME’NİN BİÇİMSEL ÖZELLİKLERİ

2.1.1. Şevknâme’nin Vezin Açısından İncelenmesi

Çalışmamıza konu olan metin; klasik Türk edebiyatında sıkça kullanılan hezec bahrinin, Mefâ’îlün / Me fâ’îlün / Fe’ûlün vezni ile yazılmıştır.

2.1.1.1. Şevknâme’de aruz imlâsı

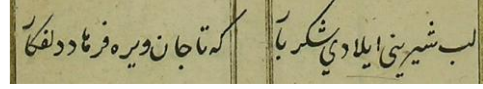
Aruz uygulamalarına değinmeden evvel metnimizde ‘aruz imlâsına’ da yer verildiğini söylememiz gerekir. Aruz imlâsı, “Türkçe kelimelerin, bilhassa vokalleri bakımından, aruza yani aruz tef’ile ve kalıplarına, buradaki kapalılık açıklık esasına uyularak yazılmasıdır.” Konuyla ilgili imla meselesinin nazım ve nesir olmak üzere ayrıca ele alınıp incelenmesi gerektiğini belirten Kılıç, ilgili makalesinde örnekler vererek konuyu izah etmiştir.¹⁸

Aruz imlasının uygulandığı metinleri araştıran-inceleyen bazı araştırmacıların, bu mühim konuya dikkat edilmemesinden kaynaklı, inceledikleri metnin Türkçe kelimeler açısından problemli olduğu kanısına vardıkları olmuştur.¹⁹ Bu bağlamda incelediğimiz eserde, Türkçe kelimelerin açık ve uzun hecelere göre imlası noktasında metin boyunca ‘aruz imlâsı’na yer verildiği görülmektedir. Bilhassa Türkçe kelimelerdeki sesli harflerin aruz kalıbına uyması için yapılan bu uygulamada konuyla ilgili metnimizde geçen örnekleri çoğaltmak mümkündür. Biz burada birer örnekle yetineceğiz.

¹⁸ Atabey Kılıç, “Aruz İmlası Üzerine Notlar,” *Turkish Studies = Türkoloji Araştırmaları: Prof. İsmail Ünver Adına*, c. III, s. 6, (2008), 471-487.

¹⁹ Daha fazla bilgi için bk. Sadık Yazar, “Klasik Türk Edebiyatında Aruz Etrafında Gelişen İmla Hususiyetleri,” *Osmanlı Edebi Metinlerini Anlama Kılavuzu* (Editör: Özer Şenödeyici), (İstanbul: Kesit Yayınları, 2015), 282.

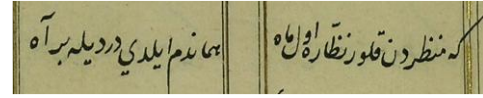
- 14 Leb-i Şîrîni eyledi şeker-bâr
Ki tā cân vire Ferhâd-ı dil-efgâr

Beyitin birinci mısraın ikinci tefilesindeki ‘eyledi’ kelimesinin ‘-le’ hecesi açık hece iken aruz gereği, kapalı hece olması için medle yazılıp vezne uyum sağlanmıştır.

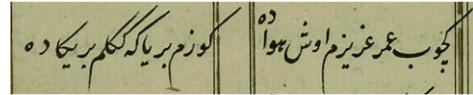
Metinde geçen aynı ‘eyledi’ kelimesinin vezin gereği yukarıdaki örnekte kapalı hece olarak yazıldığı gibi, açık hece olarak yazıldığı da tespit edilmiştir.

- 126 Ki manzardan kılur nezzâre ol mâh
Hemân-dem eyledi derd ile bir âh

Beyitin ikinci mısraının, ikinci tefilesinde geçen ‘eyledi’ kelimesinin ‘-le’ hecesi vezin gereği açık hece olması gerektiğinden vezne uygun ses değeriyle imla edilerek, yukarıdaki örnekten farklı imla ile medsiz yazılarak ‘-le’ nin hece değeri açık hece olacak şekilde vezne uyumu sağlanmıştır. Böylece aruz imlasının; aynı metin ve aynı kelime üzerinde, vezin gereği farklı aruz tefilelerinde, nasıl imla edildiğini tespit etmiş bulunmaktayız.

- 59 Geçüp ‘ömr-i ‘azîzüm uş hevâda
Gözüm bir yana göñlüm bir yanada

‘yana, yanada’ aynı iki kelime -hatta- aynı beyitte vezin gereği farklı iki ayrı imla ile yazılmıştır. Türkçe kelimeleri ‘aruz imlâsı’na başarılı bir şekilde uygulayan şair vezin gereği, beyitin ikinci mısraının, ikinci tefilesinin ilk hecesine denk gelen ‘yana’ kelimesinin ilk hecesinin (ya) kapalı ikinci hecesinin (na) açık heceye denk gelmesi dolayısıyla birinci heceyi medli ikinci heceyi ise medsiz olarak yazmıştır. Yine aynı mısraın son tefilesinde geçen ‘yana(da)’ kelimesinde ise tam tersi durum ortaya çıkmıştır. Burada birinci hece (ya) açık, ikinci hece (na) kapalı heceye denk geldiğinden vezin gereği birinci hece medsiz ikinci hece med ile yazılıp ‘aruz imlâsı’ uygulanmıştır. Şair bu mühim hususa; metinde geçen aynı kelimeleri, aruz tefilelerine uygun hale getirmeye, tüm metin boyunca titizlikle dikkat etmiştir. Böylece Türkçe

kelimelerde; şair yazdığı metni, aruz kalıbına dökerken esnek ve mahir bir aruz imlasıyla kaleme almıştır.

2.1.1.2. *Şevknâme*’de aruz uygulamaları

Klasik Türk edebiyatı şiir geleneğinde, aruz ölçüsü en önemli unsurlardandır. Arap edebiyatı kaynaklı olan bu şiir ölçüsü, İran edebiyatı üzerinden Türk edebiyatına geçmiştir. Arap, İran ve Türk edebiyatları fark etmeksizin klasik şairler aruz ilminin belirlediği saf hece değerleriyle şiir yazmakta zorlanıyorlardı. Bu durumu göz önünde bulunduran aruz âlimleri, bu güçlüğü en aza indirmek için birtakım aruz uygulamalarına cevaz verdiler. Bu uygulamalarla birlikte şairler, duygu ve düşüncelerini aruzun belirlediği sınırlar içinde daha rahat dile getirmeye başladılar.

İslamiyet’i benimsemekle birlikte aruz ölçüsünü de kabul eden Türkler bu ölçüyü uygulamada bir müddet zorlandılar. Bu bağlamda EAT döneminde, aruz kusurlarına sıkça rastlanmasına rağmen bu dönemdeki problemler, aruz ilminin bilinmediğinden değil, uygulanması noktasındaki zorluklardan kaynaklanmaktadır. Türkçede, uzun ünlü hecelerin az bulunması, bu zorluğun ortaya çıkmasındaki en önemli zorluklardandır. Aruz kalıpları için, yeterli değildir.²⁰ 15. yy. ikinci yarısından sonra aruz veznini kullanmada mahirleşen klasik Türk şiiri şairleri, aruz uygulamalarını, aruz ilmine göre başarılı, esnek bir şekilde uyarlamışlardır. Bu durum ayrıca metne akıcılık ve ahenk bakımından da fayda sağlamıştır. Çalışmamızı; *Şevknâme*’deki aruz uygulamalarına dair incelememizi - daha tafsilatlı görebilmek için- eserin (1-81), (211-236), (476-500) arasındaki beyitleri üzerine bina ettik. İncelemeye dâhil ettiğimiz bölümlerde; yeri geldikçe, ilgili örnekleri amaca hizmet edecek şekilde izah etmeye çalışacağız.

2.1.1.2.1. Vasl

Vasl yani ulama; vezin gereği sonu ünsüzle biten bir kelimayı, ünlüyle başlayan kelimayı ekleyerek okumaktır.²¹ Vasl çeşitleri ve metnimizde geçen vasl örneklerine yer verecek olursak;

²⁰ M. Fatih Köksal, “Metin Neşrinde Vezinle İlgili Problemler, Bazı Tespitler ve Teklifler,” *Eski Türk Edebiyatında Tenkit ve Teori* (İstanbul: Kesit Yayınları, 2012), 64.

²¹ M. A. Yekta Saraç, *Klasik Edebiyat Bilgisi Biçim-Ölçü-Kafiye* (İstanbul: Gökkuşbu Yay., 2015), 201-254.

- İki ünlü sesin birbirine katıldığı vasıllar. Klasik Türk edebiyatında da diğer şairlerin başvurduğu bir vasl uygulamasıdır. Bu uygulama metnimizdeki en az uygulamadır. Üç örnek vermekle yetineceğiz.

2 Hezārān midḥat ü ḥamd-i firāvān
Aña **k'oldur** kamu peyzā vü pinhān

Beyitin ikinci mısraın birinci tefilesinde ‘ki oldur’ yerine vezin gereği iki ünlü ses (i, o sesleri) birbirine vasl yapılarak ‘k' oldur’ şeklinde yazılmıştır. Böylelikle; ‘k' oldur’ kelimesi hece sayısı ve kapalı hece olması gereği açısından vezne uygun hale getirilmiştir.

61 İlāhī baña itdüm her ne **k'itdüm**
Yañılmısum yaramaz yola gitdüm

Beyitin birinci mısraın son tefilesinde ‘ki itdüm’ yerine vezin gereği iki ünlü ses (i sesleri) birbirine vasl yapılarak ‘k' itdüm’ şeklinde yazılmıştır. Böylelikle; ‘k' itdüm’ kelimesi, hece sayısı ve kapalı hece olması gereği açısından vezne uygun hale getirilmiştir.

444 Çü anda_ışitdi inandı hemān-dem
Yola ‘azm eylediler şāz ü ḥurrem

Yukarıdaki beyitte iki ünlünün birbirine vasl uygulaması, klasik Türk şiiri ürünlerinde çok nadir görülen bir durumdur. Beyitin birinci mısraın ilk tefilesinin son hecesinde vezin gereği iki ünlü birbirine katılarak vasl yapılmış olup son hecenin aslında açık hece iken kapalı hece olması –nadiren de olsa- sağlanmıştır.

- Ünsüzün ünlüye katıldığı vasıllar. Klasik ve halk şairlerimizin şiirlerinde hem vezin, hem ahengi sağlamak için kullandığı olağan, alışlagelmiş bir vasl çeşididir. Metnimizde iki çeşit ünsüzden ünlüye vasl şekli uygulanmıştır.

Birincisi; kapalı ya da uzun hecenin kısaltılmasını sağlayan uygulamadır. Bu uygulama metinde sayı bakımından oldukça fazladır. Bir örnekle izah edecek olursak;

45 Faṣīḥ-i ‘âlem O ben güng u lālem
Sefīḥ u ġāfil u āṣūfte-ḥālem

Birinci mısraın ikinci tefilesinde vezin gereği hem ahengi hem kapalı heceyi, açık hece haline getirmek için ünsüzden ünlüye; ‘âlem’ kelimesi ‘O’ kelimesine vasl yapılmıştır.²²

İkincisi ise; metinde medli hecelerin de kısaltıldığı tespit edilmiştir. Şair, ünsüzden ünlüye vasl yaparken (1,5) değeri olan heceyi 1’e (bir uzun heceye) düşürerek medli hecelerde de başarılı bir uygulama yapmıştır. İncelediğimiz bölümde (211-236) bunların sayısı 28’dir. Hece değeri aruz tefilesine uygun hale getirilmiştir. Metnin bütününde de şair, medli heceleri ulama uygulamasıyla hece değerini düşürerek metnin ahengini sağlamış olup ses değerlerini korumuştur. Aşağıdaki örnekte;

228 Ve ger iḥlās-ile meşğūl olasın
Mukarreb oluben makbūl olasın

Aynı beyitte geçen ‘ihlās, meşğūl, makbūl’ kelimelerinde, medli hecenin değeri, (1,5) hece değerinden 1 uzun heceye, düşürülerek vasılla başarılı bir aruz uygulaması yapılarak, beyitin aruz veznine uygun hale getirilmesi sağlanmıştır.

2.1.1.2.2. İmâle

Aruz vezni gereği kelimedeki kısa ünlüyü, uzun ünlü şeklinde değerlendirerek yapılan aruz uygulamasıdır.²³ Bu uygulamayla şair yine diğer aruz uygulamalarında olduğu gibi eserinde ahengi elverişli bir şekilde kullanmıştır. İki çeşittir:

a) **İmâle-i maksûre:** Açık hecenin vezin dolayısıyla kapalı/uzun olarak değerlendirilmesidir. Bu imale şekli büyük oranda Türkçe kelimelerin kök ve

²² Diğer ünsüzden ünlüye vasıllar için bk. (2, 3, 14, 18, 22, 23, 34, 37, 39, 48, 51, 54, 58, 62, 64, 67, 68, 70, 72, 73, 74, 76, 78, 81), (211, 212, 214, 215, 217, 220, 221, 222, 223, 225, 230, 233, 235), (477, 483, 484, 493, 500. beyitler.)

²³ Saraç, a.g.e., 210.

eklerinde, Farsça kurallara göre yapılan isim ya da sıfat tamlamalarının “i” seslerinde ve bağlaç “vav”larında başvurulur.

- 6 Kamu eşyāya eyle virdi itkân
Ki bir zerrede kalur ‘aql hayrân

Beyitin her iki mısraında (-mu, -le, -re, -ka) hecelerinde imâle-i maksûre yapılmış, beyit vezne uygun hale getirilmiştir.

Türkçe asıllı kelime ve eklerinin açık hecelerinde başvurulur.

- 14 Leb-i Şîrîni eyledi şeker-bâr
Ki tâ cân vire Ferhād-ı dil-efgâr

- 30 Dime ‘İsâ’ya didüğün naşārâ
Daği ne dir-iseñ di âşikārâ

- 39 Diledi olmağa cāndan gulāmı
Dir-idi derd u şevk ile müdāmî

Birinci beyitte Türkçe kelimedede ‘eyledi’ –le ekinde, ikinci beyitte ‘di’ fiilinde, üçüncü beyitte yine ‘diledi’nin –ledi kök ve ekinde Türkçe kelime/ekte imâle-i maksûre yapılmıştır.

Metinde geçen imâle-i maksûre genel olarak; Türkçe kelime ve eklerde aşağıdaki gibi geçmektedir:

Neredeyse her beyitte rastladığımız imâle-i maksûre Türkçe kelime köklerinde; isim ve fiillerde (daha çok) karşımıza çıkmaktadır. İsim soylu Türkçe kelimeler; ‘kimi, kamu, biri, ne, beni, biri, o, kimse’ vb. kelimelerden oluşmaktadır. İmâle-i maksûre uygulaması vezin gereği Türkçe fiillerde; ‘eyle-, ol-, -i(mek), dile-, di-, bağla-, al-’vb. kelimelerde yapılmıştır.

Aynı aruz uygulaması, Türkçe eklerde de sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Genel olarak ekleri sıralayacak olursak:-ce, -sa (şart eki), -e (istek kipi),-di (görülen geçmiş zaman eki), iyelik eki 2. ve daha çok 3. tekil şahıs eklerinde, ismin hallerinden yönelme ve

belirtme hali ekleri, -me (olumsuzluk eki) eklerinin öne çıktığını söylemek mümkündür.

Klasik şiir kural gereği; Arapça ve Farsça kelimelerde açık hece, kapalı hece haline getirilip imâle yapılamaz. Farsça tamlama i'leri, bağlaç vavları (و), güzel he (٤) bulunan Farsça kelimeler ve Arapça kelimelerdeki müenneslik te'si (٣) bu kuralın dışındadır. Genellikle mesnevilerde karşılaşılan bu durumun birine de incelediğimiz metinde rastlamış bulunmaktayız.

485 Küşāze olmaya çün kim mecārī
Revān olur mı hergiz mā' -i cārī

Beyitte geçen Farsça 'küşāze' kelimesi, güzel he ile yazılıp, açık hece olmasına rağmen, vezin gereği imâle ile ze hecesine, kapalı hece olarak aruz uygulaması yapılmıştır.

b) İmâle-i memdûde: Uzatma, çekme, uzatılmış uzatma demektir. Medli hecenin uygulanmasına denir. Medli hecenin, hece değerinin bir kapalı bir açık (1,5) değerinde aruz vezni gereği, aruz uygulaması ile okunması demektir. Yukarıda inceleme aralığını verdiğimiz beyitler içinde tespit ettiğimiz imâle-i memdûde uygulamasını şair, ustaca kullanmıştır. Medli hecenin (1,5) hece değerinde okunması ve ahengin sağlanması aruz teorisine uygun bir şekilde gerçekleşmiştir. Bu durum, şairin aruz teori bilgisine hâkim olduğuna işaret etmektedir.

20 Ye pes icād-ı eşyāya sebeb ne
Kamu çün hiçdür bunca ta' ab ne

40 Ki Yā Rab eyle beni ümmetinden
Beni mahrūm kılma himmetinden

493 Nühāsı cevher-i lutfuñ zer eyler
Türābı misk taşı gevher eyler

Dipnotta belirtildiği gibi metinde de bazen art arda da gelen, beyitlerde işaret edildiği üzere şair, imâle-i memdûde aruz uygulamasını eserinde vezin gereği gerektiği yerde sıklıkla kullanmaktan geri durmamıştır.²⁴ Şair, medli hecenin ulamaya uygun geldiğinde de, aruz teorisi ve kaleme aldığı metnin vezin gereğine uygun şekilde, medli hecenin ahengini bozmadan değerini (1,5) heceden, (1) kapalı heceye düşürmektedir.

480 Var-idi tab‘ inuñ çün şevk ü derdi
Gazel tarzında hâlin nazm iderdi

Beyitin ikinci mısraının üçüncü tefilenin sonu, dördüncü tefilenin başında vezin gereği medli heceye ulama uygulanmıştır.²⁵

Ayrıca; uzun ünlüden sonra nun (̣) harfi varsa, med yapılmaması gerektiğini iyi bildiğine kanaat getirdiğimiz şair; nun (̣) harfinin istisnasına dikkat edip çok nadir aruz uygulamasında bulunmuştur.

488 Gülistāndan virür bir gül nişāne
Yiter bir āh-ı sūzān ‘ aşıkāne

Beyitin birinci mısraında geçen ‘gülistan’ kelimesinde şair; uzun ünlüden (â) sonra gelen nun (̣) harfi sonrası, med uygulaması yapmamıştır.²⁶ Şairin, incelemeye alınan bölümler arasında, nun (̣) kuralına muhalif bir uygulamasına rastlamadık.

70 Yaşı Cey hūn yüregi hūn günü dün
Ġam-ı hicrān-ile maḥzūn u maḡbūn

İmâle-i memdûde uygulamasında şairler genellikle kendisinden sonra ulama imkânı bulunan medli heceleri doğal ses kaybından dolayı imâle-i memdûdeye dâhil etmezler. *Şevknâme*’nin yazarı da bu uygulamaya büyük oranda dikkat etmekle beraber buna uyulmadığı görülmektedir. Aşağıdaki beyit buna örnektir.

²⁴ Diğerleri için bk. 6, 7, 9, 25, 26, 32, 34, 43, 44, 52, 78, 80, 221, 222, 236, 479, 481, 489. beyitler.

²⁵ Bu durumla ilgili örnekler için bk. 490, 492, 495, 496, 497, 498. beyitler.

²⁶ Benzer örnekler için; 2, ,29, 39, 43, 46, 50, 54, 69, 70, 73, 79, 80, 82,94, 232, 237,312, 420. beyitler.

42 Anuñ dergâhına idrâke yok rāh
Olımaz menzilinden ‘akl’ āgāh

2.1.1.2.3. Zihaf

Kapalı/uzun bir hecenin değerini düşürmek olup daha ziyade uzun ünlüyle biten hecelerde uygulanır. Vezin gereği uzun ünlü kısa hece olarak okunabilir. Ancak klasik şiir geleneğine mensup şairlerin, sıklıkla tercih ettiği bir uygulama değildir. İmâlenin tersi bir durumdur²⁷, diyebiliriz. İncelediğimiz metinde az sayıda uzun ünlü ile biten hecenin kısa olarak değerlendirildiği görülmüştür.

62 Çü sen müstağnîsin iki cihândan
Haṭā vü cürmüme bakma geç andan

Beyitin ilk mısraın ikinci tefilesi, vezin gereği kısa hece ile başlamalıdır. Ancak Arapça olan ‘müstağnî’ kelimesinin son hecesi kapalı hece olduğundan vezne uymamasına rağmen şair; burada zihaf yaparak uzun heceyi, kısa hece olarak değerlendirmiştir. Bu tür zihafın sıkça kullanılması, klasik şiir geleneği temsilcileri arasında metnin edebi değerini düşürdüğü görüşü yaygındır.²⁸

119 Velî bilmez kim ol dildâr-ı fettân
Melek mi yâ perî mi yâḥūz insân

Metinde geçen bir zihaf örneği de yukarıdaki beyitte olduğu gibidir. Beyitin ikinci mısraın son tefilesi vezin gereği açık hece ile başlaması gerekmektedir. Ancak son tefilenin ilk hecesi ‘yāḥūz’ kelimesinde geçen ‘ḥūz’ hecesi medli hece (1,5) olduğundan vezne uymamaktadır. Oysa şairin, ikinci mısraın son tefilesinin ilk hecesinde açık heceye ihtiyacı vardır. Bu durumda, aruz ilminde hoş karşılanmayan, zihaf uygulamasına başvuran şair; ‘ḥūz’ hecesini kendinden sonra gelen ünlü harf (i sesi) ile ulamaya tabi tutup daha sonra medli hecenin değerini düşürüp, heceyi, veznin son tefilesine uygun hale getirmiştir. Zihaf uygulamasıyla medli olan ‘ḥūz’ hecesi açık hece haline getirilmiştir.

²⁷ Saraç, a.g.e., 215.

²⁸ Diğer zihaf örnekleri için bk. 63, 337. beyitler.

Kaleme aldığı mesnevisinde, aruz teorisine uygun olarak birtakım aruz uygulamalarına başvuran Şair Hasan'ın aruzu oldukça ustalıkla uyguladığı görülmektedir. Aynı zamanda *Şevknâme*'de aruz uygulamasının hiç yapılmadığı beyitleri de tespit etmiş bulunmaktayız. Bu durum; şairin eserini kaleme alırken ne kadar başarılı, mahir ve aruz ilmine hâkim olduğunu göstermektedir. Önemine binaen, tespit ettiğimiz (inceleme yapılan beyitler arası) bu beyitlere aşağıda yer veriyoruz.

31 O'dur hayru'l-bilâdüñ reh-nümünü
Ve hayru'l-halkı fi hayri'l-kurûnı

57 Mükedder- hâtıram hâlüm perîşân
Yolum tuğyân u fikrüm fışk u 'işyân

84 Hikâyet eyle firât guşşasından
Şikâyet eyle hasret kışşasından

488 Gülistândan virür bir gül nişâne
Yiter bir âh-ı süzân 'âşıkâne

2.1.2. *Şevknâme* 'nin Redif ve Kafiye Açısından İncelenmesi

Klasik Türk şiirin şekil yapı taşlarından olan kafiye, 16. ve 20. yy. ilk yarısından itibaren çeşitli tartışmalara ve eserlere konu olmuştur. Klasik şiir anlayışımızda, daha çok Fars edebiyatı ve Arap edebiyatı kafiye anlayışının etkileri görülmektedir.²⁹ Belagat erbabının nazm için söyledikleri, şiirin şekil yapısı için 'mevzûn, mukaffa'; muhteva yapısı için 'muhayyel' tabirine asırlardır şairler, kendi dünyalarında hissettiklerini dilin en üst seviyesinden bir şeyler katmışlardır.³⁰

Şevknâme'de şairin kullandığı kafiye ve redifler aslında; kaleme alınan mesnevinin ne kadar gelenek kaideleri içinde ve özgün bir eser meydana getirdiğinin ispatı niteliğindedir. Tüm metni istatistikî olarak incelememiz neticesinde; kafiye

²⁹ Songül Aydın Yağcıoğlu, "Klasik Edebiyatla İlgili Teorik Eserlerde Kafiye Bahsinin Mukayeseli Olarak İncelenmesi," *Türkiyat Mecmuası*, c.22/Güz, (2012): 127-170.

³⁰ Konuyla ilgili geniş bilgi için bk.; Tâhir-ül Mevlevî, *Edebiyat Lügati*, (İstanbul: Enderun Kitabevi, 1973), 139.; Muhsin Macit, *Divân Şiirinde Âhenk Unsurları*, (Ankara: Akçağ, 1996), 9-19.

kullanmada mahir olduğu kanısına vardığımız şairin, *Şevknâme*’de redifi de oldukça başarılı bir şekilde kullandığını tespit etmiş bulunmaktayız.

Ayrıca Hasan’ın eserinde cinaslı kafiye ve lafza özel bir yer verdiğini söylemek de mümkündür. “Dilin ses ve anlam imkânlarını en iyi şekilde”³¹ kullanmayı şiar edinmiş şairlerin şiirlerinde; cinas, cinaslı redif kullanma bedii hünerlerini sergiledikleri en sanatlı alandır.

2.1.2.1. Redif³²

Şiirde ahengi sağlayan önemli unsurlardan biri de rediftir. Kafiye den sonra gelip tekrarlanan aynı anlam ve görevde olan ek ve kelimelere redif denir. Metni redif açısından incelediğimizde, metinde geçen rediflerin çoğunluğunun Türkçe kelime ve eklerden oluştuğu tespit edilmiştir:

a) Kelimelerden (fiil/isim) oluşan redifler

3 Raḥīm u nāşir u rabb-i ğafūr ol

Kerīm u kâdir u ḥayy-i şekūr ol

Beyitin iki mısraında geçen ‘ol’ kelimesi; emir kipinde 2. tekil şahıs ekinde çekimlenmiş yardımcı fiil olup, görev ve imlası aynı olduğundan fiilde redife bir örnektir.

179 Tırup ol yâr-ı şannâz uyhusından

Uyandı nergisi nâz uyhusından

Beyitin iki mısraında geçen ‘uyhusından’ kelimeleri isme gelen 3. tekil şahıs iyelik eki ve ayrılma hali eki görev ve imlası aynı olduğundan kelime, isimde redife bir örnektir. Diğer örnek redif ve beyit numaraları dipnotta belirtilmiştir.³³

³¹ Yaşar Aydemir ve Halil Çeltik, “Gazelde Cinaslı Çift Redif Kullanımı,” *İlmî Araştırmalar* 16, İstanbul, (2003), 17.

³² Ayrıntılı bilgi için bk. Saraç, a.g.e., 257-287.

³³ Kelime hâlindeki diğer redifler için bk. (Sayı, beyit numarasını; kelime, redifi göstermektedir.), 9/virdi, 20/ne, 28/oldur, 63/eyle, 86/ma’nî, 116/eyler, 121/mi, 129/olmuş, 140/ol, 142/olmuş, 164/olupdur, 166 /var, 167/ kimden, 170/olupdur, 187/nedendür, 200/eylemedi, 215/kalmış, 228/olasın, 429/oldı, 482 /geldi, 203 /degüldür, 242/ne bilsün, 259/olasın, 293/hane yapmış, 303/eyler, 351/idersin, 353 /senündür, 364/itdün, 365/eyle, 369/ olmak, 379/itmiş idi, 395/ol, 424/oldı, 425/var, 436/ne çare, 442/idüpdür, 453/ol, 493/eyler, 496/senündür.

b) Bağlaçlardan oluşan redifler

53 Hudāyā çün yaratduñ kudretüñle
 Bizi kılduñ mürebbā ni‘ metüñle

Beyitte geçen ‘(i)le’ kelimeleri bağlaç görevinde aynı imla ile yazıldığından rediftir. Bağlaçlardan oluşan diğer redif ve beyit numaraları dipnotta belirtilmiştir.³⁴

c) Bağlaç ve fiilden/isimden oluşan redif

190 Hem ol deñlü ‘ ināyet kılmağ-ıla
 Enīs olup ri‘ āyet kılmağ-ıla

Beyitin her iki mısraında geçen ‘kılmağ ıla’ kelimeleri isim-bağlaç görevinde olup aynı imlayla yazıldığından rediftirler.³⁵

d) Eklerden Oluşan Redifler

Metinde 171 redif ekle sağlanmıştır. Genel anlamda iyelik eki, ismin hal ekleri, bildirme eki, duyulan geçmiş zaman, görülen geçmiş zaman, geniş zaman eki gibi eklerde redif ortaya çıkmaktadır. Birkaç beyitte (-gîn, -î) gibi Farsça eklerin de redif olarak kullanıldığı görülmektedir.³⁶ *Şevknâme*’de bazı eklerde zorla redif yapıldığı tespit edilmiştir.

63 Şalāh u ma‘ rifet erzānî eyle
 Ne yaraşursa saña anı eyle (erzânî/anı) î/ı

Beyitin birinci mısraında geçen ‘erzânî’ kelimesindeki (ﺉ) harfi nispet, ikinci mısraının sonundaki ‘anı’ sözcüğünde geçen (ﺉ) ise belirtme eki olup farklı

³⁴ Diğerleri için bk. (Sayı, beyit numarasını; kelime, redifi göstermektedir.), 53/le, 189/ile, 288/ıla, 294/ancak, 448/ile, 455/ile, 463/ile.

³⁵ bk. 370/ile ya Rab.

³⁶ Türkçe olmayan Farsça eklerde redif için bk., 159/-gîn, 281/-î ekleriyle sağlanmıştır.

görevlerdeki iki ektir. Buna rağmen şairin bu iki farklı görevdeki sesi, redife dâhil ettiği anlaşılmaktadır.³⁷

2.1.2.2. Kafiye çeşitleri³⁸

Metinde geçen kafiye çeşitleri ve sayılarını aşağıdaki tabloyla gösterebiliriz:

KAFİYE	SAYI
Mücerred	143
Mücerred/Cinas	2
Mürdef	239
Mürdef/Cinas	5
Mukayyed	26
Mukayyed/Cinas	2
Müesses	28
Müesses/Cinas	6
Cinas	47

Tablo 1. *Şevknâme*’de Geçen Kafiye Çeşitleri ve Kullanım Sayısı

Tablo incelendiğinde klasik Türk edebiyatındaki genel kafiye uygulamasına uygun olarak³⁹ mürdef kafiyenin en fazla kullanılan kafiye çeşidi olduğu görülmektedir. Mürekkeb kafiye çeşidinden olan mürdef kafiye “...cihân/ ...nişân” örneğinde olduğu gibi ridf harfinin bulunduğu kafiyedir. Tespit edilen 239 mürdef kafiyenin 54’ünde öne çıkan ses –ân’dır. Bunların ekserisi Arapça ve Farsça asıllı kelimelerde eklerle

³⁷ Başka şairlerde de görülebilen bu uygulamanın diğer örnekleri için bk., 73 (âne/âne), 91 (i/i), 98 (ı/i), 139 (ı/i), 162 (ı/yı) Eklerin fonksiyonları farklı olarak kullanılmıştır., 211 (i/i), 220 (e/e), 263 (i/i), 376 (ı/i), 381 (i/i), 281 (i/i) i’ler Farsça, 285 (a/e), 388 (den/-dan), 445 (ı/yı), 459 (i/i).

³⁸ Kafiye çeşitleri hakkında bilgi verilip tanımlar yapılırken Saraç’ın çalışmasındaki (s. 257-287) sayfa aralığından istifade edildi. Bunun için her tanımda kaynak verilmeyecektir.

³⁹ bk. Saraç, a.g.e., 287.; Aydın Yağcıoğlu, a.g.m., 127-170.

yapılırken 6 tanesinde ise Türkçe kelimelere başvurulduğu görülmektedir. Aşağıdaki beyitte ikinci mısradaki mürdef kafiye ‘kan’ sözcüğü karşılamıştır.

44 Ne diyem vaşfını ey pāk sübhān
Ki şerm u hayretimden derlerim kan

Aşağıdaki beyiti mürdef kafiye örneği verebiliriz.

1 Bi-ḥamdi'l-vāḥidi'r-rabbi'l-ḥamīdi
Ve bismillāhi zi'l-'arşi'l-mecīdi

Kafiye açısından tüm metni incelediğimizde mürdef kafiye olarak (-îd, îz, ûb, îl, ûh, uc, ây, îb, îk, îl, ag) seslerinde olduğu gibi sadece bir kez kullanılan sesler de vardır.

Ayrıca EAT dönemi dil özelliği olan d/z değişimi mürdef kafiye çeşidinde kullanılmıştır. Kafiye çeşitleri açısından metni incelediğimizde, mürdef kafiye sonrasına, kullanım sıklığına göre sırasıyla; mücerred, cinas, müesses, mukayyed kafiye çeşitleri gelmektedir.

“...ser/...seher” örneğinde olduğu gibi yalnız revî harfiyle yapılan kafiye olan mücerred kafiye için aşağıdaki örneği verebiliriz.

11 Kiminüñ pisteri kemḥā vü dībā
Kimi bālīn idinmiş seng-i ḥārā

Cinaslı kafiye ise, iki veya daha fazla benzerlikle oluşan cinas; nesir ve nazımda anlamları farklı olan kelimelerde imla ve telaffuz benzerliğinden oluşur. Söz sanatlarından olan cinasın tanımı ve çeşitleri birçok belagat kitabında yer almaktadır.⁴⁰ Metnimizde geçen cinas örneklerini çeşitleriyle birlikte izah etmeye çalışacağız.

Cinası manzum eserlerde hem şekil hem muhteva özellikleri açısından değerlendirmenin klasik Türk edebiyatı ürünlerine bedii açıdan zenginlik kattığı kanaatindeyiz. Mana ve lafzın iç içe olduğu bir edebi gelenekte cinası, şairler idealize

⁴⁰ Ayrıntılı bilgi için bk. Tâhir-ül Mevlevî, *Edebiyat Lügati*, (İstanbul: Enderun Kitabevi, 1973), 31-32.

ettikleri sanatlı anlatımda kullanagelmışlerdir. Cinas klasik şair için; hem estetik hüner, hem de cebirsel ilim işidir. Cinasın 4 unsuru vardır. “Eski kitaplarda vüçûh-ı erbaa diye adlandırılmıştır.”⁴¹Bunlar: sayısı, cinsi, sıra ve harekesidir.

Genel olarak cinas çeşitlerini ‘tam cinas ve tam olmayan cinas’ olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. Tam cinas iki kısımdır. Cinası oluşturan kelime tek ise, basit cinastır. Cinası oluşturan kelimeler en az iki tane ise bu da mürekkebin cinastır.

Tam olmayan cinas da beş kısma ayrılır. (Cinâs-ı mütekârib, cinâs-ı nâkıs, cinâs-ı muharref, cinâs-ı musahhaf ve cinâs-ı kalb. Bu bölümde metinde geçen ilgili örneklerle değinilecektir.)

Eserimizde klasik belagat bilgi ve teorisine göre yer alan cinas ve çeşitlerine yer geldikçe değinilecektir.

Metinde geçen 47 adet cinaslı kafiye, 17’si Türkçe kelimelerle yapılmıştır.

121 ‘ Aceb bilsem yiri bâğ-ı İrem mi
Ya ben ol serv-i bālāya irem mi

Yukarıdaki beyitin kafiyesi cinasla sağlanmıştır. Tam cinasa örnek olan ‘İrem, irem ’ kelimelerindeki benzerlik tamdır. Cinas en az bir kelimedenden meydana geldiğinden basit cinasa örnektir.

480 Var-idi tab‘ inuñ çün şevk ü derdi
Gazel tarzında hâlin nazm iderdi

Yukarıdaki beyitte ‘derdi, iderdi’ kelimelerinden tek harf sayısında farklılık olduğundan tam olmayan cinasın cinâs-ı müterâkib çeşidine örnek verebiliriz.⁴² Metinde geçen diğer cinas örnekleri dipnotta belirtilmiştir.⁴³ *Şevknâme*’nin - incelediğimiz metnin kafiye tablosunda ve dipnotta belirtildiği gibi- cinaslı kafiye

⁴¹ M. Kaya Bilgegil, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri*, (İstanbul: Enderun Kitabevi, 1989), 309.

⁴² Diğer tam olmayan cinas örnekleri için bk.127, 138, 246, 418, 429, 462. beyitler.

⁴³ bk. 7, 10, 58, 68, 75, 120, 122, 155, 163, 165, 173, 176, 179, 198, 212, 229, 332, 339, 249, 258, 268, 274, 276, 283, 312, 319, 320, 337, 338, 374, 389, 392, 394, 409, 414, 456, 469, 474, 482, 498. beyitler.

açısından zengin olduğunu, şairin; söz ve ses açısından ustalığını göstermek için cinasa oldukça yer verdiğini söylemek mümkündür.

“...*kerâmet*/...*işâret*” kelimelerinde olduğu gibi te’sis harfinin bulunduğu kafiyele müesses kafiye denir. *Şevknâme*’de kullanılan kafiye çeşitlerinden bir kısmı da müesses kafiye olup bir örneği aşağıdaki gibidir.⁴⁴

- 4 Eşerdür kudretinden iki ‘âlem
Haberdür hikmetinden cinn ü âdem

Klasik cinas bilgisi dikkate alındığında, *Şevknâme*’de hem müesses hem de cinas olarak değerlendirebileceğimiz kafiyeler de vardır.⁴⁵

- 24 Diledi gizlü gencin kıla zâhir
Yaratdı bir mücellâ nûr-ı bâhir

Beyitte geçen ‘zâhir, bâhir’ kelimelerinin başında tek ses farklı olduğundan tam olmayan cinaslı kafiye, cinâs-ı mütেকârîbe örnektir. Aynı zamanda revî harfinden önce dâhil (hi-esre) ve tesis (â-med) harfleri bulunduğu müesses kafiye örnektir.

“...mest/ ...elest” kafiyesinde geçen kayd harfinin bulunduğu kafiye mukayyed kafiye denir, metinde geçen örneği aşağıdaki gibidir.⁴⁶

- 91 Cebîni burc-ı devlet ahteridür
Ki zühre aña cândan müşteridür

Beyitteki revî harfî olan r (ر) sesinden önce gelen kayd (ك) sesinden dolayı mukayyed kafiye kullanılmıştır.

Hem mukayyed hem cinas olarak değerlendirebileceğimiz kafiyeler de vardır.⁴⁷

⁴⁴ bk. 30, 66, 81, 87, 88, 101, 117, 168, 182, 183, 190, 191, 203, 209, 266, 290, 291, 292, 345, 348, 350, 361, 404, 437, 472, 494, 497. beyitler.

⁴⁵ Diğerleri için bk., 50, 193, 210, 372, 470. beyitler.

⁴⁶ bk. 118, 129, 147, 154, 164, 169, 211, 221, 247, 253, 269, 300, 305, 313, 322, 341, 405, 417, 430, 441, 454, 457, 466, 475, 492. beyitler.

⁴⁷ bk. 415. beyit.

273 Hezārān ḥasret-ile zār ü dil-teng
Firāvān miḥnet-ile vālih ü deng

Tam olmayan cinasa örnek olabilecek ‘teng, deng’ kelimelerinin sadece başındaki sesler farklı olup diğer sesler aynı olduğundan cinâs-ı mütekâriptir. Aynı zamanda revî harfinden (ﺯ) önce gelen kayd harfinden sakin (ﺱ) dolayı mukayyed kafiye de yer verilmiştir.

2.1.2.3. Kafiye hataları

Klasik şiir geleneğine göre kafiye, belli bir kuralı olan nazım unsurlarındandır. Bu kurala uymayan kafiye hatalı olarak nitelendirilir. Hatta bu nitelendirme; isimlendirilen hatalar ve isimlendirilmeyen kafiye hataları olarak ikiye ayrılır: Buna göre isimlendirilen, tanımı yapılmış kafiye kusurlarından olan ikfâya; yapılan inceleme sonucunda metinde rastlanmıştır. İkfâ; revî harfinin ses çıkış yerlerine yakın olması hasebiyle bir başka harfe dönüşmesidir. (b/p gibi) Böylece ‘kulak kafiyesi’ yapılmaktadır.⁴⁸

8 Murādı muḳtezāsınca müretteb
Düzetdi cümle ‘ âlem ḥalkını hep

Tüm metni incelediğimizde *Şevknâme*’de ridf harfinin farklılığına (–mâr/-mûr vb.) dayanan Sinâd kafiye kusuruna rastlanmamıştır.

Ancak şairin, EAT dil dönem özelliği olan, metninde özgün olarak tercihte bulunduğu d/z değişiminde kafiye açısından incelediğimizde kafiye kusuru denilebilecek bir durum söz konusudur.

76 Kılup mi‘ mâr-ı cûdı gönlin âbâd
Kemâl-i luṭfı ide ḥâtırın şâz

Aynı beyitte kafiye kullanımı için geçen kelimelerdeki d/z değişimi tercihi, beyitin son kelimesinde ‘âbâd’ olarak (ﺁ) harfi tercih edilerek kullanılmasına karşın; -muhtemelen müstensih tarafından- aynı tercihe beyitin ikinci mısra sonundaki ‘şâz’ kelimesinde (ﺁ)

⁴⁸ Diğer için bk. 128. beyit

harfî olarak riayet edilmeden beyit kafiye uygulamasına tâbi tutulmuş, istikrarlı harf tercihinde bulunulmamış farklı seslerde kafiye uygulandığı görülmektedir. Bu durum da metindeki kafiye uyumu açısından kusur teşkil etmektedir.⁴⁹ Ancak şairin bir beyitte de bu duruma dikkat edip aynı beyitte d/z değişimi tercihini (ذ harfinden yana kullanıp) aynı harfle kafiye yaptığı da gözardı edilmemelidir.

275 Şafâ-yı vaşlı cāndan eyleyüp yāz
Belâ-yı hicr-ile iderdi feryāz

314 Olup her bir ağaç bir naḥl-ı dil-keş
Çemen cān-baḥş [u] bād-ı şubḥ-dem ḥoş

Yukarıdaki beyitte geçen kafiye, revî olan şın (ش) harflerinden önceki harekelerin aynı olmamasından (birinci dizedeki hareke üstün, ikinci dizedeki hareke ötre) kaynaklanan ikvâ kusuru vardır.

Aşağıdaki beyitte şair kafiye kelimeleri olarak ümîzin /nâ-ümîzin kelimelerini kullanmıştır. Kelimelerin sonundaki –in ekleri birinci şahıs bildirme eki olup redif durumundadırlar. Normal şartlarda bir mesnevide aynı kelimenin kafiye olarak kullanılması fâhiş bir kafiye kusurudur; ancak şairin burada başındaki olumsuzluk ekiyle birlikte ‘nâ-ümîz’ kelimesini “ümîz” kelimesinden farklı bir kelime olarak düşünüp kafiye uyarladığı görüşündeyiz.

338 Çü her bir çāreden kesdi ümîzin
Eytidi yâ İlāhî nâ-ümîzin

Aşağıdaki beyitte ilk bakışta kafiye rastlanmamaktadır. Ancak beyitin iki mısraında da redifli kelimeden (sensin) önce gelen ‘maḥsūd’ kelimelerinde ince bir anlam farklılığına sığınan şair, cinas yapmıştır. Görünürde kafiye hatası gibi anlaşılan bu beyitte şairin ince bir anlam nüansı ile cinaslı kafiye yaptığı kanaatindeyiz.

⁴⁹ Diğerleri için bk. 306, 481. beyitler.

- 340 Ne yüzden gözlesem maksūd sensin
Neye tapsam yine maksūd sensin

İncelediğimiz beyitlerde, aynı kafiye'nin tekrarlanmasından oluşan ‘îât’ kusuru da tespit edilmiştir. Hatalı kabul edilen ‘îât’ ikiye ayrılır:

1. İsimlendirilmiş kafiye kusurlarından ‘Îât-yı celî’de (açık kafiye tekrarı) kafiye tekrarı yedi beyit aralığında olduğunda hoş karşılanabilir. Metnimizde tespit edilen ‘îât-yı celî kusuru -denilebilecek- örnekler aşağıdaki gibidir:

- 2 Hezārān midḥat ü ḥamd-i firāvān
Aña k'oldur kamu peyzā vü pinhān
- 6 Kamu eşyāya eyle virdi itkān
Ki bir zerrede ḳalur ‘aḳl ḥayrān
- 12 Kimi ‘işretde cānānıyla ḥandān
Kimi miḥnetde hicrān-ile nālān
- 35 Biri şıdk içre şıddīḳ-i cihāndur
Biri ‘adl içre nūr-ı ‘aḳl u cāāndur
- 36 Birisi ‘ilm-ile üstāz-ı devrān
Birisi cūd-ıla mümtāz-ı aḳrān

İncelediğimiz mesnevide 2, 3, 4, 5 beyitli aralıklarla aynı seslerin kafiye olarak kullanılıp tekrarlandığı tespit edilmiştir. Kısa aralıkla -sıklıkla- kullanıldığı görülen aynı kafiyeli seslerin gazel ve kaside nazım biçimlerinde sorun teşkil edip bir kafiye hatası olarak kabul edilmesi klasik kafiye bilgisine göre mümkündür. Ancak bu kuralın, incelememize konu olan mesnevi nazım biçimi için geçerliliğinin olmadığı görüşündeyiz.

2. Yine isimlendirilmiş kafiye kusurlarından olan ‘îât-yı hafî’ (gizli kafiye tekrarı) kafiye tekrarının açıkça belli olmadığı kafiye hatasıdır. Aşağıdaki bir beyiti ‘îât-yı hafî’ye örnek vermenin mümkün olacağı görüşündeyiz.

238 Çü meyl itdi o zâr ü müstemende
Terahhüm kıldı hasta derdende

Yukarıdaki beyitte şair; aynı fonksiyonda olan Farsça -mend eki dışında, kafiye oluşturan herhangi bir kafiye sesi kullanmamıştır. Beyitte kafiye, -mend ekiyle sağlanmıştır. Şair ekte, ‘îtâ-yı hafî’ ile hatalı kafiye yapmıştır. Yönelme hali eki olan (-e) rediften önce gelen Farsça (-mend) eki ile hatalı kafiye, aynı kelime ve eklerle eserin iki farklı beyitinde de tekrarlamıştır.⁵⁰

Sonuç olarak; *Şevknâme* şairi Hasan’ın, manzum ürünlerin şekle ait inşâsındaki en önemli iki unsuru; aruz vezni ve kafiye, teori bilgisi ve klasik Türk şiir geleneğine uygun olarak başarılı bir şekilde kaleme aldığı görülmektedir.

2.2. ŞEVKNÂME’NİN MUHTEVASI

Mesnevi; “her beyti birbiriyle kafiyeli olan manzumudur.”⁵¹ Arap edebiyatından klasik Türk edebiyatına geçen mesnevi, 11.yy.dan itibaren asırlarca Türk edebiyatında çeşitli konuların kaleme alındığı bir nazım şekli olmuştur.⁵² Şair mesnevisini bir kompozisyon disiplini içinde (giriş, gelişme, sonuç) ele alır. Mesneviler genel olarak tertip açısından birbirine benzemektedir. Giriş bölümü, konunun işlendiği bölüm ve bitiş olmak üzere 3 ana kısımdan meydana gelir.

Giriş bölümü; besmele, tahmid, tevhid, münacât, na’t, mi’rac, mu’cizat, din ulularına övgü, şairlere övgü, padişaha övgü, devlet büyüklerine övgü, sebab-i te’lif kısımlarından oluşur.

Konunun işlendiği bölüm; ana kısımdır. Ağaz-ı dastan, matla-ı dastan, ağaz-ı kıssa, ağaz-ı kitap, ibtida-i dastan vb. başlıklar adı altında asıl mevzu işlenir. Bu bölümde işlenen konular ve genel plan değişkenlik gösterebilir.

⁵⁰ Diğer için bk. 257.beyit.

⁵¹ Tâhir-ül Mevlevî, *Edebiyat Lügati* (İstanbul: Enderun Kitabevi, 1973), 99.

⁵² Ahmet Kartal, *Doğu’nun Uzun Hikâyesi* (İstanbul: Doğu Kütüphanesi, 2014), 79-230. (Mesnevi ve tertip özellikleriyle ilgili bilgi verilirken Kartal’ın çalışmasındaki -belirtilen- sayfa aralığından istifade edildi. Bunun için ilgili bölüm boyunca kaynak verilmeyecektir.)

Bitiş bölümünde ise; Allah'a hamd ü sena, dua, sultana övgü ve dua, şairin eseri ve kendisiyle övünmesi, mesnevi şairlerini anma, şairin eserine verdiği ad, hasetçilere - dikkatsiz müstensihlere- metni doğru okumayanlara yergi, bu zarardan dolayı Allah'a sığınma, mesnevinin beyit sayısı, mesnevinin yazılış tarihi, şairin ismi, şair ve çevresi hakkında bilgi, okuyucudan dua isteme, mesnevinin vezni, Hz. Muhammed' e salat ve selam kısımları yer alır.

Genel olarak, mesnevi tertip özelliğinde yer alan bölüm ve alt bölümlerini belirttiğimiz bu edebi eserde, işlenen konu ve dönem itibariyle bazı farklılıklar görülebilmektedir. Nitekim ilk dönem mesnevi ürünlerinden olduğuna kanaat getirdiğimiz *Şevknâme*'yi incelediğimizde mesnevi bölümlerinin tertibinde bazı farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. Bununla beraber incelediğimiz mesnevinin 3 bölümünün (giriş, konunun işlendiği bölüm, bitiş) de, özgün bir dil ve belagat ile kaleme alındığı aşikârdır.

Eserin Bölümleri ve Konu Başlıkları

Metinde kullanılan başlıklara göre *Şevknâme*, 11 bölümden oluşmaktadır. Klasik Türk edebiyatı mesnevi nazım biçiminin tertip özelliği gereği esere tevhid bölümüyle başlanmıştır ancak, bu bölümün başında bir başlık yer almamaktadır. Eserdeki bölümleri beyit sayıları aralığına göre şu şekilde göstermek mümkündür:

[Tevhid]	(1-46/46 beyit)
Hikâyet Der- Münâcât	(47-64/18 beyit)
Der-Sebeb-i İnşâ'-ı Maqâle	(65-81/17 beyit)
Maṭla' -ı Dâsitân	(82-149/68 beyit)
Der-Şıfat-ı Şeb	(150-175/26 beyit)
Der- Şıfat-ı Rûz	(176-210/35 beyit)
Bâz Goşten-i Maḥbûb Ez-Seyrân	(211-236/26 beyit)
Mehcûr Şoden-i ' Âşık Be-Mekr-i Ağyâr	(237-306/70 beyit)
Bahâriyyât	(307-371/ 65 beyit)
Müstecâb Şoden-i Da' vet-i ' Âşık	(372-475/104 beyit)
Hâtime	(476-500/25 beyit)

Başlıksız olan, bizim tevhid olarak değerlendirdiğimiz, bölüme şair; Allah'ın adı ile başlar. Allah'ın varlığı, birliği, yüceliği ve kudretinden bahseder, yaratanın isim ve

sıfatlarını sıralayarak Rabb'ına övgülerde bulunan şair, hamd ü senadan sonra sözü aşka getirir. Gizli hazinesinin ortaya çıkmasını isteyen Hâlık'ın yaratma arzusuyla Hz. Muhammed'i ve kâinatı yarattığından bahseder. Peygamberlerin tacı olan Hz. Mustafa'ya övgü dolu mısralar yazan şair, diğer peygamberlerden olan Hz. İsa ve Hz. Musa'yı zikreder.

Mesnevi giriş bölümünün alt başlıklarından olan besmele, tevhid, münacât ve naât bölümlerine eserinde yer veren şair; bu bölümleri, birbirinden ayırmadan okuyucuya iç içe sunmuştur. Oysaki ideal mesnevi tertibinde, bahsi geçen bu bölümler kendine has, farklı başlıklar adı altında sunulmaktadır.

Tevhidde (başlığı yazılmayan) yer alan diğer bölümlerin bir arada kullanılması, eserin beyit sayısının az olması, ayrıca mesnevinin giriş bölümündeki tüm bölümlerinin mevcut olmaması; kanaatimizce, *Şevknâme*'nin başlangıç dönemi mesnevi ürünlerinden olabileceği gibi halk tipi mesnevilere de yaklaştığını işaret etmektedir.

Hikâyet Der-Münacât başlığına geçiş yapan şair, Allah'a yakarıшта bulunurken nefsiyle olan mücadelesinde Rabb'inden son nefesinde bağışlanmak diler.

Der-Sebeb-i İnşâ'-ı Maqâle başlığında eserin yazılış sebebi hakkında bilgi verilen bu bölümde mesnevi müellifinin adı, Hasan olarak geçer. Hasan dünyada asla muradına erememiş, bir kez bile adaletle karşılaşmamış; sevgilinin cefasından inleyen, ağlayan bir pejmürde âşıktır. Eserinde konu olarak 'aşk'ı işleyen şair; eserini okuyuculara sunarken devrin edebi dönem ürünlerinden olan mesnevi şeklini kullanmıştır. Böylece şair temsil niteliğinde oluşturduğu kurgusunu; dert ve kederinden şikâyet etmek, sıkıntılarını anlatmak için herkesin beğendiği -rağbet ettiği- sevimli, özgün, gönül çelen, hoş bir örnek bulup onu bir mesel etrafında anlatmaya başlar. Şairin eserini yazmadaki bir amacı da, bu temsili anlatımla dile getirilen iç âlemindeki sıkıntıların, yaşadığı uğursuzlukların artık sona erip -talihinin dönüp- gönlünün abad olması ve cömertlik mimarının sonsuz lütfuyla şairin şad olmasıdır.

Sebeb-i telif bölümünden sonra mesnevinin asıl bölümü olan, aşk hikâyesi başlar. Bu hikâyeyi şu şekilde özetleyebiliriz.

Mecaz ile gerçeğin iç içe geçtiği klasik aşk hikâyelerinden olan mesnevide; geçen karakterlerin belirlenmiş isimleri yoktur bunlar; âşık, sevgili ve rakip olarak zikredilir. Buna göre fazilet sahibi, zarif, hoş bir adam (âşık), ismi belirsiz sevgiliyi Bursa'da bir

gezinti sırasında görür. Sevgiliye gönlünü kaptıran âşık etrafında olan her şeyi, geceyi-gündüzü, devinim halinde olan her cismi, baharı, feleklerdeki her hareketin sebebini sevgiliye ve onun varlığına güzellemler yaparak bağlar. Sevgili; servi boylu, keman kaşlı, dudağı Kevser, İrem bahçesinde iki gül arasında yetişmiş bir güzeldir. Şeker dudaklı sevgiliye gönlünü kaptıran âşığın heves ateşi gönlünü doldurur. Böylece adamın, akıl ve fazileti de yok olur. Âşığın gönlü sevgilinin gerdanında asılı kalır. Aşk kederiyle ağlayıp inleyen adam, hüznü kendine dost edinir. Sevgilinin muhitinde olmaktan mutlu olan âşığın sevgilisi o kadar güzeldir ki, insan mı peri mi belli değildir. Yoğun duygular içinde olan âşığa, maşuk da kayıtsız kalamaz. Sevgilinin köyünde onun bir yan bakışı ile yere yığılan adam, etraftakilerin (rakiplerin) yardımıyla kendine gelir. Sıtmaya tutulan âşığa halk ve rakipler merhem olurlar. İyiden iyiye sevgiliye tutulan âşık, birkaç gün eğlenerek sevgilinin mahallesinde hoşça vakit geçirir.

Zamanla zalim feleğin, sevgilisini başkalarına yar etmesinden endişelenen âşık, aşırı kıskançlığından ötürü ayrılık hasretiyle helak olur. Gittikçe giriftleşen aşk hikâyesi, yeni maceralara yelken açar.

Ayrılık ateşiyle yanıp kavrulan âşığın sinisini yaralar sarar. Sevgilinin sohbetini arzulayan diğer gönül ehilleri sevgilinin bulunduğu bir mecliste toplanırlar. Bu sohbet meclisinde herkes kendince bir efsane söylemektedir. Meclistekiler, sevgiliye âşığın perişan halinden, dermansız derdinden bahsederler. Bunun üzerine sevgili, âşığın halini görmek için sabah vakti gül bahçesine gider. Dostlarıyla gül bahçesinde salınarak yürüyen sevgili, aniden mahallesinde o aciz âşığı görür. Aşkından perişan olmuş âşığa acıyan sevgili, neden hasta ve gönlünün yaralı olduğunu sorar. Sevgili, âşığın bu tarifsiz feryat ve figanının nedenini merak eder. Sevgiliden yüz bulan adam, sevgiliyle konuşmaya başlar. İki âşık arasında karşılıklı konuşmalar olurken tam o esnada âşık tekrar ümitsizliğe kapılıp yine kendinden geçer. Sevgilinin lütfuyla yakınlığıyla kendine gelmeye çalışan âşık, eskisinden daha beter olur. Yine toprağa yüz süren âşığı, kendine getirmeye çalışan sevgili, her türlü yolu dener. Hiçbir şey derdine derman olmaz, âşığın derdini daha da artırır. Bu durum karşısında herkes şaşır kalır. Âşığın derdine derman Allah'tan dilenir. Her ne kadar güzelliğinin etkisiyle sevgili gurur sarhoşu da olsa, samimi âşığın bu mecalsiz perişan halini görünce etkilenir, gönlü gam ateşinde erir.

O garip âşığın dert ve sıkıntı içindeki halini gören sevgili, hizmetçilere emrederek aşkından sarhoş olmuş adamı huzuruna ister. Sevgili, âşığın rahat etmesi için ona bir yatak hazırlar, tedavisini bizzat kendi yapar. Duaları boş çevirmeyen Allah’a sevgili dua ederek adamın iyileşmesini sağlar. Nasipsiz âşık yine birkaç gün sevgiliyle kalır. Nasipsizdir çünkü zalim felek yine âşıkları birbirinden ayırır. Sevgilinin garip adama meylini çekemeyen fitne dostlar bin bir hileye başvurur. Sevgili ile rakiplerin arasında konuşmalar olur. Adı sanı belli olmayan birini dost edinmenin sevgiliye yakışmayacağından dem vurup sevgiliden ferman alan rakipler; âşığın yanına gelerek, senin gibi değersiz bir yoksulun padişahın sarayında ne işi olur? Derler. Âşığı aşağılayan sözler sarfeden rakipler, amaçlarına ulaşır. Sevgilisinin rakipler tarafından kandırıldığını anladığı halde ayrılık belasına kanaat eden âşık, sevgilinin emrine itaat eder. Sevgilinin diyarını terk eder. Ayrılık acısına bir de yolculuk gurbeti eklenir. Her ne kadar ayrılık olsa da âşık, bir gün sevgiliye kavuşma ümidini gönlünde hep saklar. Hayatı yine cehenneme dönen âşık, deniz aşarak Konstantiniyye’ye (İstanbul) gelir. Âşık bu şehri yere göğe sığdıramaz, övgü dolu sözler söyler. İstanbul ve içinde yaşayanlardan bahseder.

Bir gün rahmet rüzgârları eser ve yeryüzüne bahar gelir. Baharın gelişi, sevgilinin habercisidir. Bahar mevsimine ait tüm öğeler yine sevgili ve onun nadide güzelliğiyle ilişkilendirilir. Herkes, her şey kendi içinde sevinç ve eğlence içindeyken, âşık yine çaresizce ağlayıp inler avare dolaşır. Ayrılık acısından kanlanan gözleri, takati kalmayan haliyle âşık Allah’a yalvarır. Sevgilinin merhamete gelmesini dileyen adam, Ey Allah’ım ya canımı al, ya gönlümü alanı ver, der.

Bir seher vakti, lale yanaklı sevgili yine dostlarıyla gül bahçesine gider. Her ne kadar gezip dolaşsa da gönlü gamdan kurtulmayan sevgili, gayri ihtiyari âşığın halini dostlarına sorar. Dostlar, sevgiliye; adı sanı belli olmayan o fakirin, sevgiliye duyduğu aşktan dolayı meşhur olduğunu söylerler. Bunu duyan sevgili, hemen eline bir kalem alıp övgü dolu sözlerle âşığa mektup yazar. Sabır gibi iradesinin de tükendiğinden bahseden sevgili, âşıkla sohbet etmek istediğini belirtir. Gönle ferahlık veren sevgili, mektubu bir haberciye verir. Ulak hemen âşığın bulunduğu şehre varır. Kapı ile duvarlar arasında cariyelerin doluştuğu bir yerde âşığı bulan haberci, sevgilinin selamını iletip mektubu âşığa verir. Mutluluktan ruhu teninden çıkacak gibi olan âşık, mektupta yazılanlar ve habercinin söylediklerinden dolayı şaşkındır. Âşık sevinçli bir

şekilde hemen haberciyle yola koyulur. Birden sevgilinin yanına giren hizmetçi, sevgiliye kapıda uğurlu bir haberci ile zayıf, ağlayan bir hastanın olduğunu söyler. Sevgili naz ile sevinçli bir şekilde âşığı karşılar. Âşık yüzünü sevgilinin ayağına sürer. İki âşık birbiriyle hasbihal ettikten sonra el ele tutuşup sevinçli ve mutlu bir şekilde evlerine girerler. Aşk gerçekten samimi bir gönülle isteyen kişiler sonunda mutlaka sevdiğine kavuşup bir olur.

Şevknâme'de işlenen aşk hikâyesini bu şekilde özetledikten sonra mesnevinin omurgası niteliğinde olan bu bölümde yer alan başlıklardan da bahsetmekte fayda vardır. Şair bu bölümde şu Farsça başlıklara yer vermiştir: Maṭla' -ı Dāsītān, Der-Şıfat-ı Şeb, Der- Şıfat-ı Rūz, Bāz Goşten-i Maḥbūb Ez-Seyrān, Mehcūr Şoden-i ' Âşık Be-Mekr-i Ağyār, Bahāriyyāt, Müstecāb Şoden-i Da' vet-i ' Âşık.

Bu ana bölümden sonra Hatime bölümüne yer verilir. Bu bölümde adını yine zikreden Şair Hasan, daha önce dünya endişesinden uzaklaşıp işinden elini çekmiş, muhabbet derdiyle aciz kalıp, kınama semtinde otururken yaşadıklarını gazel yazarak dile getirdiğini söyler. Şair, “Hüzünlü mizacın ne iyiliği olur, her an inleyen ruhun da ne şiri olur.” diyerek yaşadıklarını ilim sahiplerine nitelikli bir sözle anlatmak istediğini dile getirir. Şair, metinde adı geçmeyen, bir devlet büyüğüne ithaf edilen bu kitapçığın (mesnevinin) beğenilmesini umar. Adı bilinmeyen devlet büyüğüne birtakım övücü sözler söyleyerek dua ile hâtime bölümünü noktalar.

2.3. *ŞEVKNÂME*'NİN BELÂGAT ÖZELLİKLERİNE GENEL BİR BAKIŞ

İncelememizin bu bölümünde eserde geçen edebi sanatları tek tek bulmak yerine, mesnevinin başlıklarına bağlı kalarak, belli bir düzen içerisinde; şairin mesnevisinin her bir bölümünde ne tür anlatım yollarına başvurduğunu ortaya koymaya çalışacağız. Mesnevilerde işlenen konu ve başlıklar eserden esere farklılık göstermektedir. Beyan ve bedii sanatlara yönelik eserde geçen edebi anlatımın düzeyini genel olarak belirlemeye çalışacağımız bu eserde, klasik şiir geleneğinde mesnevi nazım biçimi üç bölüme ayrılmaktadır. Bu üç bölüm üzerinden belli bir plan eşliğinde, şairin kompoze ettiği mesnevisini edebi açıdan incelemeyi uygun gördük. Mesnevi bölümlerine göre yapılacak olan sanatsal incelemenin, mesnevi nazım biçimi ve türüne uygun bir yöntem olacağı görüşündeyiz. Eserde yer verilen her bölüm ve içeriği kendi içinde

farklı olduğundan, araştırmamıza konu olan mesnevîde işlenen her bölümün konu ve muhtevasının belagat yönünden de farklı olacağı düşüncesiyle bu yöntemi tercih ettik. Hâsılı, eseri mesnevî bölümleri üzerinden okumanın, şairi daha iyi anlama konusunda yararlı olacağı kanaatindeyiz.

İncelediğimiz *Şevknâme* adlı mesnevinin giriş bölümünde olan tevhid kısmı başlıksızdır. Tevhid ve naat bölümlerine ait olduğunu düşündüğümüz eserin ilk kırk altı beyitinde bahsi geçen bölümlerin de iç içe, kısaca ve yoğun bir şekilde yer aldığı kanaatindeyiz. Klasik Türk edebiyatında genellikle kaside nazım şekliyle yazılan tevhidlerin yanında gazel, mesnevî gibi nazım şekilleriyle yazılmış tevhidler de vardır. Bu şiirlerde işlenen konu (Allah'ın varlığı, yüceliği ve birliği, Hz. Muhammed ve diğer peygamberlerin övgüsü) aynı olduğundan bu konunun edebî yönden anlatımı da benzer olmaktadır. Teşbih, telmih, mübalağa sanatlarının kullanımı, mecaz unsurları ve söyleyiş bakımından benzerlikler olağandır.⁵³ Bu benzer unsurlar her şairin edebî hüneryle işlediği tevhidlerde farklılık arz etmektedir.

Mesnevinin başlıksız tevhid-naat bölümlerinde, Allah'a, peygamberlerine, din büyüklerine övgülerde bulunulduğundan; teşbih, mübalağa, telmih gibi sanatlara yer verilmiştir. Allah'ın adını anarak başladığı tevhid bölümünü, şairin Allah'a ve peygamberlerine sarf ettiği övgü dolu sözlerinden anlamaktayız.

- 1 Bi-ḥamdi'l-vāḥidi'r-rabbi'l-ḥamīdi
Ve bismillāhi zi'l-'arşı'l-mecīdi
- 2 Hezārān midḥat ü ḥamd-i firāvān
Aña k'oldur ḳamu peyzā vü pinhān
- 3 Raḥīm u nāşir u rabb-i ḡafūr ol
Kerīm u ḳādir u ḥayy-i şekūr ol

Vahit, Rab ve Hamid olan Allah'ın övgüsü ve yüce bir arşın sahibi olan Allah'ın ismiyle söze başlayan şair; “Binlerce ve çok sayıda övgü ve medh, görünürde ve gizli

⁵³ Cemal Kurnaz, “Türk Edebiyatında Tevhidler,” *Divan Edebiyatı Yazıları*, (Ankara: Akçağ Yay., 1997), 454.

olanların hepsi Ona'dır. Rahim, Nasır ve bağışlayıcı Rab olan O' dur. Kerim, Kadir şükre layık Hay O'dur." diyerek Allah'ın adları ve sıfatlarından övgüyle bahseder. Eserinin henüz ilk beyitlerinde hesap ederek tertip ettiğini düşündüğümüz beyitlerde, paralellik ve simetri mesnevi boyunca estetik ve belagat açısından dikkat çekmektedir.

Şair; "Gizli hazinesini ortaya çıkmasını dileyen Rab, apaçık parlak bir nur yarattı. O pak nur, iki âlem padişahı ve seçilmiş peygamberlerin tacı olan Mustafa'nın nurudur." diyerek Hz. Muhammed'den ve övgüsünden bahseden naat beyitlerini kaleme alır.

24 Diledi gizlü gencin kıla zâhir
Yaratdı bir mücellâ nûr-ı bâhir

25 O nûr-ı pāk rūh-ı muştafâdur
Şeh-i kevneyn tâc-ı aşfiyâdur

"Bütün hayırlı diyarların yol göstereni O' dur. Bütün çağlarda yaratılmışların en hayırlısı O' dur." diyen şair, Hz. Muhammed'i öven Arapça bir iktibasta bulunur.

31 O'dur hayru'l-bilâdüñ reh-nümünı
Ve hayru'l-halkı fi hayri'l-kurûnı

Şair, yukarıdaki beyitte Hz. Muhammed için telmih ve mübalağa sanatını bir arada kullanmıştır. Şair; («قَرْنِي، ثُمَّ الَّذِينَ يُلُونَهُمْ، ثُمَّ الَّذِينَ يُلُونَهُمْ خَيْرُكُمْ») lafzındaki hadis-i şerife⁵⁴ atıfta bulunarak telmih yapmıştır.

Şair, Resulullah'ın en faziletli ashabını zikrettikten sonra, bizzat adlarını eserinde yazmadığı, sıfatlarından bahsettiği dört halifeden; Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali'ye övgülerde bulunurken mübalağa/telmih sanatlarını tekrar kullanmıştır. Eserde Hz. Musa ve Hz. İsa'nın adlarına yer verilerek her iki peygambere de telmihte bulunulmuştur. Hz. Musa'nın yüce makam için ettiği duadan bahsedilir.

⁵⁴ Bu hadis birçok kaynakta farklı ibarelerle geçmektedir. Bahsi geçen hadis için bk. Ebu Muhammed El-Hüseyn El-Bağavî, *Şerhu's-sünne*, (Beyrut: El-Mektebü'l-İslamî, 1983) , (tahkik: Muhammed Züheyr Eş-Şâviş vd.), c.14, 66.

- 41 Egerçi istedi Mūsā mūdāmī
Mesih’a virdi ol ‘ālī maḳāmī

Şair aşağıdaki beyitte, benzetme yönü birden fazla unsurdan meydana gelen güzel bir temsili teşbih örneğine yer vermiştir. Şair, “Tıpkı doğuştan âmâ olanın güneş ışığından habersiz olacağı gibi, her cahil de bu konuyu anlayamaz.” derken İslam’da önemli bir yeri olan dört halifeyi ve Hz. Peygamber’in ashabını önceki beyitlerde birtakım teşbihlerde bulunarak över. Bu teşbih edilerek övülen zatlara da temsili teşbih ile bir benzetmede bulunarak İslam’da mühim olan bu kişileri, âmâ olanın güneşi bilemeyeceği gibi, cahil insanın da bu zatlardan habersiz olacağını ifade eder.

- 37 Anı añlar mı her nādān u ebleh
Ne bilsün pertev-i ḥurşīdi ekmeḥ

Münacât bölümünde şair; Allah’a yakarıшта bulunmadan önce kendisi ve nefsi arasında kalan bir adamın halini izah ederek, nefsi kişileştirmiştir.

- 47 Var-idi bir faḳīr-i zār u miskīn
Olur düşmen aña bir merd-i bed-kīn

Nefsi bir adama teşbih eden şair, aynı zamanda nefsi kişileştirerek onun birtakım hilelerinden bahsedip tüm bu bedbaht durumdan Allah’a sığınmıştır.

- 50 Çü gördi anı ol merd-i bed-āyīn
Hemān çözdü elini öpdi pāyīn

Klasik Türk şiirinde sıklıkla kullanılan ‘ayak öpmek’ deyiminde şair, telmih yapmıştır. Eskiden sadakat ve saygının ifadesi olarak; hükümdarlar, ulu kişiler, şeyhler ve beylerin ayağı öpülmüştür. Bu gelenek, deyim olarak günümüze kadar gelmiştir.

Mesnevinin bu bölümünde ayrıca ahengi ve akıcılığı yakalamak isteyen şair, beyitlerinde simetri ve paralelliğe başvurmuştur. Yer yer anlatmak istediği mananın bazı kelimelerini, beyitlerinde önceleyerek mesneviye stilistik açıdan bir değer

katmıştır. Klasik şiirin geometrik yapısına hâkim olduğunu düşündüğümüz Şair Hasan, şiir dilini oluştururken kelime seçimine özen göstermiştir. Cem Dilçin’in tespitine göre “Divan şiirindeki simetri ve paralelizm birkaç biçimde karşımıza çıkmaktadır:

Tam paralellik ve simetri: Beytin her iki dizesinin bütünü kapsar.

Yarı paralellik ve simetri: Beytin dizelerinin başını ya da sonunu kapsar.”⁵⁵

3 **Raḥīm** u **nāsir** u *raḥb-i ḡafūr ol*
 Kerīm u **kādir** u *ḥayy-i ṣekūr ol*

Yukarıdaki beyit dikkatlice incelendiğinde şairin, kelime ve tamlamaları tesadüfen kullanmadığı, belirli bir simetri ve estetik unsurlara dikkat ettiği fark edilmektedir. Yukarıdaki beyit, şiirde tam paralellik ve simetriye örnektir.⁵⁶ Eserde tam paralel ve simetrik beyitlerin yanında, yarı paralel ve simetrik beyitler de vardır.⁵⁷

Öncelemeler, şiir dili oluşumunda kurgu açısından mühimdir. Klasik Türk şiiri şairleri öncelemeleri yaparken; farklı, yeni, özgün anlam ve söz yapısı içinde kendi çizdiği çerçeve etrafında seçtikleri kelimelerle sanatlarının bedii yönünü aktarmak ister. Yani şair yazdığı her dizenin hangi kelimeyle başlayacağına dil bilgisi kurallarına göre değil, kendi oluşturduğu kurguya en uygun olan kelimeleri, şiir sanatının inceliklerine göre seçer.⁵⁸

9 **Kimine** şevk ü vecd ü ḥāl virdi
 Kimine mülk ü cāh u māl virdi

Şair, ‘kimine, kiminün, kimi, kimine’ kelimelerini; 9, 10, 11, 12. beyitlerde belgisiz zamir olarak art arda sıralayıp eserinde önceleme yapmıştır. Öncelemeler eser boyunca

⁵⁵ Cem Dilçin, “Divan Şiirindeki Paralel ve Ortak Söz Yapılarından Metin Eleştirisinde Yararlanma,” *Divan Şiir ve Şairleri Üzerine İncelemeler*, (İstanbul, Kabalcı Yay, 2011), 294.

⁵⁶ Diğer bazı tam paralel ve simetrik beyitler için bk. 9, 28, 29, 32, 35, 36, 71. 84, 87, 156, 170, 171.beyitler.

⁵⁷ Diğer bazı yarı paralel ve simetrik beyit için bk. 86. beyit.

⁵⁸ Dilçin, “Divan Şiirinde Stilistik Açıdan Öncelemeler,” a.g.e., 336.

farklı kelime-ek ve genellikle yakın beyitler arasında devam etmiştir. Mesnevi giriş bölümünde öncelenen kelime ve ekler eser boyunca dikkat çekmektedir.⁵⁹

Şevknâme’de aşk hikâyesinin anlatıldığı asıl bölümün “Maṭla‘ -ı Dāsītān” başlığında şair, anlattığı hikâyede başkahraman olan sevgiliyi; teşbih, hüsn-i talil, tevriye, cinas, tezat, tasvir gibi bedii unsurlardan istifade ederek tanıtır. Bursa’da bir gezinti sırasında, aşğın karşısına çıkan sevgilinin özelliklerini dile getirdikten sonra şair; edebi dili süslü, akıcı bir şekilde kullanarak sanatlı bir anlatımla tasvire başlar. Tasvir edilen gece-gündüz, zaman, mekân, âşık, mâşuk, rakipler arasındaki diyalogların, ilk bakışta sıradan gibi görünse de, oldukça sanatlı ve akıcı bir üslupla kaleme alındığı görüşündeyiz. Bu durum, Şair Hasan’ın kendi dönemindeki edebi ölçütlere göre bir metin oluşturmadaki hünerini gözler önüne sermektedir. Aşk hikâyesinin anlatıldığı bu bölümde, sevgili dışında âşık ve rakîb tiplerinin de tanıtıldığı görülmektedir. Tüm bu karakterler, sevgili-âşık-rakîb, tanıtılırken gazel nazım biçimindeki karakteristik özellikleri ile hikâyeye dâhil edilmiştir. Dolayısıyla şairin bu karakterlerin tanıtımı sırasında kullandığı edebi sanatlar gazel nazım biçimindeki tiplerin betimlenmesi için kullanılan ve zamanla mazmun halini alan edebi sanatlardan çok farklı değildir. Ayrıca hikâyenin geçtiği, zaman ve mekân da sanatlı anlatımla yoğun tasvirler çerçevesinde okuyucuya sunulmuştur. Kullanılan tasvirlerde kahraman, zaman ve mekân unsurları bazen masalsı niteliğe bürünmektedir. Klasik Türk şiiri dönemi ürünleri, asırlarca baştan sona metafor anlatımla bezenmiştir. Mecazla hakikatin bir sarmal şeklinde sunulması, okuyucunun hikâyede anlatılanların gerçek mi, hayal mi? Merak unsurları eşliğinde esere dâhil olmasını sağlamaktadır.

İncelediğimiz mesnevide geçen sevgili, klasik şiirdeki gazel nazım biçiminde geçen sevgili tiplmesiyle aynı hasletlere sahiptir. Kanaatimizce, uzatılmış bir gazel veya kısaltılıp gazelleştirilmiş bir mesnevi diyebileceğimiz bu iki türün unsurlarını bir arada kullanan şair, farklı, özgün bir mesnevi kaleme almak istemiştir. Sevgiliyi, taze güle benzeten şair, güneş ışıklarının dalga dalga olmasını, sevgilinin kıvrımlı saçlarının yansımasından kaynaklandığını söyler, ayrıca gülün saf katıksız misk gibi kokmasının

⁵⁹ Diğer öncelemeler için bk. (Öncelenen kelime-ek/beyit numarası şeklinde ifade edilmiştir.), (anun/5, 17, 42), (-dı/8, 24, 26,39, 47, 51), (dahi/30, 69), (kamu/6, 17,32), (ki-tâ/6, 13, 14, 15), (kim/33, 34,), (biri-si/ 35, 36), (ne/ 43, 44, 46, 58, 63,77, 80), (çün-çü/23, 38,50, 51, 62,), (-üp/59, 72,76,), (-e/74, 75, 77).

nedenini de taze gül olan sevgiliye bağlayarak, hüsn-i talil ile teşbih sanatını sevgili tanıtımında bir arada kullanmıştır.

90 Bırakmış zülfi sâye âfitâba
Gül-i ter mesken olmuş misk-i nâba

91 Cebîni burc-ı devlet aḥteridür
Ki zühre aña cāndan müşteridür

Sevgiliyi her fırsatta en güzel unsurlara benzeten şair, yukarıdaki beyitte, sevgilinin alnını devlet burcunun yıldızına teşbih eder. En parlak gezegenlerden olan zühre yıldızı ise sevgiliye canı gönülden müşteridir, taliptir. Beyitte ‘müşteri’ kelimesi tevriyeli kullanılmış, talep eden anlamının yanında, güneşe yakın büyük gezegenlerden olan müşteri yıldızı da kastedilmiştir.

Klasik Türk edebiyatında kullanılan ‘âşık-mâşuk-rakîp’ tiplemesinin örneklerine yer verilen mesnevîde, şair; aşağıdaki beyiti âşık tipinin betimlemesi için kullanmıştır. Klasik, aşk konulu, nazım türlerinde âşık sevgiliye olan aşkıdan dolayı sürekli ağlayıp inler. Bilinen bu duruma şair, eserinde de kendi üslubuyla yer vermiştir: Bir an bile olsa bu şaşkınlık, deli divanelik halinin azalması için onun gözünün yaşı, âşığın yüzüne su serper, diyen şair; âşığın sevgiliyi görmesi ile kendinden geçerek ağlamaya başlamasından, bu şaşkınlık halinin de sona ermesi için âşığın akıttığı gözyaşını bir kişiye teşbih ederek, âşığı bu şaşkınlık baygınlığından uyandırmak istediğinden bahseder. Bunu farklı, özgün bir ifade ile dile getirdiğini düşündüğümüz şair, aslında yüzyıllardır bilinen, kullanılagelen tabirleri kendi üslubuyla eserinde kullanmıştır.

115 Yüzine şu seper yaşı dem-â-dem
Ki tâ bir dem bu ḥayrānlığ ola kem

Âşığın aşkıdan dolayı akıttığı gözyaşı; önce istiare yoluyla bir kişiye teşbih edilip aynı zamanda kişileştirilmiştir. Daha sonra şair, âşığın ağlayarak gözyaşı akıtmasının nedenini hüsn-i talil sanatıyla güzel bir sebebe bağlamıştır: Gözyaşı, ağlamaktan

kendinden geçmiş olan âşık kendine gelsin, baygınlık hali sona ersin diye, âşığın yüzüne su serpmektedir.

140 Görüp ol serv-i nâzı gâh gâh ol
İderdi dest-i kûtâhından âh ol

“Ara sıra naz servisini gören âşık o naz servisinin cimriliğinden âh çekerdi.” Diyen şair; âşığın sevgiliden dolayı çektiği acıyı dile getirdikten sonra aşk hikâyesinin ana kahramanlarından olan, sevgili tipinden bahseder. Sevgilinin hal ve davranışını, âşığın bakışından, gönül penceresinden dile getiren şair; ‘serv-i nâz’ derken sevgiliyi naz servisine istiare ile teşbih edip, duyguda aktarma yaparak nazlı olma özelliğini önce, ince uzun boylu servi ağacına, sonra da sevgilinin naz endamına benzetmektedir. Şair, aynı beyitin ikinci mısraında kinayeli anlatıma başvurmuştur. Mana bakımından basit veya gerçek anlamında kullanılmış gibi görünen kelimeler şairin sanatlı anlatımıyla, mecazi anlam veya mecazın zıt anlamı olarak okura sunulabilmiştir. Yukarıdaki beyitte; önce sevgilinin boyunun uzunluğunu serviye teşbih eden şair, daha sonra servi boylu olma özelliğinin mecazi anlamıyla zıtlık oluşturan ‘kûtah’ kelimesini kullanarak îhâm-ı tezat sanatına başvurmuştur. İki anlama gelen (boysuz, kısa) ‘kûtah’ kelimesini kullanan şair, beyitin ilk mısraında sevgilinin uzun boyundan ah eden âşıktan söz ederken, aynı beyitin ikinci mısraında; kinayeli mecazi anlatımla bu sefer uzak anlamı kastederek sevgilinin kısa elinden yani, cimriliğinden şikâyet eden âşığın âh ettiğini dile getirir.

147 Ma‘ andur devletinde lûtf-ıla ahr
Sirişte ni‘ metinde şekker ü zehr

148 Belâ balında ibâlinde idbâr
Küdûretdür şafâsı genci pür-mâr

149 Vefâsı cevri ü minet vaşlı hicrân
‘ Aâsı ‘ âriyet ümmîzi irmân

“Sevgilinin devletinde lutf-la kahr birlikte, onun nimetinde, şeker ve zehir bir arada yoğrulmuş, onun balında bela, bahtında bahtsızlık vardır. Duruluğunda bulanıklık, hazinesi ise yılanlarla dolu olan sevgilinin, vefası cefa, kavuşması ise ayrılıktır.” diyen âşık; sevgilinin durumunu zıtlıklar üzerinden anlatırken sevgiliye hissettiği yoğun duyguları da okuyucuya aktarmaktadır. Bunu ‘lutf-kahr, şeker-zehr, bela-bal, ikbal-idbar’ kelimelerinde olduğu gibi benzer sesleri bir arada kullanarak da sağlamıştır.

Şair, ses benzerliği ve mana bakımından birbirine zıt-uygun kelimeleri mesnevinin diğer beyitlerinde de bir arada kullanarak anlatımını güçlü kılmıştır. Art arda sıralanmış beyitlerde, tezat sanatının hâkim olduğunu gördüğümüz birbirleriyle ilgili zıt kavramları bir arada kullanan şair; sevgilinin devletinde lutf ile kahr birlikte, der. Nimetinde şeker ile zehir bir aradadır. Baht ile bahtsızlık, duruluk ile bulanıklık aynı beyitte zikredilmiştir. Sevgilinin aşığa vefası aslında, cefa ve derttir. Âşığın sevgiliye kavuşması bile aslında âşık için ayrılıktır. Bu sefer şair, sevgilinin özelliklerini zıtlıklar üzerinden anlatmak istemiştir.

“Der-Şifât-ı Şeb” başlığında yoğun sanatlı gece tasvirine yer veren şair, aşığın sevgiliye olan hislerini yine sevgilinin hasletleri üzerinden sıralayarak okuyucuya aktarır; şair, gökyüzü ve unsurlarını görüldüğü gibi değil de sevgiliyi arayan birer unsur gibi yorumlamıştır.

150 Çün eflākũn olur ma‘ şũkũ pinhān
Hezārān şem‘ yakup oldu cūyān

Şairin bu bölümde kullandığı tasvirli anlatım hüsn-i talil sanatıyla birlikte verilmiştir. Beyitte, aşığın sevgilisine tutulmuş felekler, binlerce mum yakıp onu arar şeklinde betimlenmiştir. Şair, gece vakti gökyüzünün birçok yıldız tarafından aydınlatılması gibi bir doğa olayını, yine güzellikle sevgiliye bağlamıştır.

Şair; ayrılık acısından dolayı aklı başından gitmiş, canı teninden neredeyse çıkacak kadar zayıflamış olan aşığın gözünden, gece tasvirine devam eder. Şair, gecenin karanlığı ile âşığın ayrılık acısından çektiklerini eşleştirerek, âşığın hisleri ile gecenin karanlığı karşısında insanın hissettiği ruh halini, tertip ettiği beyitler aracılığıyla okuyucuya yansıtır.

151 Eşer eyledi çün cānına firķat
İder pür sīnesini dāğ-ı ḥasret

Şair; âşığın ayrılıktan dolayı çektikleri ile gecenin sanatlı tasvirine devam eder; bu sefer geceyi, karanlığı aydınlatan parıltılı bir güneş teşbihini kullanarak sevgiliden ve onun etrafında, ekseninde toplanan, etkisinde kalan, gönül ehillerinin; sevgilinin sohbetine nasıl meylettiklerinden bahseder.

152 Girüp ol mihr-i tībān ḥalvetine
Kılur meyl ehl-i diller şoḥbetine

Parıltılı güneş misali sevgilinin sohbetine katılanların gönlü aydınlanır. Âşığın sevgilisine sıraladığı teşbihler tüm eser boyunca, çeşit çeşittir. Sevgiliyi sohbet meclisine davet ederler. Meclise katılanların özellikleri çeşit çeşit; kimi fitne, kimi irfan sahibidir.

154 **Kimi** eş‘ār-ı şūr-engīz söyler
Kimi derd-i derūnın şerḥ eyler

155 **Kimisi** eyler aḥterden şikāyet
Kimisi māh-rūlardan ḥikāyet

156 *Leṭāyifden* **kimisi** *beḥcet-efrūz*
Ma‘ārifden **kimisi** *ḥikmet-āmūz*

Tam paralellik ve simetrik anlatımla tekrarlanan kelimeleri bir arada, yine art arda sıralayan şair, ‘kimi, kimisi’ kelimeleriyle tekrar sanatı yaparken anlatımını güçlendirmiştir.

Meclistekiler o yüce sevgiliye; dünya güzellerinin şahına, “Âlemin canı senin yoluna revan olsun.” der. Yaşlı göz, gamlı gönül sevgilinin bir bakışı ve sözü ile aydınlanır, mesut olur. Sevgilinin güzelliğinden dolayı âşığın gözü uykusuz, sevgilinin dudağından dolayı da gönlü taze olan şair, sevgilinin saçından dolayı gam zincirine

bağlanmıştır. Sevgilinin bakışından dolayı da dert ve elem hastası olan âşığın derdi, takatini kesmiştir. Klasik aşk konulu mesnevilerde geçen hasret teması bu mesnevide de karşımıza çıkmaktadır. Âşık, sevgilinin yüzüne hasret kalmıştır.

184 Hevâ-y-ile o deñlü pür dimāğı
Yağın olmuş söyünmege çerāğı

Şair, âşığın; “Dimağı o kadar arzu istek (hava) ile dolmuş ki mumu sönmek üzeredir.” derken ‘hevâ’ kelimesini tevriyeli kullanarak aynı zamanda ‘hava’ anlamını da beyitte kastetmiştir. Böylece, âşığın hava ile dolu olan dimağının mumu sönmek üzeredir.

205 Gülistāndan yaña ol bülbül-i nāz
Hezārān guşsa ile kıldı pervāz

Yukarıdaki beyitte âşığı, belli bir isimle belirtmeyen şair; onu ‘naz bülbülü’ olarak takdim etmektedir. Bu kullanımı ile âşığı bülbüle benzeten şair, açık istiare örneğine başvururken sevgiliyi de mecâz-ı mürsel sanatı ile açığa çıkarmaktadır. Yani ona ait olan nâz vasfını söyleyerek kendisini kastetmektedir.

“Der-Şifât-ı Rûz” başlığında hikâyesini anlatmaya gündüz betimlemesiyle devam eden şair; dokuz feleğin dönüşünden, dokuz kat feleğin içi su dolu büyük bir kovayı yeryüzüne -tıpkı yağmurun gök kubbeden yağdığı gibi- nasıl döktüğünden, böylece; ölü zamanın ve hayata susamışların, nasıl can bulduğundan dem vurmaktadır. Tüm bunlar olurken, naz uykusundan uyanan sevgilinin nasıl kan dökücü olduğu, güzellikten dolayı nasıl gururlu sarhoş haline geldiği anlatılır. Kâinatta olan her şeyi sevgilinin varlığına, güzel sebeplerle bağlayan şair, sevgilisinin güzelliği karşısında çektiği dert ve elemi dile getirmektedir. Lütüfla dostlarıyla birlikte gül bahçesine yönelir. Katil sevgili mahallesinde dolaşırken ansızın o güçsüz (âşığı) görür. Aşk gamıyla âşığın oldukça zayıfladığını gören sevgili, neden böyle hasta ve gönlü yaralı olduğunu sorar. Âşık-mâşuk diyaloguyla devam eden metinde şair, sevgiliyle biraz yakınlık kurunca: “Ey ay yüzlü ve doğru sevgili”, diye söze başlar. Hasret acısının verdiği elemenden ümitsizliğe düşen âşık, kavuşmanın mümkün olmadığını sevgiliye iletir. Sevgili bu derde derman olmak için arayış içine girer ama sonuç alamaz. Hatta

bu arayış, âşığın kederini daha da artırır. Sevgilinin sohbet meclisinde bulunanlar, âşığın derdine dermanı Allah'tan bekler, sevgili bu durumdan dolayı oldukça mutsuz olur, gam ateşinde gönlü erir.

Bu bölümde yer alan aşağıdaki beyitte, bir fesahat kusuru olduğunu düşünmekteyiz. Şöyle ki beyitte geçen 'secl' kelimesi, zaten 'su dolu kova' demektir. Şair kelimenin bu anlamına rağmen 'Tolu âb-ile' ifadesini getirip haşvin oluşmasına sebep olmuştur. Yani, 'Tolu âb-ile bir secl' kelimelerini aynı mısradan, aynı anlamda kullanıldığından gereksiz, doldurma, kelimeler bir arada kullanılmıştır.

177 Tolu âb-ile bir secl-i mu'azzam
Revân eyledi devrâna hemân-dem

“Bâz Goşten-i Maḥbûb Ez-Seyrân” başlığında şair; hikâyesinde zamanı, sanatlı bir üslupla dile getirir.

211 Gül-i gülzâr-ı şaḥn-ı lâciverdî
Ruḥ-ı 'âşık gibi çün kim şarardı

Zaman tasvirini sanatlı bir şekilde dile getiren şair; yeryüzündeki gülün sararması gibi âşığın da yanağının sarardığını söyler. Mesnevide geçen zamanı, mekânı ve sevgilinin gül bahçesini tasvir ederek okuyucularına sunan şair; sevgilinin otağından, sevgilinin bahçesindeki gülün, nasıl kendi yanağı gibi sararıp solduğundan bahseder. Sevgili, âşığın perişan halini merak eder. Hatta bu durumdan kendini sorumlu tutan sevgili ağlamaya başlar.

219 Şükûfeyle ovup 'unnâb-ı nâbı
Dizer elmâsa lû'lû-yi hoş-âbı

Şair yukarıdaki beyitte, 'ağlamak' fiilini sanatlı bir üslupla ifade etmiştir. Âşığın perişan halini görüp üzülen, hatta bu duruma ağlayan sevgilinin bu eylemi, parlak incinin elmasa dizilmesine benzetilmiştir. Bunun üzerine âşık sevgilinin yanına getirilir, sevgili âşığa ilgi gösterir, bu sıkıntılı durumdan kendini sorumlu hisseden sevgili, âşığın sağlığına kavuşması için Allah'a dua eder ve sevgilinin duası kabul olur.

“Mehcür Şoden-i ‘Âşık Be-Mekr-i Ağyār” başlığında; zalim feleğin figüranlarından olan rakipler, sevgilinin âşığa olan meylini çekemez. Binlerce hile ve fitneyle âşığı sevgiliden uzaklaştırmayı başarırlar. Sevgili güzelliğinin verdiği gururla, olan biten fitneliği ve hileyi anlayamaz. Bir gün sevgiliye haber verilerek devrin kışkandığı sevgili, sana söyleyecek bir sözümüz var; ama söyleyecek yüzümüz yok, denilerek karşılıklı, konuşmalar başlar. Adı sanı belli olmayan birine sevgilinin âşık olmasını yakıştıramayan sevgilinin sözde dostları, el âlemi bize güldürme diyerek, sevgilinin bu durum karşısında seçim yapmasını isterler. Şair; sevgili ile âşığın arasına girmeye, fitnesiyle âşıkları ayırmaya çalışan rakipleri yine gazeldeki genel geçer özelliklerine uygun olarak betimleyip okuyucuya tanıtır. Sevgili ve rakipler bir olur. Hiç vakit kaybetmeden sevgilinin fermanını, âşığa iletip bulunduğu yeri terk etmesini isterler.

Âşığın yaşadığı duygu yoğunluğu bazı beyitlerde yükselip alçalabilmektedir. Tekdüze bir anlatımın olmadığı, asıl hikâye bölümünde şair; bazen sanatlı anlatıma ara verip sade anlatımla eserine devam etmektedir, bazen de alışılmamış bağdaştırmalarla hikâyesinin anlatım gücünü zenginleştirmektedir.

Şair zaman zaman okuyucuya muradını anlatabilmek için hikâyesinde yer verdiği kahramanları karşılıklı olarak konuşturur. Eserde âşık, mâşuk ve rakipler arasında geçen diyalogların mesnevinin anlatımına canlılık ve akıcılık kattığı görüşündeyiz. Birkaç beyit öncesinde kendi aralarında konuşan rakipler, âşık ve mâşuğu ayırma konusunda fitnede birleşirler. Yaklaşık yirmi beyit boyunca rakipler ile sevgili, sevgili ile rakipler ve rakipler ile âşık arasında geçen diyaloglarda ortalığa salınan fitne yüzünden sevgili ve âşık yine ayrılık ateşine düşer.

244 İderler hâzretine bir gün i‘lām
Kim ey maṭlûb-ı cān maḥsūd-ı eyyām

262 Münāsib olısar mı ḡulmet ü nūr
Muṣāḥib yaraşur mı dīv-ile ḥūr

Rakipler, “Ey gönlün arzusu ve devrin kışkandığı” diyerek sevgiliye seslenip söze başlarlar. Yukarıda verilen örnek beyitler aralığında diyaloglar devam eder.

Bu sefer âşık ve sevgili arasında bulunan açık farkı dile getirmek isteyen rakipler, bunu yoğun ve etkileyici tezatlı anlatım üzerinden yaparlar: Güneşin zerreye denk olamayacağı gibi, sıradan bir taşla mücevherin bir arada bulunamayacağını, abartılı bir zıtlıkla sevgiliye ifade ederler. Bununla da yetinmeyen rakipler, tezatlı söyleyişlerine devam ederek: Karanlık ile nur nasıl bir arada olamazsa, şeytan ile hurinin bir arada sohbet etmesinin de yakışı kalmayacağından dem vururlar.

261 Olur mı zerreye hürşîd hemser
Ola mı taş-ıla gevher berâber

262 Münāsib olısar mı zûlmet ü nûr
Muşāhib yaraşur mı dîv-ile hûr

Aşağıdaki ve benzeri bazı beyitlerde gerçek ile hayal unsurlarını iç içe vermek isteyen şair; mesnevisinde zaman zaman kahramanlar, mekân ve zamanda masalsı unsurlar kullanır. Hızlıca geçmek ya da abartmak istediği özellikleri hayal çerçevesinde okuyucusuna bilinçli bir şekilde sunar. Karşılıklı konuşmaların olduğu bir anda âşık; aniden, o olayı işitir ve hızlıca harekete geçer. Şair aşağıdaki beyitte yine bazı olayları zaman açısından hızlandırmak istemiştir.⁶⁰

263 Çün ol bî-çâre ‘âşık nāgehānî
İşitdi ol hadîş-i cān-sitānı

Âşıkların kanununa göre, aşığın sevgiliye isyan etmemesi gerektiğini iyi bilen şair; ayrılık belasına kanaat edip sevgilinin emrine uyar ve o diyarı terk eder. Hayatı İrem bahçesinde mesut bir şekilde devam ederken birden cehenneme döner. Terk-i diyar eyleyen âşık, denizden karşıya geçerek Konstantiniyye’ye gelir.

284 Degül şehir ol ki nûzhetgâh-ı cāndur
Felek gibi esâsı cāviḍāndur

⁶⁰ Diğer bazı masalsı unsurlar ve mekan-zamanda hızlandırma örneği için bk. 408, 409, 410, 414, 444, 445, 446, 447, 448, 451, 456. beyitler.

Yukarıdaki beyitten itibaren sanatlı şehir tasvirleri yapan şair; Konstantiniyye'nin sıradan bir şehir olmadığını, temeli sonsuzluğa uzanan gönlün gezme ve eğlence yeridir, diyerek bol betimlemeli, teşbihli ve mubalağalı anlatımlarla İstanbul'u okuyucuların gözünde canlandırmaya çalışır.

Şair, bu bölümde şehir üzerinden sıkça mekân tasviri yaparak İstanbul'dan (Konstantiniyye) bahseder. Şehrin eşsiz güzel manzaralarından, içinde yaşayanların hal ve durumlarından, yasemin yüzlü güzellerinden bahseden şair hâsılı; İstanbul'un cennetten bir köşe olduğunu söyler. Bununla da yetinmeyen şair, İstanbul'un şehirden ziyade on sekiz bin âlem olduğunu söyler.

305 Velî umardı kim bu devr-i pür-ķahr
Ki geh şerbet şunar 'uşşāķa geh zehr

Şair, sanatlı Konstantiniyye tasvirinden sonra mesneviye konu olan aşk hikâyesindeki kahramanı yani âşığı, konuşturarak eserine devam eder: Devirden şikâyet eden âşık; âşıklara bazen zehir, bazen şeker sunan kahır dolu devrin artık, kendisine şeker sunmasını ister.

Şair, yine zıtlık ilkesinden hareketle, kahır dolu devrin; bazen zehir, bazen şeker dolu olmasını ifade ederken tezattan istifade eder. 'Kahr, zehr' gibi benzer sesleri bir arada kullanarak tezatlı anlatımı, ahenkli bir şekilde ifade eder. Şair, sevgiliye kavuşma ümidiyle, bahar tasvirine geçer.

"Bahāriyyāt" başlıklı bölümde; bahar mevsiminde tabiatın canlanması gibi gönlü ümitle dolan şair de, eserinde sanatlı bir üslup kullanarak bahar tasviri ile eserini kaleme almaya devam eder. Şair, uzun uzadıya baharın güzelliklerinden, nisan bulutunun yeryüzüne giydirdiği cennet elbisesinden, zamanın hoşluğundan, tabiatın dirilişinden ve akarsu kenarında hoş vakit geçiren insanlardan bahseder.

325 Olup şūrīde şu şahrāya düşmiş
Cihān halkı temāşāsına üşmiş

Sanatlı bahar betimlemesine devam eden şair, baharın gelişiyile doğada olan değişiklikleri de güzel bir nedene bağlayarak hüsn-i talil sanatına başvurur. Baharın

gelişini âşığın içindeki kıpırdanışla birlikte okuyucuya aktaran şair, âşığın ruh hali ile yaşadığı yerin insanda uyandırdığı coşkuyu birlikte vermektedir. Baharda şelalenin etrafında toplanan insanlardan bahseden şair; perişan bir âşık olan suyun sahraya çıkıp aktığını bu ilginç durumu görmek isteyen halkın -tıpkı âşığın aşkından perişan olması gibi- aşkından perişan olan suyun (şelalenin) etrafında toplandığını söyler.

Âşığın; sevgilisine dönmeye takati yoktur. Ancak ondan uzak durmaya da sabrı yoktur. Şair Allah'ın yüceliğini, kudret ve keremini överek sevgiliden dolayı çektiği ızdırabından bahseder.

349 Senüñdür hük-m-i ‘âlem cümle maḥkûm
 Degül maḥkûm belki hiç ü ma‘dûm

Allah’a yakarıшта bulunan şair, beyitin birinci mısraında: “Âlemin hükmü senindir, herkes de buna mahkûmdur.” diyerek Allah’a niyaz ederken O’nu yüceltir, tüm yaratılmışların da O’nun hükmüne tâbi olması gerektiğini ifade eder. Ancak şair, aynı beyitin ikinci mısraında az önce söylediğinden vazgeçmiş gibi bir ifade kullanarak: “Mahkûm değil belki de hiç ve yok olurdu.” diyerek rücu sanatı ile Yaradan’ın sonsuz olan hükmüne dikkat çekmek için ‘değil’ kelimesini kullanmıştır. Dediği sözden dönmüş gibi yapan şair, Allah’ın sonsuz hükmünü, rücu sanatı ile mana bakımından daha perçinleyip pekiştirmiş, hikâyesine okuyucunun dikkatini çekmeyi başarmıştır. Rücu sanatıyla birlikte, eserinin diğer beyitlerinde yaptığı gibi, aynı beyitte ‘hük-m, maḥkûm, âlem, ma‘dûm’ gibi benzer sesleri bir arada başarılı bir şekilde kullanan şair, ahengi de sağlamıştır. Ustalıkla ahenk ve rücu sanatıyla yakaladığı alışılmamış bağdaştırma ile şair, mesnevisinde söylemek istediğini bedii bir üslupla kaleme aldığı kanaatindeyiz.

350 **İdersin** kimi *isterseñ* selâmet
 Ḳılursın kimi *rûsvā vü* melâmet

351 **Kimi** maḥbûl-*iken* **merdûd** idersin
 Kimi mezmûm-*iken* **maḥmûd** idersin

Sevgiliye duyduğu aşktan dolayı ızdırıp içinde olan âşık, halini Yaradan’a anlatır. İstedigine esenlik verirken kimini rezil ve kınanmış kılar. Kimini makbulken kovulmuş, reddedilmiş edersin, kimini de ayıplanmışken övülmüş edersin, diyen âşığın Allah’a yakarışında mana art arda sıralanan beyitler arasında tamamlanmaktadır. Beyit manasının, bir sonraki beyitte tamamlanmasına güzel bir örnek olan yukarıdaki beyitlerde şair; İlahi’ye durumunu arz-ı hâl ederken Yaradan’ın yarattıkları üzerinde olumlu ve olumsuz etkilerini sıralarken zıtlıkları bir arada kullanır: İstedigine esenlik veren yaratıcı, istedigine kınanmışlığı layık görür, kimini kabul etmişken huzurundan reddeder, kimini de ayıplamışken övülmüş eder. Şair, tezat sanatını kullanırken her iki beyitte aynı zamanda yer verdiği ‘kimi’ kelimeleriyle tekrar yapmış, anlatımına zenginlik katmıştır. Sanatlı üsluba devam eden şair; her iki beyitte de simetriye dikkat etmiş bunu yaparken de beyitlerde geçen kelimeleri hem konum hem de ses benzerliği ve vezin açısından özenle seçmiştir. ‘Selâmet, melâmet, maqbûl, merdûd, mezmûm, maḥmûd’ kelimelerinde olduğu gibi. Böylece şair, mesnevisinin beyitleri arasında; metafor, edebi sanat, paralellik ve stilistik düzeni belli bir disiplin içinde, okuyucuya estetik olarak bir arada sunmuştur.

Âşık, Allah’ın lütuf ve ihsanına sığınarak, yaradanından; artık ayrılığın verdiği üzüntüden kendisini kurtarmasını, sevdiğine kavuşturmasını diler. Kendisini ayrılık belasından kurtarıp, sevgiliye kavuşmanın mutluluğuyla müşerref kılmasını ister. Ayrıca âşık; sevgilinin gönlünün kendisine karşı muhabbet dolu olmasını ve iyi hasletlerle donatılmasını diler. Âşık, kendisi için Allah’tan sevgilinin gönlüne merhamet koymasını dileyip, aşk acısı ve sevgilinin ayrılığından dolayı çektiklerini Allah’a yalvararak dile getirdikten sonra, “Ey Allah’ım, gizli ve saklı hallerim sana gizli değildir. Ya canımı al ya gönlümü alanı bana ver.” diyerek Allah’a yakarmayı noktalar. Böylece şair, sanatlı bir anlatımla yaptığı bahar betimlemesine son verir.

“Müstecâb Şoden-i Da‘vet-i ‘Âşık” başlığında; şair; riyasız, ağlayıp sızlayarak Allah’a ihtiyaçlarını arz ettiğinden duasının hemen kabul edildiğini söyler. Artık sevgili yaptığı kötülükten pişman olmuştur. Şairin sanatlı betimlemelerinden, baharın yeniden geldiğini anlamaktayız. Kanaatimizce baharın gelişi; âşıkla maşuğun kavuşması veya kavuşma ihtimaliyle ilintilidir. Ne zaman âşık, ayrılık acısından sıyrılıp sevgiliye kavuşma hayaline kapılsa; âşığın gönlü ve dünyası mutluluktan kıpır kıpır olur, canlanır. Böylece sevgili, sözde dostlarıyla yine gül bahçelerinde dolaşır

vakit geçirmektedir. Akli âşıktaki kalan sevgili dostlarına âşığın ne halde olduğunu sorar. Dostlar da sevgiliye âşığın aşkından dolayı meşhur olduğunu söyler. Bunu öğrenen sevgili hemen eline bir kalem alır, âşığa övgü dolu bir mektup yazar. Gönle ferahlık veren sevgili, yazdığı o can yakıcı mektubu bir haberciye verir. Haberci, hemen âşığın bulunduğu şehre ulaşır. Şair burada yine sanatlı mekân ve şehir tasvirleri yaparak âşığın bulunduğu diyarın; eşi benzeri olmayan, yedi iklimden eser taşıdığından dem vurur. Bütün dünyada onda biri bile olmayan şehrin her köşesini arayan haberci, sonunda ağlayıp inleyen hüznü âşığı, cariyelerin toplandığı bir mecliste bulur.

411 Görür bir şehir kim yokdur nazîri
Bütün dünyâ degül ‘ aşr-i ‘ aşîri

412 Eger Çin'dür ü ger Mâçin ü Ferhâr
Yedi iklimden anda eşer var

Yine sanatlı şehir tasviri yapan şair, her iki beyitte masalsı unsurları da katarak - hayalindeki- âşığın yaşadığı şehri, eşi benzeri olmayan bir diyar olarak nitelendirip sanatlı betimlemelerle okurlarına aktarır.

Bu âşık, varlığı ve yokluğundan habersiz sarhoş bir divane haline gelmiştir. Haberci, âşığın yanına gidip sevgilinin kendisini beklediğini söyleyerek mektubu âşığa verir. Ne mektubu okumaya ne de bir söz söylemeye kudreti kalan âşık, sevinçten ruhu teninden çıkacak gibi olur. Habercinin söyledikleri âşığın hasta gönlüne derman olur. Âşık, parlak güneşin zerreyi anmaması gibi, padişah da kulunu aklına getirmez diyerek olan bitene bir türlü akıl erdiremez. Bunun üzerine ulak; “Bu bozuk fikir sana yakışmaz.” diyerek, sevgilinin âşığı yanında istediğini, âşığa söyler. Sevinçli ve mutlu bir şekilde ikisi bir ata biner hızlıca sevgilinin dergâhına ulaşırlar.

456 Eger mür üstine düşerse duymaz
Ve ger üstine kıl düşerse döymez

Aşkından deli divane olan âşık artık sevgilinin kapısının eşiğindedir. Ayrılık acısından o kadar bitkin bir hale gelen âşığın durumunu şair, mübalağalı bir anlatımla dile getirir: Âşığın üstüne karınca düşse fark edemeyecek; kıl düşerse de âşık, dayanamayıp altında ezilecek kadar zayıflamış bir haldedir.

Âşık o seçkin yâri gördüğünde eğilip sevgilinin ayağına yüzünü sürer. Sevgili nazik davranışıyla âşığın yüzünü topraktan kaldırır, âşığın hal ve hatırını sorar. İki âşık mutlu bir şekilde evlerine girerler.

472 Ȳalur nuṯḳ ebkem ü idrāk ḥāyir
 Olur ‘āciz ḥayāl ü fikr ḳāşır

“Nutuk dilsiz, idrak hayrette kalır; hayal aciz, fikir eksik, kısa kalır.” Diyen şair, hem şekil (simetrik) hem de mana (sanatlı) açısından estetik bir üslupla; âşığın, sevgili karşısında hissettiklerini dile getirmiştir. Ayrıca sözün dilsiz olduğunu; idrakin hayrette kaldığını; hayalin aciz, fikrin ise eksik olduğunu söyleyen şair, beyitte paralel teşhis sanatını kullanmıştır. Şair, asıl konunun işlendiği bölümü, mesnevi tertibinde son kısım olan hâtime bölümüne bağlar.

“Hâtime”, yani ‘son söz’ mesnevi tertibinde son bölüm olduğundan şair, mesnevisini nihayetlendirmek üzeredir. Şairin adının ‘Hasan’ olarak geçtiği bu bölümde; şair, muzdarip olduğundan, dünya işleri ve mesleğinden el etek çektiğinden, her sıfattan soyutlandığından dem vurur. Böylece şair, artık mizacı şevk ve dertten ibaret olan halini dile getirmek için, zaten gazel tarzında olan yaşantısını önceleri gazel yazarak anlattığını sonra da hüznü mizacından ilim sahiplerine bir numune sunmak istediğini söyleyen şair, nitelikli bir söz söylemek için bu sefer de bu şiiri (mesnevi) kaleme aldığını söyler.

477 ḤASAN dermānde-i derd-i maḥabbet
 Ȳadīmī sākin-i kūy-ı melāmet

478 Olup ḥālī cihān endişesinden
 Ferāğat bulmuş-idi pîşesinden

479 Olup maḥẓūẓ ‘ilm ü ma‘rifetden
Tecerrüd bulmış-idi her şıfatdan

480 Var-idi ṭab‘ inuñ çün şevḳ ü derdi
Ġazel ẓarzında ḥālin nazm iderdi

Mesnevide adı geçmeyen bir padişaha sunulan bu eserin beğenilmesini murat eden şair, yine tezatlı söyleyiş, teşhis ve somutlaştırmalarla anlatımını zenginleştirir, benzer sesli kelimeleri manayı tamamlayacak şekilde isabetli olarak kullanıp beyitlerinde ahenk unsurlarını da yakalamayı ihmal etmez.

493 Nühāsı cevher-i luṭfuñ zer eyler
Türābı misk taşı gevher eyler

494 Kime kim eyleye fazluñ şefā‘ at
Hünerdür ‘aybı vü ‘isyānı ṭā‘ at

Methettiği devlet büyüğü için, “İyiliğinin cevheri; bakırı altın, toprağı misk, taşı cevher eyler. İyiliğin, cömertliğin (fazlın) her kime şefa‘at eyleyse, ayıbı hüner, isyanı itaat olur.” diyen şair; değerli ve değersiz kavramlarını, madde ve mana bakımından yaptığı sanatlı anlatımla bir arada kullanır. Ses benzerlikleriyle de uyumu sağladığına inandığımız şair, mesnevisinde şairane anlatımı yakalama arzusundaır.

Şevknâme’ de mesnevi şekil ve muhteva özelliklerinin aynı kurgu etrafında iç içe geçtiği, -bu durumun da- eserin bedii yönünü zenginleştirdiği görüşündeyiz. Şöyle ki:

Mesnevi nazım biçiminin şekil özellikleri açısından en önemli iki unsuru; kafiye ve aruz veznidir. Mesnevi nazım biçiminde kafiye ilmi gereği, her beyit kendi içinde kafiyeleşir. Böylece mesnevi şairlerinin -diğer nazım biçimlerine göre- mesnevi kaleme alırken daha kolay kafiye sesi buldukları söylenebilir. Vezin açısından ise; mesnevi nazım biçimi, diğer nazım biçimlerine göre, kullanılan aruz vezinlerinin kısa ve uygulaması kolay vezinli aruz kalıpları olması hasebiyle şairlere şekil açısından kolaylık ve rahatlık sağlamıştır. Çünkü mesnevide işlenen konu, uzun olabilmektedir. Konunun uzunluğu ne olursa olsun klasik Türk edebiyatı temsilcileri, murat ettiklerini

mesnevi türü ile uzun uzadıya kaleme almışlardır. Beyit sayısında sınırlama olmamasına karşın anlatılmak istenenin her beyitte başlayıp bitmesi, yani beyitte konu bütünlüğünün sağlanması gelenek tarafından belirlenen bir kuraldır. Ancak bazı mesnevilerde, beyitte konu bütünlüğü ilkesine tamamen riayet edilmediği, mananın sonraki birkaç beyitte tamamlandığı da yapılan araştırmalarda tespit edilmiştir.⁶¹

İncelediğimiz metinde de, daha önce şekil özellikleri açısından ayrıntılı bir şekilde değerlendirmeye gayret ettiğimiz eserde, mananın sonraki beyit/lerde tamamlandığını görmekteyiz.⁶² Kanaatimize göre; şair zaman zaman sanat sesini yükselterek mesnevisinin zirvesinde dolaşan bedii unsurlar ile hayal dünyasındaki iniş çıkışları beyitler arasında işlemiştir. Mananın kural gereği bir beyitte tamamlanmayıp diğer beyit veya beyitlere aktarılması eserdeki ritmi ve heyecanı artırmaktadır. Asıl konunun işlendiği bölümde karşılaştığımız bu mananın bir sonraki beyite devretmesi, aşk girdabındaki şairin perişan halinin giriftliği hakkında, okuyucuya ince mesajlar yollamaktadır.

Şairin eserini nicelikten ziyade, nitelik bakımından önemseydiği; eserini kurarken her açıdan (şekil ve muhteva) nitelik unsurunu tüm mesnevîde ön planda tuttuğu görüşündeyiz. Şiirde niteliğin, belagat ve matematiksel dizgi ile sıralanmış ince işli beyitlerin belli bir şiir ilmiyle inşa edilmesi, niceliğin önüne geçtiğini ispatlamaktadır. Bu bağlamda sınırlandırmasını belirttiğimiz incelememizde, *Şevknâme*’nin bundan sonraki yapılacak akademik-bilimsel çalışmalara katkıda bulunacağına inanmaktayız.

⁶¹ Ahmet Kartal, *Doğu’nun Uzun Hikâyesi*, (İstanbul: Doğu Kütüphanesi, 2014), 80.

⁶² Ayrıntılı bilgi için bk. 174-175, 188-192, 211-212, 263-264, 321-322, 369-370, 385-386, 387-388, 400-402, 419-420, 434-435, 452-453. beyitler.

BÖLÜM III

3. ESERİN TÜRÜ

3.1. *ŞEVKNÂME*'NİN TÜRÜ HAKKINDA

Bu bölümde, mesnevi nazım biçimiyle yazılmış olan *Şevknâme*'nin türü nedir? Sorusuna metinden hareketle cevap bulmaya çalışacağız.

Şair, eserinde mecazi bir anlatımı kast ettiğini dile getirmektedir. Hasan, aşağıdaki beyitlerde de görüleceği üzere, kendi hayat hikâyesini bir mecaz olarak okuyucuya sunmaktadır.

- 71 Şikâyet kılmâğa derd ü ğamından
 Hikâyet kılmâğa miñnet deminden
- 72 **Bulup bir hoş mesel** mergûb u mañbûb
 Ğarîb ü dil-firîb ü nâzûk ü ħûb
- 73 Hemân-dem idünüp anı bahâne
 Ğam u derdini başladı beyâne

Şair, “Dert ve kederinden şikâyet etmek, sıkıntı dönemlerini anlatmak için; herkesin beğendiği, sevimli, özgün, gönül çelen, nazik ve hoş bir örnek bulup hemen o anda onu (mesel) bahane ederek keder ve derdini açıklamaya, anlatmaya başladı.” diyerek *Şevknâme*’nin, Der-Sebeb-i İnşâ’-ı Maqâle bölümünde, eserin yazılış sebebi hakkında bilgi vermektedir. Bu hikâye, halimin benzetilen halidir, diyen şaire kulak verildiğinde eldeki metnin Hasan’ın bizzat başından geçen gerçek bir olaydan ziyade, onun içinde bulunduğu aşk halini temsil ettiği anlaşılmaktadır. Şair bu meseli oluştururken de

klasik Türk şiirinde gazellerde geçen temel üç tipe başvurmuştur: Âşık, mâşuk ve rakip. Söz konusu mesnevîde, muhteva ve işleyiş açısından gazeli hatırlatan unsurlara zaman zaman yer verildiğini görmekteyiz. Yapılan bu çalışmaların incelenmesi neticesinde araştırmamıza konu olan *Şevknâme* adlı aşk konulu mesnevinin; gazeli anımsatan ancak; kurgu, muhteva ve şahıs kadrosu açısından mesneviye de uygun, uzun anlatımlı konularda kullanılan unsurları da içinde barındıran yapıda bir eser olduğu görüşündeyiz. Gazelden uzun, klasik mesnevîden kısa olan *Şevknâme*'de işlenen aşk, hakikatin mecazi, temsili halidir. Klasik şiir geleneğinde gazelde işlenen hayali mekân, zaman, kahraman ve kurgu incelediğimiz mesnevîde de yer yer bulunmakla birlikte, aşk konulu olay kurgusunun unsurlarını oluşturan öğelerde, masalsı-hayali cümlelere rastlamak mümkündür; ancak şair, hikâyesinin gerçeküstülük kurgusuna gerçeklik payı katabilmek adına zaman ve mekân açısından (bahar-gece-gündüz, İstanbul-Bursa gibi) daha gerçekçi, unsurlara eserinde yer vererek kurgusunu inandırıcılık kisvesine oturtmak, gerçeklik etkisini artırmak istemiştir.

Şevknâme'de geçen kahramanlar, gazelde klasikleşmiş âşık-mâşuk-rakip üçlü tiptemesi ile aynı olup bunlar klasik aşk mesnevîlerinde olduğu gibi belli bir isimle değil de (Leylâ, Mecnûn, Hüsrev, Şîrîn) gazelde olduğu gibi belirsiz olarak, sevgili, âşık, rakîb gibi sözcüklerle eserde yer almaktadırlar. Âşık, sevgilinin cefasından perişandır. Sevgiliye kavuşma hasretiyle yanıp tutuşan âşık, çektiği birçok sıkıntıları feryat figan ederek dile getirir. Sevgili, gazellerdeki gibi servi boylu, âşığa acı çektiren aynı zamanda güzelliği ile âşığı kendinden geçiren, etrafın ve rakiplerin dikkatini çeken, paylaşılamayan ulaşılmaz biridir. Her aşk hikâyesinde olduğu gibi gazellerde geçen rakip veya rakipler, *Şevknâme*'de de yer alır ve âşık ile sevgilinin kavuşmaması için her türlü hile ve fitneyi denerler. Ancak söz konusu bu eserde âşıklar; hikâyenin sonunda, alışlagelmiş klasik edebî geleneğin dışında, birbirlerine kavuşurlar. Eserde kullanılan teşbih, teşhis, güzelleme, mübalağa gibi lafzi anlatımlar da; kurguyu okuyucuya etkili bir şekilde iletmek isteyen şairin, başvurduğu edebî öğelerdir. Eserde mekân ve zamanda yer yer gerçeküstü anlatımlara yer verilse de, somut mekân ve zaman etkisi metinde kendini hissettirmektedir. Kanaatimize göre gerçek bir aşk konusu ve ızdırabını anlatmak isteyen şair, mecazi hal tercümesiyle bu anlatımı yaparken edebî türlerin imkân ve estetik unsurlarından yararlanarak mesnevisini daha sanatlı bir şekilde okuyucusuna sunmak istemiştir.

Mesnevinin aşk merkezli yazılmış senaryosunda başkahraman ete kemiğe büründüğünden, idealize edilmiş diğer unsurlar aslında bilinegelen aşk hikâyesini yansıtmada kullanılan estetik öğelerdir.

İdealize edilmiş edebi dünyanın ürünleri olan anlatıları araç olarak kullanıp asıl anlatmak istediği aşkını ve çektiklerini, okuyucuya ulaştırmayı gaye edinen bir sanatçının; hayalden, reel dünyaya yaptığı yolculuğu anlatan bir eserdir *Şevknâme*.

Ali Emre Özyıldırım'ın da ifade ettiği üzere, gazellerdeki klasikleşmiş coşkulu anlatımı ve dili mesnevisine taşıyarak aynı şevki eserinde somutlaştırarak⁶³ hayatla ilintili bir şekilde dile getiren şair, kuvvetle muhtemel *Şevknâme*'yi kurgularken -dil özellikleri açısından etkisinde kaldığını düşündüğümüz Fuzulî'nin- *Leyla ile Mecnun*, *Şah u Geda*, *Hevesnâme* ve *Ebkâr-ı Efkâr* gibi klasik aşk mesnevilerini örnek aldığı görüşündeyiz.

Mesnevide adı geçen Şair Hasan; dert ve gam makamının daimi ikamet edeni, gönlü belayla dolu olanların eski dostu, gönlü yaralı, sevgilinin saçı ve yanağına müptela olan Hasan'dır. Bir başka beyitte, Hasan'ın varlığı topraktır, diyerek kendinden 3. tekil şahıs olarak bahseder. Metinde konuşan şair değil, şairin oluşturduğu 3. tekil şahıs kahramandır.

Şair, olağanüstülüklerle oluşturulmuş (gazel ile mesnevideki unsurları kullanarak) kurguyu; okuyucuyu ikna etmek, eserine reel niteliği kazandırmak için gerçekçi zaman-mekân unsurlarına anlatımında yer vermiştir. Ancak eser boyunca belli bir zamanı vurgulayarak aşk hikâyesini kaleme almak; Şair Hasan'ın bedii yönüne, sanatının ifade gücüne hâlel getirebileceği gibi, aynı zamanda tartışmalı bir terim olan, bireysel tarihi anlatan sergüzeşt veya sergüzeşte yakın bir tür olabilirdi.⁶⁴ Olay ve kahramanların oluşturulmasında aşk hikâyesinin idealden reele geçişini anlatmayı tercih eden şair, söz konusu zaman ve mekânda bu tercihi kullanmayarak mekânı (birkaç bilinen mekân dışında) özellikle de zamanı genel anlamda ve gizli tutmuştur. Kanaatimizce yapılan inceleme sonucunda, *Şevknâme* adlı eserin türü aşk konulu mesnevidir. Aşk konulu mesnevideki hikâyenin sonu farklıdır. Anlatının sonunda, âşıklar birbirlerine kavuşur. Genellikle, klasik Türk edebiyatı geleneğinde yer alan,

⁶³ Ali Emre Özyıldırım, *Mâşî-zâde Fikrî Çelebi ve Ebkâr-ı Efkâr'ı*, (İstanbul: Dergah Yay., 2017), 173.

⁶⁴ Özyıldırım, a.g.e., 216.

aşk konulu mesnevilerde hikâye; vuslat yerine hicranla biter. Bu yönüyle hikâyenin sonu -genel anlamda- aşk konulu mesnevilerden ayrılır.

Akademik anlamda tartışmaya açık olan eserin ‘tür’ konusunun şüphesiz daha farklı çalışma ve platformlarda ele alınıp değerlendirilebileceği görüşündeyiz.

BÖLÜM IV

4. ÇEVİRİ YAZI METİN VE DİLİÇİ ÇEVİRİSİ

4.1. METİN NEŞRİNDE DİKKAT EDİLECEK HUSUSLAR

Çalışmamızın ilgili bölümünde eserin nüsha tavsifi yapılmıştır.

1. Metin, eserin ulaşabildiğimiz tek nüshası üzerinden hazırlanmıştır.
2. Eser Latin harfleriyle transkribe edilerek metnin diliçi çevirisi yapılmıştır. Kullanılan transkripsiyon alfabesi bir tablo ile gösterilmiştir.
3. Diliçi çevirilerde anlam öncelenmiş olup kaynak metindeki edebi üslubun aktarımı amaçlanmamıştır.
4. Metin ve diliçi çevirileri karşılıklı okunacak şekilde sayfa düzenlemesi yapılmıştır.
5. Her beyit sıra ile numaralandırılıp eserin sayfa numaraları da köşeli parantez ve harfle, [1b] gibi belirtilmiştir.
6. Eserde geçen Arapça ibare, âyet ve hadisler, *eğik* (italik) karakterde yazılmıştır. İbare, âyet ve hadislerin Türkçe açıklamaları dipnotlarda belirtilmiştir.
7. Eserde geçen bölüm başlıkları koyu renkle yazılmıştır.
8. Aruz hadiselerinden olan iki ünlü sesin birbirine katılması şeklindeki ulama (vasl) kullanımı, “anda_işitdi” örneğinde olduğu gibi sesler birbirine katılmadan “_” işareti ile gösterildi.
9. Zihaf hadisesinin gerçekleştiği heceler *eğik* (italik) karakterde yazılmıştır.
10. Eserde geçen d/z değişimi, şairin beyitlerinde kullandığı tercih dikkate alınarak, orijinaline uygun şekilde transkribe edilmiştir.
11. Çalışmamızın sonuna, eserin ‘tıpkıbasım’ı akademik anlamda faydalı olacağı düşüncesiyle eklenmiştir.

4.2. TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ا (ā)	a, ā	ص	ş
ا (ā)	a, e, ı, i, u, ü	ض	ž, ḍ
ب	b, p	ط	ṭ
پ	p	ظ	ẓ
ت	t	ع	‘
ث	ṯ	غ	ğ
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	k
ح	ḥ	ك	k, g, (ñ)
خ	ḫ	ك	ñ
د	d	ل	l
ذ	ẓ, ḍ	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	لا	la, lā
ش	ş	ی	y, ı, i, ī
		ء	’

Tablo 2. Transkripsiyon Alfabeti

4.3. ŞEVKNÂME’NİN ÇEVİRİ YAZI METNİ ve DİLİÇİ ÇEVİRİSİ

- [1b] 1 *Bi-ḥamdi’l-vāḥidi’r-rabbi’l-ḥamīdi*
Ve bismillāhi zi’l-‘arşı’l-mecīdi
- 2 Hezārān midḥat ü ḥamd-i firāvān
Aña k’oldur ḳamu peyzā vü pinhān
- 3 Raḥīm ü Nāşir ü Rabb-i Ğafūr ol
Kerīm ü Ḳādir ü Ḥayy-i Şekūr ol
- 4 Eşerdür ḳudretinden iki ‘ālem
Ḥaberdür ḥikmetinden cinn ü ādem
- 5 Anuñ emriyledür ser-geşte eflāk
Anuñ ḥükmiyle sākin nokṭa-i ḥāk
- 6 Ḳamu eşyāya eyle virdi itkān
Ki bir zerrede ḳalur ‘aql ḥayrān
- [2a] 7 Cem‘ī-i fi‘li aḥsen şun‘ı muḥkem
Bulınmaz fiṭratında bîş yā kem
- 8 Murādı muḳteżāsınca müretteb
Düzetdi cümle ‘ālem ḥalkını hep
- 9 Kimine şevḳ ü vecd ü ḥāl virdi
Kimine mülk ü cāh u māl virdi
- 10 Kiminüñ başına ḳor cevherī tāc
Kimin ḥar-mühreye eyledi muḥtāc

1. Vahit, Rab ve Hamid olan Allah'ın övgüsü ve yüce bir arşın sahibi olan Allah'ın ismiyle (başlarım.)
2. Binlerce ve çok sayıda övgü ve medh, görünürde ve gizli olanların hepsinin (tecelli ettiği) Ona'(Allah) dır.
3. Rahim Nasır ve bağışlayıcı Rab olan O' dur. Kerim, Kadir şükre layık Hay O' dur.
4. İki âlem O'nun (Allah'ın) kudretinden (bir) eserdir. İnsanoğlu ve cinler ise O'nun hikmetinden bir haberdır.
5. Felekler O'nun emriyle dönmektedir. (Felekler ancak O'nun emrindedir). Yeryüzünün sabit olması ancak O'nun hükmüyledir.
6. Tüm eşyayı öyle sağlam yarattı ki bir zerrede bile insan aklı hayran kalır. (Kendini yitirir.)
7. Fiilleri çok güzel, yaratışı ise sapasağlam; fıtratında az ya da çok bulunmaz. (Denge söz konusudur).
8. Allah kendi isteği gereğince düzenli bir şekilde tüm dünya halkını (belli bir) düzene koydu.
9. Kimine şevk, arzu, isteklerini verdi. Kimine bütün mal, mülk, makam verdi.
10. Kiminin başına cevherden bir taç koyar. Kimini de değersiz inci boncuğa (bile) muhtaç eyler.

- 11 Kiminũñ pisteri kemhā vü dībā
Kimi bālīn idinmiş seng-i hārā
- 12 Kimi ‘işretde cānān-ıla handān
Kimi miḥnetde hicrān-ıla nālān
- 13 Kılur ‘Azrā ‘izārın hūb u zībā
Ki tā Vāmıķ ola rüsvā ü şeydā
- 14 Leb-i Şirīni eyledi şeker-bār
Ki tā cān vire Ferhād-ı dil-efgār
- 15 Şaçını Leylāmũñ ol kıldı zencir
Ki tā meftūn ola Mecnūn-ı şeb-gir
- [2b] 16 Cihāna salmağ-içün şūr u gavgā
Cemāl ü hūsn ü hulkı kıldı peyzā
- 17 Kāmu andan durur hūsn ü maḥabbet
Anuñdur cümle bu şevķ ü meveddet
- 18 Bu biñ biñ ‘ālem ü biñ ol kadar hem
Yoğ olsa olmaya bir zerrece kem
- 19 Ve ger biñ ol kadar olursa ‘ālem
Ziyāde olmaya bir zerrece hem
- 20 Ya pes icād-ı eşyāya sebeb ne
Kāmu çün hiçdür bunca ta‘ab ne

11. Kiminin yatağı değerli kumaşlardan oluşmuştur. Kimi (de) mermer taşını yastık edinmiştir.
12. Kimi sevgiliyle eğlenip gülüşürken kimi de zorluk sıkıntı içinde ayrılık acısıyla inler.
13. (Allah) Vamık aşkından çıldırıp dünyaya rezil olsun (diye) Azra'nın yanağını güzel ve süslü kıldı.
14. (Allah), Gönlü yaralı Ferhad (uğruna) can versin diye Şirin'in dudağını şekerle doldurdu.
15. (Allah), Geceleri uykusuz geçiren Mecnun, kendisine tutulsun diye Leyla'nın saçını zincir kıldı.
16. (Allah) cihana karışıklık ve kavgayı salmak için cemal, güzellik ve huyu yarattı.
17. Tüm güzellik ve muhabbet O' ndandır. Bütün bu coşku ve dostluk O' nadır.
18. Görünen ve görünmeyen binlerce âlem yok olup gitse de (O'nun katında) bir zerre kadar kayıp olmaz.
19. Ya da bunun kadar binlerce âlem daha olsa (O'nun katında) bir zerre bile fazlalık olmaz.
20. Ya da eşyanın yaratılışına sebep nedir? O'nun için hepsi hiç hükmündedir. Bu kadar boş çaba nedendir?

- 21 Huzānuñ gerçi yok fi‘linde ‘illet
Velikin her işidür ‘ayn-ı hikmet
- 22 Belī ‘aşk oldu sırr-ı āferīniş
Kim oldur cān-ı ‘ālem nūr-ı bīniş
- 23 Çün ol Hayy-i kādīm-i zī’l-celāle
Nazar kıldı şıfāt-ı ber-kemāle
- [3a] 24 Diledi gizlū gencin kıla zāhir
Yaratdı bir mücellā nūr-ı bāhir
- 25 O nūr-ı pāk rūḥ-ı Muştafādur
Şeh-i kevneyn tāk-ı aşfiyādur
- 26 Yaratdı kendi-çün ol pāk zātı
Pes anuñ-çün yaratdı kāyinātı
- 27 Eger ol olmasa olmazdı eflāk
Delālet eyler ol ma‘niye levlāk
- 28 Zamāna maḫşad-ı bi’z-zāt oldur
Cihāna rahmet-i mühdāt oldur
- 29 Sipihr-i şer‘ u deryā-yı yakīndür
Cihān-ı şıdk [u] kām-ı ‘adl ü dīndür
- 30 Dime ‘İsā’ya didügin naşārā
Daḫi ne dir-iseñ di āşikārā

21. Gerçi Allah'ın yaratmasında bir sebebe ihtiyaç yoksa da O'nun her işinde bir hikmet vardır.
22. Ama yaratma sırrı aşk oldu. (O) Âlemin canı ve görme yeteneğini sağlayan nurdur.
23. Başlangıcı olmayan, ezeli celal (ululuk) sahibi olan, mükemmel ebedi bir hayat veren Allah; hepsi yerli yerinde olan sıfatlarına baktığında
24. Gizli hazinesini ortaya çıkmasını istedi ve apaçık parlak bir nur yarattı.
25. İşte O pak nur, iki âlem padişahı ve seçilmiş peygamberlerin tacı olan Mustafa'nın nurudur.
26. Allah kendi için o tertemiz zatı, O'nun için de kâinatı yarattı.
27. Eğer O olmasaydı (bu yaratılmış) felekler olmazdı. (Sen olmasaydın) ibaresi bu manaya işaret eder.
28. Zamana asıl maksat O' dur. Cihana hediye edilmiş rahmet O' dur.
29. (O) Şeriatın seması ve yakinin deryasıdır. Doğruluk âlemi ve adalet ile dinin kaynağıdır.
30. Hristiyanların İsa'ya dediğini deme. Ne diyecek olursan onu açıkça söyle.

- 31 O'dur hayru'l-bilāduñ reh-nümūnı
Ve *hayru'l-halkı fi hayri'l-ḳurūnı*⁶⁵
- [3b] 32 Ƙamu aşḫābdan aşḫābı efḍal
Ƙamu aḥbābdan aḥbābı ekmeḷ
- 33 Kim anuñ her biri necm-i hüḍādur
Kerāmet menba' ı baḥr-i ḥayādur
- 34 Huşūṣā çār rükn-i millet ü dīn
Kim İslām anlaruñla buldı temkīn
- 35 Biri şıdkı içre Şıddıḳ-ı cihāndur
Biri 'adl içre nūr-ı 'aḳl u cāndur
- 36 Birisi 'ilm-ile üstāz-ı devrān
Birisi cūd-ıla mümtāz-ı aḳrān
- 37 Anı añlar mı her nādān u ebleḥ
Ne bilsün pertev-i ḥurşıdı ekmeḥ
- 38 Çü Mūsā gördi ḳadr u ḳurbetini
Kemāl-i 'izz ü cāḥ ü rif' atini
- 39 Diledi olmağa cāndan ğulāmı
Dir-idi derd ü şevḳ ile müdāmī
- 40 Ki Yā Rab eyle beni ümmetinden
Beni maḥrūm ḳılma himmetinden

⁶⁵ («قُرْنِي، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ خَيْرُكُمْ») Bu hadis birçok kaynakta farklı ibarelerle geçmektedir. Bahsi geçen hadis için bk., El-Bağavî, Ebu Muhammed el-Hüseyn, *Şerhu's-sünne*, tahkik: Muhammed Züheyr Eş-Şâviş vd., (Beyrut:, 1983), c.14/66.

31. Bütün hayırlı diyarların yol göstereni O' dur. Bütün çağlarda yaratılmışların en hayırlısı O' dur.
32. Onun ashabı diğer tüm ashabdan daha faziletlidir. O'nun dostları tüm dostlardan daha olgundur.
33. Çünkü onların her biri hidayet yıldızıdır, cömertlik kaynağı hayâ denizidir.
34. Özellikle İslam'ın kendileriyle kemale erdiği millet ve dinin dört rüknüdürler.
35. Biri doğruluk bakımından dünyadaki en sadık kimsedir. Biri de adalet bakımından aklın ve ruhun nurudur.
36. Birisi ilim bakımından zamanenin hocasıdır. Birisi el açıklığıyla akranlarının en seçkinidir.
37. Bu konuyu her cahil ve ahmak anlamaz; Doğuştan âmâ olan (görmeyen) güneşin ışığını bilmez.
38. Hz. Musa; O'nun (Hz. Muhammed'in) takdirini, yakınlığı ile izzeti, yüceliği ve yüksek makamının kemalini görünce,
39. Canı gönülden (O'na) kul köle olmayı diledi. Devamlı coşku ve dert ile şunu derdi:
40. Ey Allah'ım! Beni O'nun ümmetinden eyleyip O'nun yardımından mahrum etme.

- [4a] 41 Egerçi istedi Mūsā müdāmī
Mesīh'e virdi ol 'ālī maḳāmı
- 42 Anuñ dergāhına idrāke yok rāh
Olımaz menzilinden 'aql āgāh
- 43 Ne dil kılsun beyān vaşf-ı kemālin
Çü bilmez hiç kimse şerh-i ḥālın
- 44 Ne diyem vaşfını ey pāk Sübhān
Ki şerm u ḥayretümden derlerüm ḳan
- 45 Faşih-i 'ālem O ben güng ü lālem
Sefih ü ğāfil ü āşüfte-ḥālem
- 46 Ne bilsün medḥini her hiç ü nākes
Aña meddāḥ Ḥallāḳ-ı cihān bes

Ḥikāyet Der-Münācāt

- 47 Var-ıdı bir faḳīr-i zār u miskīn
Olur düşmen aña bir merd-i bed-kīn
- 48 Meger fırsat bulur bir gün o ḥūn-rīz
Elin bağlayup ilter evine tīz
- [4b] 49 Ele alınca tīg ol nā-müselmān
Virür ağızına oğlu pāre-i nān
- 50 Çü gördi anı ol merd-i bed-āyīn
Hemān çözdü elini öpdü pāyın

41. Hz. Musa her ne kadar o yüce makamı istediye de Allah o yüce makamı Hz. Mesih'e verdi.
42. Onun dergâhını idrak etmek mümkün değildir; akıl O'nun rütbesini anlayamaz.
43. Hangi dil O'nun ne kadar olgun olduğunu ifade edebilir. Çünkü kimse O'nun halini açıklayamaz.
44. Ey tüm noksanlardan arınmış Allah'ım! O'nu (Hz. Peygamber) ben nasıl anlatayım? Çünkü hayretimden ve utancımdan kan ter içinde kaldım.
45. O, dünyanın en fasih konuşanı iken ben dilsiz biriyim. Sefih, gafil ve darmadağın birisiyim.
46. Alçak ve hiç olan kişiler asla O'nun (Hz. Muhammed) övgüsünü yapamaz. O'nu övücü olarak cihanın yaratıcısı yeterlidir.

Yakarış Hikâyesi

47. Yoksulluktan inleyen bir fakir vardı. O'na bir kötü adam düşman olmuştu.
48. Kan dökücü (bu adam), bir gün fırsatını bulduğunda o yoksulun elini bağlayıp onu çabucak evine götürür.
49. O dinsiz adam, eline kılıcını alınca; oğlu, yoksulun ağzına bir parça ekmek verir.
50. O kötü karakterli adam, bu durumu gördüğünde hemen O'nun elini çözdü, ayağını öptü.

- 51 Diledi ‘özüni didi kim ey yār
Benem şimdi saña yār-ı vefādār
- 52 Çü sen yidüñ benüm ey dost nānum
Fedādur saña şimden girü cānum
- 53 Huzāyā çün yaratduñ kudretüñle
Bizi kılduñ mürebbā ni‘ metüñle
- 54 Olurmuş mu‘ teber çün ni‘ met ü nān
Çatı dermānde[y]em sen eyle dermān
- 55 Hevā vü hırş u şeytān urdı rāhum
‘İnāyet kıl demidür pādişāhum
- 56 Çatı mekkāredür bu nefis-i ħod-rāy
Meded irmezse senden vāy baña vāy
- [5a] 57 Mükedder ħātırüm ħālüm perīşān
Yolum tuğyān u fikrüm fışk u ‘iştān
- 58 Ne hergiz geldi bir dem nefse inşāf
Ne ğıll u ğışdan oldu ħātırüm şāf
- 59 Geçüp ‘ömr-i ‘azīzüm uş hevāda
Gözüm bir yaña göñlüm bir yañada
- 60 İşümdür gice gündüz sehv ü nisyān
Haķıkatde ne kāfir ne müselmān

51. Özür dileyip “Ey arkadaş, bundan sonra ben senin vefalı dostunum.” dedi.
52. Ey dostum mademki sen benim ekmeğimi yedin, bundan sonra sana canım fedadır.
53. Ey Allah’ım bizi kudretinle yarattın. Bizi nimetinle terbiye ettin.
54. Nimet ve ekmek saygın olurmuş. Çok dertliyim, sen (Ey Allah’ım) bana derman ver.
55. Arzu, isteklerim ve şeytan benim yolumu vurdu, beni şaşırttı. Sultanım, tam zamanıdır, bana lutufta bulun.
56. Bu bencil nefis çok düzenbazdır. Senin yardımın bana erişmezse vay benim halime.
57. Halim perişan, kalbim hüznülüdür. Yolum azgınlık, fikrim hak yoldan çıkma ve isyandır.
58. Ne nefsim bir an olsun insafa geldi ne de gönlüm kin ve düşmanlıktan arındı.
59. Değerli ömrüm heves peşinde geçti. Gözüm bir tarafta gönlüm bir taraftadır.
60. Gece gündüz işim hata ve gaflettir. Aslında ne tam müslüman ne tam kâfirim.

- 61 İlāhī baña itdüm her ne k'itdüm
Yañılmısum yaramaz yola gitdüm
- 62 Çü sen müstağn̄sin iki cihāndan
Haṭā vü cürmüme bakma geç andan
- 63 Şalāḥ u ma' rifet erzān̄ eyle
Ne yaraşursa saña anı eyle
- 64 Dem-i āḫirde idüp fazluñı yār
Kemāl-i raḥmetüñle ol ḥarīdār

Der-Sebeb-i İnşā'-ı Maḳāle

- [5b] 65 Bu derd ü ğam maḳāmınuñ muḳīmi
Belālu dillerüñ yār-ı ḳadīmi
- 66 Melāmet meclisinde yār-ı şāṭır
Şafā bāzārına şarrāf-ı māḫir
- 67 ḤASAN āşüfte-i zülf ü ruḥ-ı yār
Ġarīb-i nākes ü zār u dil-efgār
- 68 Hevāya tābī' olmış oda yanmış
Gözi yaşı ile ḳana boyanmış
- 69 Cihānda irmemiş hergiz murāda
Daḥi şataşmamış 'adl-ile dāda
- 70 Yaşı Ceyḥūn yüregi ḥūn günü dün
Ġam-ı hicrān-ile maḥzūn u maḡbūn

61. Allah'ım ne yaptıysam kendime yaptım. Yanılıp kötü yola gittim.
62. Sen iki cihana bile önem vermezken benim hata ve günahıma bakma da onları görmezden gel.
63. Bana iyi amel ve marifet bağışla. Sözün özü; sen neyi uygun görürsen onu bana ver.
64. Son nefeste keremini bana dost kıl ve tüm rahmetinle (canımı al).

Eserin Yazılış Sebebi Hakkında

65. Bu dert ve gam makamının mukimi, gönlü bela ile dolu olanların kadim dostu.
66. Kınama meclisinin neşeli dostu; saf gönüllülük pazarının hünerli kuyumcusu.
67. Sevgilinin saçı ve yanağına tutkun; alçak zavallı gönlü yaralı ve inleyen Hasan.
68. Heves, istek peşine düşmüş ateşte yanmış gözyaşı ile gözü kana bulanmış.
69. Dünyada asla muradına erememiş. Ve bir kez bile adaletle karşılaşmamış.
70. Ayrılığın kederiyle hüznü ve şaşkın (dır.) Gece gündüz gözyaşı Ceyhun ırmağına dönmüş yüreği ise kanla dolmuş.

- 71 Şikāyet kıılmağa derd ü ğamından
 Hikāyet kıılmağa miḥnet deminden
- 72 Bulup bir hoş meşel mergüb u maḥbüb
 Ġarīb ü dil-firīb ü nāzük ü ḥüb
- [6a] 73 Hemān-dem idinüp anı bahāne
 Ġam u derdini başladı beyāne
- 74 Ola kim ṭālī[‘] -i naḥsi olup sa[‘] d
 Ṭulū[‘] ide sa[‘] ādet necmi min-ba[‘] d
- 75 Nazar eyleye ḥurşīd-i ma[‘] ālī
 Ola fālī sa[‘] id ü ḳadri[‘] ālī
- 76 Kılup mi[‘] mār-ı cūdī gōñlin ābād
 Kemāl-i luṭfī ide ḥāṭırın şāz
- 77 N’ola bī-faẓl ise pūr-[‘] ayb u noḳşān
 Degül mi ol gedā sen ehl-i iḥsān
- 78 Nevalüñ[‘] āmdür ol bī-nevādur
 Vücūdī ḥāk luṭfuñ[‘] kīmyādur
- 79 Ziyā virürse bir miskīn evine
 Ziyān ola mı mihrüñ[‘] pertevine
- 80 Yeşerse bir faḳīrüñ[‘] kiştzārı
 Ne noḳşān bula bārān-ı bahārī

71. Dert ve kederinden şikâyet etmek, sıkıntı dönemlerini anlatmak için
72. Herkesin beğendiği, sevimli, özgün, gönül çelen, nazik ve hoş bir örnek bulup
73. Hemen o anda onu (mesel) bahane ederek keder ve derdini açıklamaya, anlatmaya başladı.
74. Ola ki uğursuz talihi uğurlu olur ve bundan sonra da saadet yıldızı doğar.
75. Yücelikler güneşi ona baksın da onun falı kutlu, değeri de yüce olsun.
76. Cömertlik mimarı onun gönlünü abad kılarak sonsuz lütfuyla gönlünü şad etsin.
77. Ayıp ve eksikliklerle ile dolu olup meziyetsiz olsa ne çıkar? O bir yoksul, sen ise ihsan sahibi değil misin?
78. Senin rızkın herkesi kapsarken O ise (Hasan) nasipsizdir. Hasan'ın varlığı toprak, senin lutfun ise kimyadır.
79. Bir yoksulun evine ışık verecek olsa güneşin ışığında eksilme olur mu?
80. Bir fakirin tarlasını yeşertirse bahar yağmurunda bir eksiklik olmaz.

- [6b] 81 Terahhüm vaktıdur eyle ‘ināyet
Dem-i luṭf u mürüvvetdür be-ġāyet

Maṭla‘-ı Dāsītān

- 82 Gel ey derd ehli cāndan eyle feryād
Kim işidenler ide āferīn-bād
- 83 Bilürven kim belā vü miḥnetüñ çok
Bu devr-i dün elinden rāḥatüñ yok
- 84 Hikāyet eyle fūrkat ġuşşasından
Şikāyet eyle ḥasret kışşasından
- 85 Sözüñden cāna virsün zevk ḥāme
Tamām olsun yazılsun *Şevknāme*
- 86 Bir ehl-i faẓl-ı kāmīl kān-i ma‘ nī
Cihān-ı ma‘ rifet sulṭān-ı ma‘ nī
- 87 Zārīf ü çāpük ü şāhib-ferāset
Laṭīf ü nāzük ü ehl-i kiyāset
- [7a] 88 Ğınā kılduḡda mest olur belābil
Muḥaḡḡaḡdur deminde siḡr-i Bābil
- 89 İderken Bursa şehrini temāşā
Görür bir māh-ṭal‘ at serv-i bālā
- 90 Bıraḡmış zülfi sāye āfitāba
Gül-i ter mesken olmuş misk-i nāba

81. Merhamet etme zamanıdır, iyilikte bulun. Tam da cömertlik ve lutuf zamanıdır.

Destan Başı (Hikâyeye Başlangıç)

82. Ey dert ehli gelin, içten feryat edin. Feryadınızı duyanlar size ‘aferin’ desinler.

83. Bela ve sıkıntının çok olduğunu, bu alçak dünya elinden hiç rahatının olmadığını bilirim.

84. Ayrılık acısını anlatıp hasret hikâyesinden şikâyet et.

85. Kalem senin sözünden bahsederken ruha zevk versin. Böylece *Şevknâme* yazılıp tamamlansın.

86. (Hikâyemize göre) Fazilet sahibi olgun bir kimse olup mana kaynağı olan; marifet cihanı ve mana sultanı bir adam (vardı.)

87. (Bu adam) Zarif, çabuk ve feraset sahibi; zeki, hoş ve nazik biriydi.

88. O, şarkı söylediğinde bülbüller kendinden geçer mest olur. Nefesinde Babil büyüsünün etkisi vardır.

89. Bursa şehrini seyrederken; servi boylu, ay yüzlü, (bir sevgili) görür.

90. Bu sevgilinin saçları güneşe gölge vermiş. Sanki taze gül, saf katıksız miske mesken olmuş.

- 91 Cebîni burc-ı devlet aḥteridür
Ki zühre aña cāndan müşteridür
- 92 Kemān ebrūları miḥrāb-ı ‘uṣṣāk
Hilāl-i ‘īdveş meşhūr-ı āfāk
- 93 Çün itmiş çeşm-i mesti meyl ḥāba
Ne ğam aña cihān varsa ḥarāba
- 94 ‘Aceb ḥūn-ḥārdur bu tīg-i müjgān
Ki zulm-ile döker bir demde biñ kan
- 95 Lebi Kevşer yanağı bāğ-ı cennet
Görenler başına kıyāmet
- 96 Güzel bitmiş İrem bāğında el-ḥaḳ
İki gül arasında tāze zanbaḳ
- [7b] 97 Ya dil tıflına eylemege ta‘līm
Yazılmış ‘ayn u nūn u lām elif mīm
- 98 Lebi üstindeki ḥāl-i siyāhı
Nihānī rāzdur sırr-ı İlāhī
- 99 ‘Aceb şīrīn durur ol şekkerīn leb
Ki daḥi tatmadın ādem tutar teb
- 100 N’ola dendānı virse mürdeye cān
Ġidāsıdur anuñ çün Āb-ı ḥayvān

91. Alnı devlet burcunun yıldızıdır. Zühre feleği ise O'na (sevgiliye), içtenlikle müşteridir.
92. Keman kaşları âşıkların kıblesidir. Bayram hilali gibi ufukların meşhurdur.
93. O'nun sarhoş gözü, uykuya meylettiğinden dünya yıkılsa O'nun umrunda değildir.
94. Bu kirpiğin kılıcı öyle çok kan dökücüdür ki zulmüyle bir anda bin kan döker.
95. Onun dudağı kevser ve yanağı cennet bahçesi gibidir. Bunları görenlerin başına kıyamet kopar.
96. İrem bahçesinde iki gül arasında taze zambak ne de güzel yetişmiş, bitmiş.
97. Ya (da bu) gönül çocuğunu eğitmek için ayn nun lamelif mim harfleri yazılmış.
98. Onun dudağının üstündeki siyah beni, gizli ve ilahi bir sırdır.
99. Şeker gibi dudak o kadar tatlıdır ki, insanoğlu tadına bakmadan bile sıtmaya tutulur.
100. Sevgilinin ağzı ölüye can verse bunda şaşılacak bir şey yok. Çünkü onun gıdası ölümsüzlük (Bengisu) suyudur.

- 101 Dehānı çün vire söze leṭāfet
Kılur hīṭi-le dünyāyı ziyāfet
- 102 Ele düşvār irer sīb-i zenaḥdān
Degüldür elde dutmaḵ cānı āsān
- 103 Dolaşmış boynına gīsū-yı ṭarrār
Şarılmış şāḥ-ı kāfūra iki mār
- 104 O sīmīn sāʿ id u bāzū-yı billūr
Be-ḡāyet ḥūbdur *nūrun ālā nūr*⁶⁶
- 105 Nihāl-i kāmeti serv-i ser-efrāz
Cemāl ü ṭalʿ atidür gülşen-i nāz
- [8a] 106 Dehānı sırrına ne irdi efkār
Ne hod rāz-ı miyānından eşer var
- 107 Çü sīm-i ḥāmdur sāḫ-ı bilūrīn
No' la meyl eylese her zār u miskīn
- 108 Kāmu aʿ zā münāsib ḳaddi mevzūn
Hemān-dem bir naẓarda oldı meftūn
- 109 Hevā odı ider göñlini pür-dūd
Kemāl ü ʿakl ü faẓlı oldı nā-būd
- 110 Kıluban tīr-i ḡamze sīnesin çāk
Kemend-i zülfi ider çihresin ḥāk

⁶⁶ “Nur üstüne nur” ibaresi, Nur Suresi 35. âyette geçmektedir.

101. Sevgilinin ağzı söze güzellik ve incelik verecek olsa dünyaya yokluk ziyafeti çektirir.
102. Çenenin elma'sı ele zor gelir. Canı elde tutmak kolay değildir.
103. Gönül çalan saç boynuna dolaşmış; böylece sanki kâfur dalına iki yılan dolanmış.
104. Sevgilinin gümüş gibi kolu ve billur pazusu oldukça güzeldir; adeta nur üstüne nurdur.
105. Onun boyunun fidanı uzamış bir selvidir. Yüzü ve çehresi naz bahçesidir.
106. Ne fikirler onun dudağının sırrına erdi ne de belinin sırrından eser var.
107. Billur gibi olan baldır saf gümüş olduğu için her inleyen ve yoksul (âşık) (Ona, baldıra) meyletse şaşılmaz.
108. Bütün azaları birbirine uygun boyu ölçülüdür; O (Bursa'daki faziletli adam) bir bakışta oracıkta O'na tutuldu.
109. Heves ateşi onun gönlünü dumanla doldurdu. (Böylece) olgunluğu, aklı, fazileti yok oldu.
110. Gamze oku sinesini (adamın) parça parça ederken saçının kemendi de onun yüzünü toprak eder.

- 111 Olup ser-mest-i lā-ya^ʿ kıl lebinden
Mu^ʿ allak oldu cānı ğabġabından
- 112 Ne mümkün bir nefes dirmek öñini
Yaġūz fıkır eylemek bir dem şöñini
- 113 Mecāl ü tākātini ħayret aldı
Ten-i bī-cān gibi bī-çāre ħaldı
- 114 Ğam-ı ^ʿ ışk ile olup zār u medhūş
Yüz urdı topraġa ol demde bī-hūş
- [8b] 115 Yüzine şu seper yaşı dem-ā-dem
Ki tā bir dem bu ħayrānlıġ ola kem
- 116 Belā vü derd ü ġam maġremliġ eyler
Hemān āh u fiġān hem-demliġ eyler
- 117 Bulur çün kim bu ħayretten ifākāt
Görür yok dilde ħuvvet cānda tākāt
- 118 Maġabbet odı yakmış ħırmenini
Ter itmiş āb-ı dīde dāmenini
- 119 Velī bilmez kim ol dildār-ı fettān
Melek mi yā perī mi yāġūz insān
- 120 Nedür ins ise bu şekl ü şemāyil
Perī ise nedendür inse māyil

111. Dudağından sarhoş olup düşünemez oldu. Gönlü o sevgilinin gerdanına asılı kaldı.
112. Ne önünü bir nefes toplamak ne de bir an kendi sonunu düşünmek mümkündür.
113. Mecalini, güç ve kuvvetini şaşkınlık aldı. Cansız beden gibi çaresiz kaldı.
114. Aşk kederiyle ağlayıp, şaşkın olup toprağa o anda kendinden geçmiş bir şekilde yüzünü vurdu, secde etti.
115. Bir an bile olsa bu şaşkınlık halinin azalması için onun gözünün yaşı yüzüne su seper.
116. Bela dert ve keder kendisine sırdaşlık eder, her zaman ah etme ve ağlamayı da kendine dost edinir.
117. Bu şaşkınlıktan kendine gelince, gönülde kuvvet, canında ise takat kalmadığını görür.
118. Gözyaşı ise eteğini ıslatmış. Aşk ateşi onun harmanını yakmış.
119. Fakat o cilveli sevgili (nin), melek mi peri mi veya insan mı olduğunu bilmez.
120. (O sevgili) İnsan ise bu şekli ve huyu nedir? Peri ise insana meyli nedendir?

- 121 ‘ Aceb bilsem yiri bāğ-ı İrem mi
Ya ben ol serv-i bālāya irem mi
- 122 Bu hayretten olur zār u dil-efgār
Fırāk-ı yār kıldı cānına kār
- 123 Bir adım gitmege yok iktidārı
Ne bir dem tırmağa şabr u qarārı
- [9a] 124 Gözi giryān dili nālān yüzi kan
Ġam-ı ‘ ışk-ıla ser-gerdān u hayrān
- 125 Yürürdi der-be-der āvāre vü ħ̣ār
Tuş olur gözlerine nāgeh ol yār
- 126 Ki manzardan kıllur nezzāre ol māh
Hemān-dem eyledi derd ile bir āh
- 127 Yüzi üstine bī-ṭāḳat yıkıldı
Fiğān u nāle vü feryāz kıldı
- 128 Başına üşdi kūyı itleri hep
Görürler dutmış uş bir ‘ aşıkı teb
- 129 Sirişk-i germ-ile pejmürde olmuş
Dem-i serd-ile dil-efsürde olmuş
- 130 Olup merdümlük-ile aña hem-dem
Ururlar ħalk-ıla zaḥmına merhem

121. Onun yeri İrem bağı mı? Ya da ben o uzamış serve erebilecek miyim? Keşke bilsem.
122. Bu şaşkınlıktan ağlayıp gönlü yaralanır. Sevgiliden ayrılık ise canına işler.
123. Ne bir adım gitmeye gücü, ne de bir an durmaya sabır ve kararı var.
124. Gözü ağlar, gönlü inler, yüzü kan içindedir. Aşk kederiyle başı dönmüş ve şaşkındı
125. Hararetli, avare, perişan bir halde yürürken ansızın o sevgiliyi görür.
126. Ay gibi olan sevgili, gözüyle bir bakış atınca o anda dert ile bir ah eyledi.
127. Takatsizce yüzünün üstüne yıkıldı. Feryat figan kıldı.
128. (Sevgilinin) köyünün bütün köpekleri başına üşüşüp bir aşığın sıtmaya tutulduğunu görürler.
129. (Bu âşık) sımsıcak gözyaşlarıyla dağılmış bir halde olup soğuk nefesiyle gönlü donmuş idi.
130. (O köpekler) insanlık yaparak ona arkadaş olur ve halk ile beraber yarasına merhem sürerler.

- 131 Dil ü cāndan olup aña ḥarīdār
Olurlar şıdķ-ıla yār-ı vefādār
- 132 Çü miskīn ‘āşık-ı mehcūr-ı bī-dil
Görür olmuş diyār-ı yāre vāşıl
- [9b] 133 Nesīminden meşāmı ‘anber olmuş
Gözi vü göñli envāryla tölmiş
- 134 Nevāziş eyleyüp yārān-ı hem-dem
İdinmişler keremden anı mahrem
- 135 Cemāl-i yār-ıla mesrūr u bī-bāk
Ḥayāl-i vaşl-ıla şāz u tarabnāk
- 136 Bu ḥāletden varup ol demde vecde
Ḥużā-yı müste‘āna kıldı secde
- 137 Sürūr u ‘işret-ile niçe eyyām
Ser-i kūyında yāruñ kıldı ārām
- 138 Seherden şāma dek ‘ışķ-ıla ser-ḥoş
Ḥayāliyle giceden tā seher ḥoş
- 139 İşidüp geh geh āvāzın nihānī
Şafā bulurdu cān-ı nātüvānı
- 140 Görüp ol serv-i nāzı gāh gāh ol
İderdi dest-i kūtāhından āh ol

131. Canı gönülden O'na müşteri olup kendisine samimiyetle vefalı dost olurlar.
132. Zalim sevgili tarafından terkedilen yoksul âşık sevgilinin mahallesine ulaştığını görünce
133. (Onun) Kokusuyla burnu anber olmuş. Gözü ve gönlü (onun) nurlarıyla dolmuş.
134. Dostları iltifat edip cömertliklerinden onu kendilerine sırdaş edinmişler.
135. Yârin cemaliyle mutlu ve korkusuz; vuslat hayaliyle sevinçli ve coşkulu (dur.)
136. Orada bu haldeyken hayrete düşüp kendisinden yardım istenen Allah'a secde etti.
137. Birkaç gün eğlenerek ve mutlu bir şekilde sevgilinin mahallesinde vakit geçirdi.
138. Seherden akşama kadar aşk ile sarhoş; (sevgilinin) hayaliyle geceden sabaha mutlu bir haldeydi.
139. Zaman zaman gizlice sevgilinin sesini işitip güçsüz canı safa bulurdu.
140. Zaman zaman o naz servisini görüp onun cimriliğinden ah ederdi. Serviyi arasıra görüp kısa elinden ah ederdi.

- 141 Kāna^ʿ at eyleyüp huld-i berīne
Olımazdı qarīn ol hūr-i ^ʿine
- [10a] 142 Güneşden sāye ile hurrem olmuş
Nesīm-ile İremden hoş-dem olmuş
- 143 Ümīzi bu kim olup bahtı meymūn
Şala tā ki Hümā zıll-i hümāyūn
- 144 Halāş eyleye külliyyen elemden
Qabūl eyleye kulluğa keremden
- 145 Velī korqardı kim devrān-ı ğaddār
Kime kim eyler-ise yārını yār
- 146 Taḥammül idemeyüp ğayretinden
Helāk eyler firāk u ḥasretinden
- 147 Ma^ʿadur devletinde luṭf-ıla qahr
Sirişte ni^ʿ metinde şekker ü zehr
- 148 Belā balında iqbālinde idbār
Küdüretdür şafası genci pür-mār
- 149 Vefāsı cevr ü miḥnet vaşlı hicrān
^ʿAṭāsı ^ʿāriyet ümmīzi ḥirmān

Der-Şıfat-ı Şeb

- [10b] 150 Çün eflākūñ olur ma^ʿşūkı pinhān
Hezārān şem^ʿ yakup oldu cūyān

141. En yüce cennete kanaat eylerdi; ama o huriye yakın olamazdı.
142. Güneşten gölge ile şen olmuş. Hoş esinti ile cennet bağından iyi arkadaş olmuş.
143. Ümidi, bahtının uğurlu olması ve Hüma kuşunun üzerine bahtlı gölgesini salmasıydı.
144. Kendisini bütünüyle kederden kurtarıp, keremiyle kulluğa kabul etsin.
145. Zalim feleğin sevgilisini başkasına yar etmekten; bunun üzerine kıskançlığından dayanamayıp ayrılığı ve hasretinden yok olmaktan korkardı.
146. Kıskançlığına tahammül edemeyip ayrılık ve hasretinden helak olur.
147. (Onun) devletinde lutufla kahır birliktedir. Nimetinde, şeker ve zehir yoğrulmuştur.
148. Balında bela, bahtının açıklığında bahtsızlık (vardır.) Arı duruluğu bulanıklık hazinesi ise yılanlarla doludur.
149. Vefası, cefa ve dert; kavuşması ayrılık (tır.) İyilik ve ihsanı ödünç olarak verilmişken; ona karşı beslenen ümit, nasipsizlik ve mahrumiyettir.

Gecenin Betimlenmesi Hakkındadır.

150. Feleklerin maşuğu (sevgilisi) gizli olduğu için felekler binlerce mum yakıp onu aramaya başladı.

- 151 Eşer eyledi çün cānına fūrkat
İder pūr sīnesini dāğ-ı ḥasret
- 152 Girüp ol mihr-i tābān ḥalvetine
Kılur meyl ehl-i diller şoḥbetine
- 153 Oğur bir niçe nāzūk ṭab‘ -ı mevzūn
Ki söz-ile kılurlar ‘ aklı meftūn
- 154 Kimi eş‘ār-ı şūr-engīz söyler
Kimi derd-i derūnın şerḥ eyler
- 155 Kimisi eyler aḥterden şikāyet
Kimisi māh-rūlardan ḥikāyet
- 156 Leṭāyifden kimisi behcet-efrūz
Ma‘ārifden kimisi ḥikmet-āmūz
- 157 İder her biri bir dürlü fesāne
Söz irdi āḥir ol bī-‘ aql u cāne
- 158 Didiler ey şeh-i ḥūbān-ı ‘ālem
Revān olsun yoluña cān-ı ‘ālem
- [11a] 159 Yüzüñden rūşen olsun çeşm-i nem-gīn
Sözüñden ḥurrem olsun cān-ı ğam-gīn
- 160 Ki var kūyuñda bir dīvāne-i zār
Sözinde derd ü ḥasretten eşer var

151. Ayrılık, bedenine iz bıraktığından sinesi hasret yaralarıyla dolup taşı.
152. Parıltılı güneşin halvetine girip gönüller ehli (onun) sohbetine meyleder.
153. Söz ile aklı meftun kılan birçok zarif ve tabiatı ölçülü sevgiliyi davet etti.
154. (Bu sevgililerden) kimi fitneye sebep olan şiirler söyler; kimi gönül derdini şerh eder.
155. Kimisi talihten şikâyet eder; kimisi ay yüzlü sevgililerden bahseder.
156. Kimisi incelikleri ile etrafını aydınlatır, kimisi de bilgisi ve irfanıyla hikmet öğretir.
157. Her biri birçok efsane söyler, sonunda konu o akılsız ve cansız (âşığa) geldi.
158. (Meclistekiler o yüce sevgiliye) Ey dünya güzellerinin şahı, âlemin canı senin yoluna revan olsun, dediler.
159. Yaşlı göz, senin yüzünden (bakarak) aydınlansın. Gamlı gönül, senin sözünden şen olsun.
160. Senin semtinde ağlayan bir divane var. (Onun) sözünde dert ve hasretin nişanı vardır.

- 161 Yüzinüñ rengi dönmiş za‘ ferāna
Boyanmış gözlerinüñ yaşı kana
- 162 Ne vardur kimseye hîç iltifâtı
Ne hoz bir pûla şayar kâyinâtı
- 163 Ğamını söylemez illā özine
Döyemez ‘aql u fehm anuñ sözine
- 164 Meger kim mübtelā-yı derd olupdur
Dü ‘ālemden anuñ-çün ferd olupdur
- 165 Meger var anda bir rāz-ı nihānī
Ki görenler olur dīvāne ānī
- 166 ‘Aceb derdi vü müşkil hāleti var
Oransız ğuşşası vü hasreti var
- 167 Ne bilür kimse kim efġānı kimden
Yaḡıḡ bu derd-i bī-dermānı kimden
- [11b] 168 İşitdi anı çün ol serv-ķāmet
Melül oldu aña gönli be-ġāyet
- 169 Hemān bildi ki kendü bendesidür
Belā-yı ‘ışk-ıla efgendesidür
- 170 Cemālinden gözi bī-ḡāb olupdur
Zülālinden dili pür-tāb olupdur

161. (Onun) yüzünün rengi safrana dönmüş, gözlerinin yaşı kana boyanmış.
162. Ne bir kimseye iltifatı vardır, ne de kâinatı bir pula sayar.
163. Akıl ve idrak onun sözüne dayanamayacağı için (O) gamını ancak kendisine söyler.
164. Derde müptela olduğundan iki âlemde tek başına kalmıştır.
165. Onda gizlenmiş bir sır olsa gerek ki görenler hemencecik divane olurlar.
166. Şaşılacak kadar (fazla) derdi ve güç hali var; oransız kederi ve hasreti var.
167. Kimse; onun kimden dolayı feryat ettiğini ya da bu dermansız derdinin kimden olduğunu bilmez.
168. Servi boylu sevgili onu işittiğinde gönlü ona fazlasıyla mahzun oldu.
169. O anda bildi ki (bu âşık) kendi kölesidir, aşk belasıyla kendisine tutulmuştur.
170. (Sevgilinin) güzelliğinden gözü uykusuz, sevgilinin dudağından gönlü taze olmuştur.

- 171 Şaçından beste-i zencîr-i ğamdur
Gözinden ħaste-i derd ü elemdür
- 172 Leb-i la‘ linden olmışdur ciger-ħūn
Fırākından olupdur zār u maħzūn
- 173 Melālet kıldı anuñ tākatin tāk
Be-ġāyet oldu dīzārına müştāk
- 174 Anı fikr eyledi ol yār-ı dildār
Kim ide çın seherden ‘azm-ı gülzār
- 175 Teferrüc eyleye tā yāl ü bālin
Temāşā ide ħāl-i pūr-melālin

[12a] **Der- Şıfat-ı Rūz**

- 176 Seherden kim bu nüh dūlāb-ı ābī
Derer bu cümle nūrānī ħabābı
- 177 Tolu āb-ile bir secl-i mu‘ azzam
Revān eyledi devrāna hemān-dem
- 178 Zamān-ı mürde-dil irüp ħayāta
İrişdi teşneler āb-ı Fırāt’a
- 179 Turup ol yār-ı tannāz uyħusından
Uyandı nergisi nāz uyħusından
- 180 Ğurūr-ı ħüsn-ile ser-mest ü ħūn-ħ̃ār
Şarāb-ı nāz-ıla maħmūr u evġār⁶⁷

⁶⁷ Metinde kelime ‘efkār’ şeklinde geçmektedir.

171. Âşık, sevgilinin saçından dolayı gam zincire bağlanmıştır. Gözünden dolayı da dert ve elem hastasıdır.
172. Kırmızı dudağından ciğeri kanlanmıştır. Onun ayrılığı ile ağlayıp inlemektedir
173. Dert onun takatini kesti. Sevgilinin yüzüne oldukça hasret kaldı.
174. Sevgili sabah vaktinde gül bahçesine gitmeyi düşündü.
175. (Âşığın) Boyunu posunu ve hüznü halini görmek için (bahçeye gitmeye karar verdi.)

Gündüzün (günün) Betimlemesi Hakkındadır.

176. Seher vaktinde bu mavi renkli dokuz dolap yani felek tüm bu nurlu damlaları bir araya getirip
177. Su ile dolu büyük bir kovayı devrana döktü.
178. Gönlü ölü zaman, hayata erip susamışlar, Fırat suyuna erişti.
179. Herkesle eğlenen o sevgili uykusundan kalkıp nergis gibi gözü naz uykusundan uyandı.
180. Güzellik gururuyla sarhoş ve kan dökücü olmuştur. Naz şarabıyla sarhoş olmuştur.

- 181 Hezārān luṭf-ıla ol verd-i ḥandān
İder yārān-ıla ‘azm-ı gülistān
- 182 Ser-i kūyında ol maḥbūb-ı cānī
Görür ol nātüvānı nāgehānī
- 183 Ki bulmuş āteş-i sevdā nihāyet
Za‘īf olmuş ğam-ı ‘ışk-ıla ğāyet
- [12b] 184 Hevā-y-ıla o deñlü pür dimāğı
Yakın olmuş söyünmege çerāğı
- 185 Çü gördi ḥālını kıldı teraḥḥum
Yanına vardı vü itdi tekellüm
- 186 Didi ḥālün nedür ey ‘āşık-ı zār
Nedensin böyle bīmār u dil-efgār
- 187 Bu vech-ile gözüñ giryān nedendür
Bu āh u nāle vü efgān nedendür
- 188 Çü gördi ol ğarīb-i zār u nālān
Ki nerm olmuş aña ol şem‘-i tābān
- 189 Iraḡdan gāh gāhī görmek-ile
İşigi tozına yüz sürmek-ile
- 190 Hem ol deñlü ‘ināyet kıлмаğ-ıla
Enīs olup ri‘āyet kıлмаğ-ıla

181. O açılıp gülen gül (sevgili), binlerce lutufla dostlarıyla birlikte gül bahçesine yönelir.
182. Katil sevgili (cani) mahallesinde ansızın o güçsüz (aşığı) görür.
183. (Onun) Aşk ateşinin son demine eriştiğini ve aşk gamıyla oldukça zayıfladığını görür.
184. Dimağı o kadar arzu istek (hava) ile dolmuş ki mumu sönmek üzeredir.
185. (Onun) bu halini gördüğünde kendisine acıyıp yanına vardı ve onunla konuştu.
186. Ey inleyen âşık, bu halin nedir böyle, neden sen böyle hasta ve gönlü yaralısın? Dedi.
187. Bu şekilde ah, inleme, feryat ve ağlaman nedendir?
188. Ağlayan ve inleyen garip âşık, o parlak mumun ona yumuşadığını gördüğünde
189. Bazı bazı uzaktan görmekle, eşiğinin tozuna yüz sürmekle
190. Ayrıca o kadar iyilikte bulunmakla ve dost olup saygı göstermekle

- 191 Biraz üns eyleyüp taḥsīl ‘ āşık
Eyitdi ey büt-i meh-rūy-ı şādık
- 192 Firāḳuñla ne dil kim mübtelādur
Ölürse zecr-i hicr-ile revādur
- [13a] 193 Ne cān kim eyleye vaşluñı ḥāşıl
Dü ‘ ālem lezzetine oldı vāşıl
- 194 Baña çün olmadı vaşluñ müyesser
Bu dirlikden ölüm yegdür muḳarrer
- 195 Bunı didi vü gitdi kendüzinden
Be-küllī nā-ümīz oldı özinden
- 196 Velikin üns-i yār u luṭf-ı güftār
Girü ol mestlikden kıldı bī-zār
- 197 Çün ol yāruñ naẓar kıldı yüzine
Ḳulağ urdı yine gevher sözine
- 198 Bayağıdan beter ḥayrān u medhūş
Yüz urdı toprağa ol demde bī-hūş
- 199 Ne deñlü var-ise efsūn ü çāre
Ḳılur ol dilber ol zār u nizāre
- 200 Birisi daḫi dermān eylemedi
Ziyāde itdi noḳşān eylemedi

191. Âşık biraz ünsiyet kazanınca:” Ey ay yüzlü ve doğru sevgili” diye söze başladı.
192. Ayrılığınla hangi gönül (aşk ateşiyle) tutulmuşsa ayrılık işkencesiyle ölse yeridir.
193. Hangi gönül sana kavuşabilirse iki âlem lezzetine kavuşmuş olur.
194. Bana (sana) kavuşmak nasip olmadığından, bu şekilde yaşamaktansa ölüm daha iyidir.
195. Bunu dedi ve kendisinden geçti. Tamamıyla özünden ümitsiz oldu.
196. Ancak sevgilinin yakınlığı ve sözünün lütfu konuşarak iyilikte bulunması, (aşığı) yine o sarhoşluğundan usandırdı.
197. Sevgilinin yüzüne bakınca yine mücevher (gibi olan) sözüne kulak verdi.
198. Eskisinden beter şaşkın ve ürkmüş o anda kendinden geçmiş toprağa yüz sürdü.
199. Dilber, o inleyen ve zayıf (aşığa) ne kadar tılsım ve çare varsa yapar.
200. Birisi bile derman olmadı. (derdini) Artırdı; ama eksiltmedi.

- 201 Kamusı kaldılar ol hāle hayrān
 Didiler kim meger Hāk ide dermān
- [13b] 202 Buña tedbīr-ile olmaz müdāvā
 Meger luṭf ide ol Hayy-i tüvānā
- 203 ‘ İlāca gördi çün kâbil degüldür
 Ṭabī‘ at şıḥḥate māyil degüldür
- 204 İdüp tefvīz Hayy-i müste‘ āne
 Zarūrī yolına oldu revāne
- 205 Gülistāndan yaña ol bülbül-i nāz
 Hezārān guşşa ile kıldı pervāz
- 206 Egerçi kıldı yārān inbisāṭı
 Unıtdı ol şanem zevk ü neşāṭı
- 207 Velikin zāhiren ol şem‘ -i tābān
 Olur yārān-ıla meclisde ḥandān
- 208 Erirdi gönli ammā nār-ı gamdan
 Kātı dil-teng idi ol pür-sitemden
- 209 Maḥabbetde olursañ pāk ü şādık
 Olur ma‘ şūk cāndan saña ‘ aşık
- 210 Olursın şıdk-ıla maḥşūda vāşıl
 Murāduñ olur ihlās-ıla ḥāşıl

201. Herkes bu durum karşısında şaşırıp hayran kaldı ve “Umulur ki Allah dermanını versin” dediler.
202. Bunu (aşığı) ilaç vererek tedavi etmek mümkün değil. Olursa da güçlü Allah’ın lutfuyla olur.
203. İlacın çare etmediğini ve tabiatın sıhhate istekli olmadığını görünce
204. Kendinden yardım istenen ve hayat veren Allah’a kendisini teslim edip mecburi (olarak) yoluna revan oldu, yürüyüp gitti.
205. Naz bülbülü olan bu âşık, binlerce kederle bülbüllerin gül bahçesinden yana uçmaya başladı.
206. Dostları her ne kadar onu neşelendirmeye çalıştılsa da o sevgili zevk ve neşeyi unuttu.
207. Ancak o parıltılı mum, dostlarla mecliste mutlu ve eğlenceli görünmeye çalışıyordu.
208. Gurur ve sitemle dolup olup katı yürekli olmasına karşın aşığın bu hali karşısında onun gönlü, gam ateşinden erirdi.
209. Muhabbette temiz ve sadık olursan sevgili sana içtenlikle âşık olur.
210. Amacına doğrulukla ulaşırsın, ihlas ile isteğin de gerçekleşir.

[14a] **Bāz Geşten-i Maḥbūb Ez-Seyrān**

- 211 Gül-i gülzār-ı şaḥn-ı lāciverdī
Ruḥ-ı ‘āşık gibi çün kim şarardı
- 212 Daḥi eylemeyüp bir sâ‘at ārām
Otağına yöneldi ol dil-ārām
- 213 Ki göre ol ġarībūñ n’oldı ḥālī
Neye irişdi ḥāl-i pūr-melālī
- 214 Çü geldi gördi ol zār u ġarībī
Kim olmuş ġuşşa vü miḥnet naşībī
- 215 Belā-yı ‘ışk-ıla ḥayretde kalmış
Dil-i pūr-derd-ile ḥasretde kalmış
- 216 Ne ayılır ki kırtıla cefādan
Ne ölür kim ḥalāş ola belādan
- 217 Çü gördi ol büt-i meh-rūy-ı ‘uşşāk
Kim olmuşdur be-ġāyet tāḳati tāḳ
- 218 O māha kār idüp ḥāl-i nizārı
Daḥi kalmadı hīç ayruḳ ḳarārı

[14b] 219 Şükūfeyle ovup ‘unnāb-ı nābı
Dizer elmāsa lülū-yi hoş-ābı

- 220 Kılup verd-i teri rencīde jāle
Güneşi tırmık itdürdi hilāle

Sevgilinin Gezintiden Dönmesi Hakkındadır.

211. Lacivert renkli zeminin (yeryüzü) gülbahçesindeki gülü, aşığın yanağı gibi sarardığında
212. Gönle rahatlık veren (sevgili) , bir saat bile eğlenmeden otağına yöneldi.
213. O garibin ne halde olduğunu, hüznü dolu halinin nasıl olduğunu görsün.
214. İnleyen ve garip (aşığı) gelip gördüğünde onun dert ve sıkıntıdan nasibini aldığını gördü.
215. Aşk belasıyla şaşkın, hayrette kaldığını; dert dolu gönül ile hasrette kaldığını (gördü).
216. Ne uyanır ki cefadan kurtulsun. Ne ölür ki beladan yakasını kurtarsın.
217. Âşıkların ay yüzlü sevgilisi, (aşığın) gücünün iyice tükendiğini gördüğünde
218. Aşığın bu zayıf hali o ay gibi olan sevgiliye tesir edince daha da kararı kalmadı.
219. Çiçekle saf hünnabı ovup parlak inciye elmasa dizer.
220. Jale, taze gülü incitip güneşi hilale tırmık etti.

- 221 Getürdiler buyurdi dest-ber-dest
Getürdiler der-i dildāra ser-mest
- 222 Kerem kılup o yār-ı mehveş aña
Düzetdi ħ̣ābgāh u mefreş aña
- 223 Çü bilürdi kim andan oldı bīmār
İderdi kendü eli-ile tīmār
- 224 Du‘ā kılurdi Sübhān-ı mücibe
Ki şıḥḥat vire ol zār u ġaribe
- 225 Hem āḥir da‘vetin maḳbūl idüp Ḥaḳ
Selāmet virdi aña Rabb-i muṭlaḳ
- 226 Dilā şıdḳ-ıla ol da‘vāta meşġūl
Ki Ḥaḳ ider anı elbette maḳbūl
- 227 Riyā-y-ıla kılursañ ger taşarruf
Ḳabūl olmaz du‘ā çekme tekellüf
- [15a] 228 Ve ger iḥlāş-ıla meşġūl olasın
Muḳarreb oluben maḳbūl olasın
- 229 Kılup ḳalbüñe nūr-ı Ḥaḳ tecellī
Dü‘ālemden bula cānuñ tesellī
- 230 Çü ḳalb-i mü'mine girürmiş ol pāk
Revā mı idesin pür-ḥār u ḥāşāk

221. Sevgili emredince (hizmetçiler) El ele verip aşığı sarhoş olarak sevgilinin kapısına getirdiler.
222. Ay yüzlü sevgili, iyilik edip ona yatak hazırladı.
223. Kendisinden dolayı hasta olduğunu bildiği için onu kendi eliyle tedavi ediyordu.
224. Duaları kabul eden Allah'a o inleyen ve garib (aşığa) sağlık vermesi için dua ederdi.
225. Sonunda o Mutlak Rab olan Allah onun duasına karşılık verip aşığa sağlık verdi; yani âşık iyileşti.
226. Ey gönül doğrulukla dua ile meşgul ol çünkü Allah onu muhakkak kabul eder.
227. Eğer duana riya karıştırırsan boşuna zahmet çekme, duan kabul olmaz.
228. Eğer ihlasla (duaya) meşgul olursan (Allah'a) yakınlardan olup makbul olursun.
229. Hakk'ın nuru kalbine tecelli edip iki âlemde de canın teselli bulsun.
230. Biliyorsun ki o pâk olan zat (Allah) müminin kalbine girer; (hal böyle iken bu kalbi) diken ve çöple doldurman doğru olur mu?

- 231 ‘İnāyet irişüp feyz-i keremden
İfākat buldı fi‘l-cümle elemnden
- 232 Enīs olmağ-ıla ol serv-i gül-ruh
Olur vaqti hümāyūn bahtı ferruh
- 233 Olur mı andan artuğ kāmuranī
Kim ire ‘āşıkā maqşūd-ı cānı
- 234 Zihī vaqt-i sa‘īd ü rüz-ı pīrüz
Ki hem-dem ola cānān-ı dil-efrüz
- 235 Çün ol bī-hāşıl-ı āşüfte vü zār
Olur bir niçe gün cānān-ıla yār
- 236 Taḥammül idemeyüp devr-i ğaddār
Ayırdı çār nāçār āḫir-i kār

[15b] **Mehcūr Şoden-i ‘Āşık Be-Mekr-i Ağyār**

- 237 Nigār-ı sīm-ten cān-ı dil ü cān
Büt-i la‘līn-leb ü maḥbūb-ı devrān
- 238 Çü meyl itdi o zār u müstemende
Terahḥum kıldı ḡasta derdmende
- 239 Olup hem-demleri ol ḡāle ğamgīn
Dutarlar ol ğarīb [ü] ḡastaya kīn
- 240 Hezārān fitne ile mekr ü ḡīle
İdüp reddine eylerler vesīle

231. Allahın cömertliğin feyziyle inayet erişip (âşık) elemenden tamamiyle iyileşti.
232. O gül yanaklı sevgili kendisiyle dost olunca, aşığın vakti kutlu bahtı da açık olur.
233. Gönlünün arzusu (yani sevgilisinin) aşığa ulaşmasından daha büyük mutluluk olur mu?
234. Gönlü ferahlatan sevgilinin (âşıkla) arkadaş olduğu gün ne mutlu ve uğurlu gündür.
235. Aşktan perişan ve inleyen, nasipsiz âşık birkaç gün sevgili ile kalır.
236. Ama işin sonunda, zalim felek dayanamayıp çaresizce bu ikisini birbirinden ayırdı.

Rakiplerin Hilesi ile Aşığın Sevgilisinden Ayrılması Hakkındadır.

237. Gümüş tenli sevgili, gönlün ve canın canı; kırmızı dudaklı (lâl dudaklı) sevgili ve zamanın sevgilisi.
238. (Sevgili) O inleyen ve gamlı (âşığa) meyl edip, hasta dertliye acıdığı için
239. Dostları o hale gamlanıp o garip hastaya kin tutarlar.
240. Binlerce fitne, aldatma ve hileye başvurup onu sevgiliden uzaklaştırmaya vesile kılarlar.

- 241 Ğurūr-ı ħüsn-ile ol yañağı māḥ
Degüldür kendü aḥvālinden āgāḥ
- 242 Ne bilsün ḥāl-i ‘uṣṣākı ne bilsün
Ya sūz-ı cān-ı müştākı ne bilsün
- 243 Pes andan muḥkem idüp ittifākı
Muḥarrer eyleyüp mekr ü nifākı
- 244 İderler ḥazretine bir gün i‘lām
Kim ey maṭlūb-ı cān maḥsūd-ı eyyām
- [16a] 245 Ḥuzūruñuzda vardur bir sözümüz
Velikin dimege döymez yüzümüz
- 246 N’idelüm dimemege daḥi yoḳ yol
Degüldür farz bilki farz-ı ‘ayn ol
- 247 Didi her ne ise ol sözi söyleñ
Ne kim evlā ise siz anı eyleñ
- 248 Didiler ey meh-i ferḥunde-aḥter
Melek-manzar perī-peyker semen-ber
- 249 Nedendür bir levend-i rind ü evbāṣ
Saña yār ola қоşasın aña baş
- 250 Ne nāmı bellü durur ne nişānı
Revā mı olasın sen yār-ı cānı

241. Yanağı ay (sevgili) güzelliğinin verdiği gururla kendi durumundan haberdar değildir.
242. (O sevgili) âşıkların halini, hasret çeken gönlün ateşini bilmez.
243. Ondan sonra (böylece) iyice, adamakıllı fikir birliği edip hile ve nifaka karar verdiler.
244. Bir gün sevgiliye haber verilerek “Ey gönlün arzusu ve devrin kışkandığı” denilerek söze başlandı.
245. Size söyleyecek bir sözümüz var; ama söyleyecek yüzümüz yok.
246. (Öte taraftan) dememek de doğru olmaz; (bunu size aktarmak) Farz değil, bilakis farzı ayındır.
247. Sevgili “Her ne ise o sözü söyleyin. Hangisi daha iyi ise siz onu yapın.” dedi.
248. Ey yıldızı parlak ay, melek yüzlü, peri gibi güzel, yasemin kadar beyaz göğüslü sevgili, dediler.
249. Bir kalender yiğit ve mest kimse neden sana yar olsun ve sen de ona baş koşasın.
250. Ne adı ne nişanı bellidir. Ona candan dost olman yaraşır mı?

- 251 Zamāna Һazretüñüz ide ğaybet
Cihān Һalkın bize ğüldürme elbet
- 252 Ya öldür cümlemüz redd it Һapuñdan
Ya dūr it ol gedā-ṭab‘ı Һapuñdan
- 253 Ki bīzār ola cev̄r ü Һahruñuzdan
Çıķup āvāre ola Һehrüñüzden
- [16b] 254 Ol itlerden üşendi çün ol āhū
Eyitdi ben degülem sizden ayru
- 255 Ne söz kim fīkr idesiz maşlaḥatdur
Ne iş kim işleyesiz menfa‘ atdur
- 256 Çün aġyāruñ sözine uydı cānān
Hemān-dem cüst ü çābük şāz u Һandān
- 257 Varurlar ol ğarīb-i derdmende
Faķīr ü ḥ‘ār u zār u müstemende
- 258 Budur dirler saña fermān-ı cānān
Ki daḥi ṭurmayasun bunda bir ān
- 259 Sarāy-ı devletinden dūr olasın
Şafā-yı vaşldan mehcūr olasın
- 260 Ki yaraşmaz senüñ gibi gedāya
Muķarreb olasın ol pāzişāya

251. (Böylece) zatınız zamandan kendini uzaklaştırsın (Olacak şey mi?); böyle yapıp dünya halkını bize güldürme.
252. Ya hepimizi öldürüp kapından kov ya da o yoksul karakterliyi (tabiatlıyı) huzurundan uzaklaştır.
253. Böylece cevır ve cefanızdan usanıp şehrinizden uzaklaşıp avare olsun.
254. İri gözlü güzel, o itlerden tedirgin olduğunda (rahatsız oldu), “Ben sizden ayrı biri değilim.” dedi.
255. “Düşündüğünüz her söz faydalı, yaptığınız her iş menfaattir.” Dedi.
256. Sevgili, yabancıların (rakiplerin) sözüne uyduğunda; (o rakipler) hemen çevik, çabuk, hızlı ve neşeli bir halde
257. O dertli garib, fakir, değersiz, ağlayan ve zavallıya varırlar.
258. “Sana sevgilinin fermanı budur ki artık burda bir an durmayasın.” derler.
259. Devletinin sarayından uzak olasın. Kavuşma huzurundan ayrı kalasın.
260. Senin gibi yoksula böyle bir padişahla bir arada olmak (yakın olman) yakışı kalmaz.

- 261 Olur mı zerreye ħurşīd hemser
Ola mı taş-ıla gevher berāber
- 262 Münāsib olısar mı zulmet ü nūr
Muşāhib yaraşur mı dīv-ile ħūr
- [17a] 263 Çün ol bī-çāre ‘ aşık nāgehānī
İşitdi ol ħadīs-i cān-sitānı
- 264 Yüregine irişüp ħasret odı
Yakın oldu ki maĥv ola vücūdı
- 265 Velī çün bildi kim ol yār-ı fettān
Uyup aġyāra eyle kıldı fermān
- 266 Kılup hicrān belāsına ħanā‘ at
Zarūrī emrine kıldı itā‘ at
- 267 Bilürdi eyledür āyīn-i ‘ uşşāk
Ki ‘ aşık olmaya ma‘ şūķına ‘ āķ
- 268 Yanında bir olup küfr-ile tāt at
Ne emr eyler-ise ide itā‘ at
- 269 Müsāvī olup andan luţf-ıla ħahr
Lezīz ola elinden şekker ü zehr
- 270 Pes emri mūcibince ol nigāruñ
Hemān-dem terkin urdı ol diyāruñ

261. Güneş, zerreye eş (denk) olamaz. Sıradan bir taşla bir mücevher bir arada olmaz.
262. Karanlık ve nur bir araya gelemmez. Şeytan ile hurinin sohbet etmesi yakışı kalmaz.
263. O çaresiz âşık, ansızın o can alıcı olayı işittiğinde
264. Hasret ateşi (onun) yüreğine erişince neredeyse varlığı mahv olmak (ölmek) üzereydi.
265. Ama sevgilisinin rakiplerin sözlerine kanarak böyle bir ferman verdiğini anladı.
266. Ayrılık belasına kanaat edip mecburen emrine uydu.
267. Âşıkların kanununa göre, aşğın sevgiliye isyan etmemesi gerektiğini bilirdi.
268. Küfür ile ibadet (onun) yanında bir olup (o) ne emrederse itaat eder.
269. Lütuf ile kahr onun katında eşit olup, onun elinden şeker ve zehir de aynı lezzettedir.
270. Sonra o sevgilinin emrine uyarak o diyarı hemen terk etti.

- 271 Velî umar kim ol la‘l-i şeker-nüş
Anı kılmaya külliyyen ferāmūş
- [17b] 272 Egerçi fūrkat-ıla kaldı mecrūh
Girü vaşl-ıla ola rāhat-ı rūh
- 273 Hezārān ḥasret-ile zār u dīl-teng
Fīrāvān miḥnet-ile vālih ü deng
- 274 Vedā‘ idüp diyār-ı yāra ol dem
Gözinden yaş yirine aqıdur dem
- 275 Şafā-yı vaşlı cāndan eyleyüp yāz
Belā-yı hicr-ile iderdi feryāz
- 276 Yürürdi fūrkat-ıla ḥ̣ār u miskīn
Dir-idi ḥasret-ıla zār u ğam-gīn
- 277 Dirīgā n’eyleyeyin nic’ideyin
Bu kara baht-ıla kanda gideyin
- 278 İrem bāğında iken şāz u ḥurrem
Dirīgā kim yirüm oldu cehennem
- 279 Dirīgā ḫanı ol maḥbūb-ı cānī
Ki bir sözi deger iki cihāmı
- 280 Dirīgā n’oldı ol dildār-ı ṭannāz
Ki her bir ğamzesi söylerdi biñ rāz

271. Ancak o şeker içen dudağın kendisini tamamıyla unutmamasını umuyordu.
272. Her ne kadar ayrılıkla yaralı kaldıysa da kavuşmayla beraber canına can katmasını istiyordu.
273. Binlerce hasretle ağlayıp gönlü daralmış. Başına gelen binlerce belayla şaşırmış ve hayrette kalmış.
274. O vakit sevgilinin diyarına veda edip gözünden yaş yerine kan akıtır.
275. Kavuşmanın huzurunu gönülden hatırlayıp ayrılık belasıyla feryat ederdi.
276. Yüreğinde ayrılık acısı o miskin ve değersiz bir taraftan yürüyor bir taraftan da kederden ağlayıp inleyerek ve yüreğindeki hasret ile şunları derdi:
277. Eyvahlar olsun! Ne yapayım, ne edeyim? Nasıl edeyim? Bu kara baht ile nereye gideyim?
278. İrem bahçesinde mutlu ve mesut bir şekilde yaşarken ne yazık ki (benim) yerim cehennem oldu.
279. Çok yazık ki bir sözü iki cihana değer olan o kan dökücü sevgilisi nerededir?
280. Eyvahlar olsun ki, her bir gamzesi binlerce sırrı söyleyen o alay eden sevgiliye ne oldu?

- [18a] 281 Ḳanı ol ‘iṣ ü nūṣ u kāmūrānī
 Ki her laḥz-ıdī ‘ömr-i cāvizānī
- 282 Ezelde bu-y-ı mıṣ çün ḥükm-i taḳdīr
 Ne kılam n’eyleyem baña ne tedbīr
- 283 Pes andan kıldı deryādan ‘ubūr ol
 Bulur Ḳoṣtaṇṇaniyye ṣehrine yol
- 284 Degül ṣehr ol ki nüzhetgāh-ı cāndur
 Felek gibi esāsı cāvizāndur
- 285 Bināsı beñzemiṣ zātu’l-burūca
 Fezāsı dil-güşā vü ṣaḥnı yüce
- 286 Ṣanasın her evi bāğ-ı İremdür
 Yaḥūz her mescidi Beytü’l-ḥaremdür
- 287 Pür ol mıṣdur içi cennāt u enhār
 Naẓirin görmemiṣdür çarḥ-ı devvār
- 288 Müzeyyen her maḳāmı ḥūblar-ıla
 Semen-sīmā güzel maḥbūblar-ıla
- 289 Umūr-ı dīn ü dünyā cümle mevcūd
 Müheyyādur ne kim olursa maḳṣūd
- [18b] 290 Kimi mescidde meṣḡül-i’ ibādet
 Kimi meyḥānede mest ü melāmet

281. Her ana sonsuz bir  m r değerinde olan o eğlence ve i me saadeti nerede?
282. Takdirin h km  ezelde bu olduğundan ne yapabilir hangi tedbiri alabilirim?
283. Ondan sonra o  şık, denizden karşıya ge erek Konstantiniyye şehrine ulaşır.
284. O (sadece) şehir değil, aslında felek gibi temeli ebedi olan g nl n gezme ve eğlence yeridir.
285. Binası z t 'l-b r ca benzemiş. Fezası g n l a ıcı ve meydanı y cedir.
286. Her evi İrem bah esi veya her mescidi beyt 'l-haremdir sanırsın.
287. İ i cennet ve nehirlerle dolmuştur. (O) devamlı d nen  ark benzerlerini g rmemiştir.
288. Her makamı g zellerle yani yasemin y zl  g zel sevgililerle s sl d r.
289. Din ve d nya işleri hepsi mevcuttur. Kim, ne isterse hazırlanmıştır.
290. Kimi mescitte ibadetle meşguld r, kimi meyhanede sarhoş olup ayıplanmaktadır.

- 291 Kimisi şafha-i Qur'ân'a ṯalib
Kimisi ṯal'at-ı cānāna rāgıb
- 292 Kimisi şeyhden umar 'ināyet
Kimi p̱ir-i muğāndan isti'ānet
- 293 Kimi ẖān u 'ibādet-ẖāne yapmış
Riyāsuz kimi 'işret-ẖāne yapmış
- 294 Degül şehir on sekiz biñ 'ālem ancağ
İrem ancağdur ol deñlü hem ancağ
- 295 İdüp her küşesin seyr ü temāşā
Yürürdi mest ü hayrān zār ü şeydā
- 296 Bağup çün görmez-idi ol nigārı
İderdi dem-be-dem efgān u zārı
- 297 Kimüñ kim yağa cānın fūrkat-i yār
Gözine gülşen-i cennet gelür ẖār
- 298 Kime kim ola hem-dem derd-i hicrān
Görine bağ u bostān bend ü zindān
- 299 Ve ger ola hayāl-i yār hem-dem
Behişt-i cāvizānīdür cehennem
- [19a] 300 Şabā bigi yelüp āheste ẖaste
Yürürdi ḵu-be-ḵu ẖ'ār u şikeste

291. Kimisi Kuran sayfasına talip, kimisi sevgilinin güzel yüzüne düşkündür.
292. Kimisi şeyhten yardım umar. Kimi pir-i mugandan yardım ister.
293. Kimi han ve ibadethane yapmış. Kimi gösterişsiz meyhane yapmış.
294. Şehir değil, adeta on sekiz bin âlemdir. İrem bahçesi ancak o kadar vardır.
295. Her köşesini seyredip mest, hayran, inleyen ve divane bir şekilde yürürdü.
296. Sevgiliyi bakıp göremediğinden hiç durmadan feryat eder, ağlardı.
297. Sevgilinin ayrılığı kimin canını yakarsa, dikenler, gözüne cennetin gülbahçesi gibi gelir.
298. Kim ayrılık derdi ile dost olursa zindan ya da zincir ona bağ ve bostan görünür.
299. Eğer sevgilinin hayali ile dost olursa cehennem, ebedi cennet olur.
300. Sabah yeli gibi yavaş yavaş, hasta bir şekilde kırık dökük eserek (yavaş eserek) köy köy yürürdü.

- 301 Degüldi ihtiyārı çünkim elde
Buçuḡ dem tırmaz-ıdı bir maḥalde
- 302 Faḡır ü müstemend ü müflis ü zār
Ḥaḡır ü ḡaste vü bī-ḡiṣ ü bī-yār
- 303 Ne kimse derdine tīmār eyler
Ne ḡoz ḡālinden istifsār eyler
- 304 Bu ser-gerdānlıḡ-ıla niḡe eyyām
Geçürdi rūzgārın kām-nā-kām
- 305 Velī umardı kim bu devr-i pür-ḡahr
Ki geh ṣerbet ṣunar ‘uṣṣāḡa geh zehr
- 306 Anı yaḡmaya nār-ı hıcre cāvīz
Zülāl-i vaṣlden ḡalmaya nevmīz

Bahāriyyāt

- [19b] 307 Çü bu ṡāvūs-ı zerrīn-perr-i raḡṣān
Ḥamel burcına geldi ḡıldı cevlān
- 308 Ḳılup āṣār-ı raḡmet dehri iḡyā
Cihānı eyledi firdevs-i a‘lā
- 309 Olup nevrüz-ıla ‘ālem müzeyyen
Pür oldu bāḡ u ṣaḡrā verd ü sūsen
- 310 Zamānı ebr-i nīsānī ṡoyurdu
Zemīne ḡulle-i sündüs geyürdi

301. İradesi elinde olmayıp bir yerde yarım nefeslik bir an bile duramazdı.
302. Fakir, gamlı, müflis ve inleyen; değersiz, hasta, akrabasız (soysuz) ve sevgilisiz.
303. Ne kimse (âşığın) derdini iyileştirmek ister. Ne de kimse halini sorar.
304. Bu başı dönmüşlülle nice günler ağzının tadı olmadan vakit geçirdi.
305. Ancak (O âşık) ümit ederdi ki bu kahır dolu devir, âşıklara bazen zehir, bazen şeker sunsun.(Sunmasını ümit ederdi.)
306. Onu sonsuz ayrılık ateşine yakmasın. Sevgiliye kavuşma suyundan ümitsiz kalmasın.

Bahar vasfı hakkındadır.

307. Parlak altın kanatlı tavus (güneş) gökyüzünde dolaştı ve koç burcuna kondu. (karar kıldı.)
308. Rahmet eserleri dünyayı canlandırarak en yüce cennet haline getirdi.
309. Âlem nevrüzla (gelişiyle) süslenerek bahçeler ve ovalar gül, çiçeklerle doldu.
310. Nisan bulutu, zamanı doyurdu. (zaman halkını doyurdu.) Zemine (yeryüzüne) sündüs elbisesini giydirdi.

- 311 Kılup sultān gül-i gülşende meclis
Dirildi şöhbete reyḥān u nergis
- 312 Kırup çetr-i hümāyūn yāsemenden
Nihāli döşedür berg-i semenden
- 313 Gerer ebr-i bahārī perdesini
Kim āsūde kıla perverdesini
- 314 Olup her bir ağaç bir naḥl-ı dil-keş
Çemen cān-baḥş [u] bād-ı şubḥ-dem hoş
- [20a] 315 O deñlü bitmiş-idi sünbül-i ter
Ki ḥāk olmuşdı gūyā misk ü ‘ anber
- 316 Gül-āb ol deñlü saçmış ebr-i nīsān
Ki hoş-būy-ıdı cennetden gülistān
- 317 Nişār olmuş o deñlü dürr ü cevher
Ki yiryüzi görünmezdi ser-ā-ser
- 318 Ayağ üzre turup ḥıdmetde lāle
Elinde sāķīveş la‘ līn piyāle
- 319 Çağırur sūz-ıla her demde kumrı
Olup bī-bāde virmeñ bāda ‘ ömri
- 320 Benefşe serv ayağında koyup baş
Okur bülbül hezārān medḥ ü şābāş

311. Sultan, glbahesinde gl meclisi kurdu. Sohbeta reyhan ve nergis çiçeği de katıldı.
312. Yasemin çiçeėinden himaye çadırını kurup semen yapraėından da nihale dšetir.
313. Beslediğini rahata kavuşturmak için bahar bulutu, perdesini gerer.
314. Her ağaç gönül çeken bir fidan olup imenlik cana can katıcı; sabah vaktinin rüzgârı da hoş oldu.
315. O kadar taze sünbül bitmişti ki sanki toprak, misk ve anber olmuştu.
316. Nisan bulutu o kadar gl suyu saçmış ki gl bahçesi cennetten daha hoş kokuyordu.
317. İnci ve cevheri o kadar saçmış ki yeryüzü baştanbaşa görünmeyecek şekildeydi.
318. Lale (onun) hizmeti için ayakta durmaktadır. Elinde sevgilinin kırmızı dudağına benzer iki kadehi vardır.
319. Kumru her an yakarışla çağırarak şöyle der: şarapsız kalıp da ömrünüzü yele vermeyin.
320. Menekşe servin dibinde başını koymuştur. Bülbül binlerce medh  senalar okur.

- 321 Zamānuñ hoşluğı dehrüñ şafâsı
Şabānuñ luţfı devrānuñ nemâsı
- 322 Cihāna ol kadar virmişdi zīnet
Ki reşk iltürdi aña bâğ-ı cennet
- 323 Bulup her zerre nūr-ı mihirden tâb
Olur her kaçre bir lûlû-yi kem-yâb
- [20b] 324 Degül âdem ki cûş itdi cemādât
Derildi cümle emvât-ı nebâtât
- 325 Olup şūrīde şu şahrāya düşmiş
Cihān halkı temâşāsına üşmiş
- 326 Olup her cins cinsi ile hem-dem
İderler ‘îş ü ‘işret şâz u hürrem
- 327 Kimi gülşende cām-ı mey kılor nûş
Kimi şahrāda bâng-ı nây ider gûş
- 328 Leb-i cūda kimi ser-mest ü hayrân
Kimi eyler çemen şahnını seyrân
- 329 Kimisi sâye-i gülde tarabnāk
Kimi kılmış yaçasın gül gibi çāk
- 330 Velī bî-çāre ‘āşık zār u giryân
Yürür âvāre hayrân u perîşân

321. Zamanın hoşluğu, devir ve feleğin safası, huzuru; saba rüzgârının hoşluğu, devranın görünüşü (gösterdiği),
322. Cihana o kadar ziynet vermişti ki cennet bahçesi bile onu kıskanırdı.
323. Her zerre güneşin nurundan parlaklık bulup her damla az bulunur bir inci olur.
324. Sadece insanoğlu değil, tüm cansız cisimler coştı. Cümle bitkilerin ölüleri toplandı.
325. Su perişan bir âşık olup sahraya çıkmış, cihan halkı teması için üşüşmüş, toplanmış.
326. Her tür kendi türüyle dost olup eğlence ve sevinç içindedirler.
327. Kimi gülbahçesinde şarap kadehini içer. Kimi ovada ney sesine kulak verir.
328. Akarsu kenarında kimi sarhoş ve hayrandır. Kimi de çimen meydanında gezer.
329. Kimi gül sayesinde (gölgesinde) sevinçlidir. Kimi de gül gibi yakasını yırtmıştır.
330. Ancak çaresiz âşık ağlayıp inlemektedir. Avare, şaşkın ve perişan yürür.

- 331 Bu mevsimde k'olur dīvāne ' āķil
Nice şabr eylesün her zār u bī-dil
- 332 Bahār eyyāmı ' ışķ-ı hāne-perdāz
Taḥammül ide mi her mest ü ser-bāz
- [21a] 333 Firāk-ı yār [u] cev-r-i devr-i gerdün
Yaşın hūn eyledi baḥtın diger-gün
- 334 Dil-i pür-derdi ne mümkün oñılmaķ
Ya bir dem dilber-ile hem-dem olmaķ
- 335 Vücūdın ğarķ idüp baḥr-i taḥayyür
İderdi kendü aḥvālin tefekkür
- 336 Ne şehir-i yāre var varmağa tākāt
Ne bir dem tırmağa şabr u ḥamiyyet
- 337 Varursa şehir-i yāre ' āşī olur
Tırursa derd-i hicrān-ıla ölür
- 338 Çü her bir çāreden kesdi ümīzin
Eyitdi yā İlāhī nā-ümīzin
- 339 Kāpuñdur melce 'üm püşt ü penāhum
Beni nevmīz kılma pādişāhum
- 340 Ne yüzden gözlesem maķşūd sensin
Neye tıpsam yine maķşūd sensin

331. Bu mevsimde akıllı bile deli olurken aşk derdiyle ağlayıp muradına erişmeyen nasıl sabretsin.
332. Bahar günleri gelip aşk evini kurmaya başlamıştır; bu durumda her sarhoş babayiğit tahammül eder mi?
333. Yârin ayrılığı, dönen feleğin (dünyanın) eziyeti, gözyaşını kana çevirip aşığın bahtını değiştirdi.
334. Dertle dolu gönlü iyileştirmek ve bir an dilber ile birlikte olmak mümkün değildir.
335. Hayret ve şaşkınlık denizi onun varlığını yutup kendi halini tefekkür ederdi.
336. Ne sevgilinin bulunduğu yere varmaya takati ne de bir an durmaya sabır ve hamiyeti var.
337. Sevgilinin şehrine varırsa asi olur, bulunduğu yerde duracak olursa ayrılık (hicran) derdi ile ölür.
338. Her bir çareden ümidini kestiğinde, Ya İlahi ümitsizim, dedi.
339. Sırtımı dayadığım ve sığındığım yer kapındır, beni ümitsiz kılma padişahım
340. Ne yana baksam maksud (istenilen şey) sensin, neye tapsam yine maksud sensin.

- [21b] 341 Eger Ka‘be ola yirüm ve ger deyr
Yine kendü ilüñde iderem seyr
- 342 Kāmu eşyāda zāhir oldı nūruñ
Pes oldum ‘āşıkı ben ol zuhūruñ
- 343 Güzel yüz oldı çün hüsnuñe mir ‘āt
Anuñ-çün andan olur kesb-i hālāt
- 344 Būte tapanlaruñsın i‘tikādı
Oda secde kılanlaruñ murādı
- 345 Velī çün gālīb olmışdur cehālet
Olupdur cümlesi ğarķ-ı dālālet
- 346 Eger kāfir olaydı bütten āgāh
Nite olurdu ol dīninde güm-rāh
- 347 Velī olduğıçün qahruña mazhar
Olupdur tā-ebed h‘ār u muḥaqqar
- 348 Eger olmazsa luṭfuñdan ‘ināyet
Bulur mı kimse kendüden hidāyet
- 349 Senüñdür ḥükm-i ‘ālem cümle maḥkūm
Degül maḥkūm belki hiç ü ma‘dūm
- [22a] 350 İdersin kimi isterseñ selāmet
Kılursın kimi rüsvā vü melāmet

341. Eğer yerim Kâbe veya deyr (kilise, meyhane) olsa, yine de (senin) kendi diyarında seyredirim.
342. Bütün eşyada senin nurun açığa çıktı (zuhur etti), ben o zuhurun aşığı oldum.
343. Güzel yüz, hüsnüne (güzelliğine) ayna olduğundan tüm haller ondan elde edilir.
344. Puta tapanların inancı; ateşe secde edenlerin muradıdır.
345. Ancak cehalet galip olduğundan hepsi sapkınlıkta (dalalette) boğulmuştur.
346. Eğer kâfir puttân haberdar olsaydı, yolunu nasıl kaybederdi ki?
347. Ancak senin kahrına mazhar olduğu için, sonsuza kadar aşağılanmış (zelil, hakir) ve kahra uğramış (yenilmiş) olur.
348. Eğer senin lütfundan iyilik ve ihsan olmaza, kimse kendinden doğru yolu bulamaz.
349. Âlemin hükmü senindir, herkes buna mahkûm; hayır hayır sadece mahkûm değil belki hiç ve yok olurdu.
350. İsteddiğine esenlik verirken kimini de rezil ve kınanmış kılarırsın.

- 351 Kimi maḳbūl-iken merdūd idersin
Kimi mezmūm-iken maḥmūd idersin
- 352 İlāhī cürm ü ‘ işyāna muḳırvan
Ṭapuñdan luṭf u ḳahra munṭazırvan
- 353 Eger luṭf idesin raḥmet senüñdür
Ve ger ḳahr idesin ḳudret senüñdür
- 354 Velī çün luṭfuñ esbaḳdur ğaḫabdan
Umarvan raḥmetüñi ol sebebeden
- 355 Beni çün eyledüñ ‘ ışḳ-ıla rüsvā
Ġam-ı yār-ıla ḳıldıñ mest ü şeyzā
- 356 Perişān eyledüñ çün rüzgārum
Ṭağıtduñ zülfi bigi kār u bārum
- 357 Ḥayāl oldum meyānı gibi ğamdan
Hilāl oldum ḳaşı bigi elemnden
- 358 Baña yār eylegil ol dil-nevāzı
Ki cānum yaḳdı hicr-i cān-güdāzı
- [22b] 359 Ḥalāş idüp belā-yı fūrḳatinden
Müşerref ḳıl şafā-yı vuşlatından
- 360 Gözüm kim giryeden olmışdur a‘ mā
Meger pîrâmeninden ola bînā

351. Kimini makbulken kovulmuş, reddedilmiş edersin, kimini de ayıplanmışken övülmüş edersin.
352. İlahi suç ve isyanımı itiraf ederim. Huzurundan lütuf ve kahrını umarım.
353. Eğer lütuf edersen rahmet senindir ve eğer kahredersen kudret senindir.
354. Lütfun gazabından daha önce olduğu için rahmetini umarım.
355. Beni aşk ile rezil eylediğin gibi yârin gamı ile sarhoş ve deli kıldın.
356. Zamanımı perişan ettin; sevgilinin saçı gibi işimi gücümü de dağıttın.
357. Gamdan beli gibi inceldim, hayal oldum, elemden kaşı gibi hilâl oldum.
358. Bana o gönül okyaşanı yar eyle ki onun can yakıcı ayrılığı canımı yaktı.
359. Beni ayrılık belasından kurtarıp, kavuşmanın safasıyla müşerref kıl.
360. Gözüm, ağlamaktan âmâ (görmez) olmuştur. Olur da onun gömleğiyle görür olur.

- 361 Yürek kim şūr-ıla oldı cerāḥat
Meger şīrīn lebinden ola rāḥat
- 362 Günüm kim fūrkatinden oldı deycūr
Meger kim ṭal^c atinden ola pūr-nūr
- 363 Gider göñlinden anuñ kibr ü kīni
Ki tā yād ide bu zār u ḥazīni
- 364 Çün evvel luṭfuñ-ıla hem-dem itdūñ
Bu göñlüm yāresine merhem itdūñ
- 365 Hem āḥir yā İlāhī raḥmet eyle
Beni ol yār-ıla hem-şoḥbet eyle
- 366 Bu ḥāndan kim baña kılduñ ḥavāle
Aña daḥi naşīb eyle nevāle
- 367 Bile tā nidügin aḥvāl-i ‘uşşāk
Neler çekdüğini bu cān-ı müştāk
- [23a] 368 Maḥabbet ide ben bī-çāresine
Devā ide yüregüm yāresine
- 369 Ve ger yoğ-ısa yāre hem-dem olmak
Ya bir dem ḥıdmetinde ḥurrem olmak
- 370 Beni bu zecr-i hicrān-ıla yā Rab
Ḳoma feryāz u efgān-ıla yā Rab

361. Kavga ve fitne ile yaralanan yüreğim sadece onun şirin dudağından rahat bulur.
362. Ayrılığından kapkaranlık olan günlerim ancak onun yüzünün parlaklığıyla nurla dolar.
363. Bu inleyen ve hüzünlü aşığı hatırlaması için onun gönlünden kibir ve kini gider.
364. Önce lutf ederek beni ona dost edip, bu gönlümün yarasına merhem ettiğin gibi.
365. Ey Allahım sonunda da bana acıyıp beni o sevgiliye sohbet arkadaşı kıl.
366. Bu sofradan bana verdiğini ona da nasip eyle.
367. Böylece âşıkların ne halde olduğunu ve özlem duyan gönüllerin neler çektiğini bilsin.
368. Ben çaresiz aşığa muhabbet etsin de yüreğimin yarasına deva olsun.
369. Ve eğer yâre dost olmak ve bir an hizmetinde mutlu olmak yoksa
370. Ya Rabbi, beni bu ayrılığın zorlamasıyla feryat ve figan ile bırakma.

- 371 Saña maḥfî degül rāz-ı nihānum
Ya al cānumı yā vir dil-sitānum
Müstecāb Şoden-i Da‘vet-i ‘Âşık
- 372 Fiğān u āh-ıla çünkim münācāt
İdüp Allāh’a kıldı ‘arz-ı ḥacāt
- 373 Yoğ-ıdı çünki göñlinde riyāsı
Ḳabül oldu hem ol sā‘at du‘āsı
- 374 Bulup maḳşūdını olmadı maḥrūm
Ger iḥlāsuñ var-ısa sen daḥi um
- 375 Çün ol yār-ı melek-şüret felek-ḥū
Gül-i ḡonca-dehen serv-i semen-bū
- [23b] 376 Cihānuñ cānı vü cānuñ revānı
Şafānuñ menba‘ı kân-ı emānī
- 377 Melāḥat çarḫınuñ bedr-i münīri
Leṭāfet şehrınüñ şāh u emīri
- 378 Uyup düşmān sözine nāgehānī
Giderdi ol ḡarīb-i dil-sitānī
- 379 Vişālinden anı dūr itmiş-idi
Ġam-ı hicr-ile rencūr itmiş-idi
- 380 Peşīmān-ıdı yatlu pīşesinden
Perişān-ıdı ol endīşesinden

371. Gizli ve saklı hallerim sana gizli değil, ya canımı al ya gönlümü alanı ver.

Âşığın Duasının Kabul Edilmesi

372. Ağlayıp sızlayarak ve yalvararak Allah'a ihtiyaçlarını arz ettiği için.

373. Hemen o saat duası kabul oldu; çünkü gönlünde riya yoktu.

374. Maksudunu bulup mahrum olmadı. Eğer ihlasın varsa sen de (bile) um.

375. Melek yüzlü, felek mizaçlı sevgili; gonca gibi ağzı olan gül, yasemin kokulu servi.

376. Cihanın canı ve canın değeri, saflık ve güvenilirliğin kaynağı.

377. Güzellik göğünün parlayan ayı, incelik şehrinin padişahı ve önderi.

378. Ansızın düşman sözüne uyup, o gönül alan garip aşığı kendisinden uzaklaştırdı.

379. Kendisine kavuşmaktan onu uzak etmiş idi, ayrılık gamıyla incitmişti.

380. Kötü eyleminden dolayı pişman olup o düşüncesinden dolayı kararsızdı. Perişandı.

- 381 Velî şaqlardı göñlinde nihānī
Kimesneye dimezdi hergiz anı
- 382 Meger bir dem ki ferrāş-ı bahārī
Döşetdi bāğa ferş-i sīm-kārī
- 383 Geyüp her sebze nevrūzī kabāsın
Yine ‘arz itdi şāh-ı gül liķāsın
- [24a] 384 Zemīn çün genc-i Qārūn’ı çıkardı
Çemen şahnında āb-ı Hızr akardı
- 385 Fiğāna geldi çün murğ-ı hoş-elhān
Ağaçlar raksa girdi dāmen-efşān
- 386 Seherden gün gibi ol lāle-ruhsār
İder yārānı-ile ‘azm-i gülzār
- 387 Velikin her ne deñlü itdi seyrān
Çemende eyledi gül-geşt ü cevlān
- 388 Açılmadı o nāzūk göñli ğamdan
Tesellī bulmadı aşlā elemden
- 389 Be-ġāyet hātırı rencide oldı
Teb-i ğamdan gül-i sīr-ābı şoldı
- 390 Añup ol ‘āşık-ı zār u nizārı
Elinden gitdi şabr u ihtiyārı

381. Ancak yine de gönlünde gizlice saklar, kimseye onu söylemezdi.
382. Ta ki bir zaman geldi ki bahar ferrâşı (Yerleri süpürüp temizlemekle görevli kimse, hizmetçi), bağa gümüş işli halıyı döşetti.
383. Her sebze nevruzluk (ilkbaharlık) sevinçlerini giyip, yine gül padişahı yüzünü sundu.
384. Yeryüzü Karun'un hazinelerini çıkardığında, yeşil çimenlik meydanında Hızır suyu akardı
385. Hoş sesli kuş feryad etmeye, ağaçlar eteğini saçıp dans etmeye başladığında
386. Seher vakti o lale yanaklı güneş gibi, dostlarıyla beraber, gül bahçesine gider.
387. Velakin her ne kadar çimende gezip gülleri dolaştı ise de
388. Nazik gönlü gamdan ferahlamadı, asla elemden teselli bulmadı.
389. Gönlü son derece incindi, kederinin hararetinden seyrettiği gül soldu.
390. Düşkün ve zayıf aşığı anıp, elinden sabır ve iradesi gitti.

- 391 Şıyup la‘li tegerg-i rûḥ-perver
Şuwardı virdi lü‘lü-ile ‘abher
- 392 Urup mercān-ı ter billūra pence
Benefşe lāleye urmuş ṭapanca
- [24b] 393 Pes andan şordı yārānına ol yār
‘Aceb bilsem ki n’oldı ol dil-efgār
- 394 Belā-yı hicr-ile ḳanda gidüpdür
Ya añña cev-r-i devrān ne idüpdür
- 395 Didiler pāzişāhā kām-kār ol
Hemīşe devlet-ile ber-ḳarār ol
- 396 Toḳunmasun yavuz yil gülşenüñne
İlenmesün yaman el dāmenüñne
- 397 Kim ol u‘cūbe-i devr-i zamāndur
Bulınmaz mişli gerçi bī-nişāndur
- 398 Olupdur ‘ışḳuñ-ıla eyle meşhūr
Ki bilürler anı nezdik eger dūr
- 399 Eline aldı pes ol demde ḥāme
Hezārān midḥat-ıla yazdı nāme
- 400 Taḥiyyāt u du‘ādan soñra ol yār
Didi kim ey ġarīb-i-zār u bīmār

391. La’l taşı kadar değerli dudağı, cana can katan dolu tanelerini kırıp sulayıp inci ile yetiştiren kırmızı tekerleği soyup inci ile nergise su verdi.
392. Taze mercan billura pençe vurup menekşe laleye tokat atmış.
393. Ondan sonra o sevgili, dostlarına: “Acaba bilsem ki o gönlü yaralıya ne oldu?” diye sordu.
394. Ayrılık belasıyla nereye gitmiştir, ya ona feleğin eziyeti ne etmiştir?
395. “Ey padişâh, mutlu ve bahtiyar ol ve daima devletle devamlı ol.” dediler.
396. Gül bahçene kötü yel (rüzgâr) dokunmasın, kötü el eteğine ulaşmasın. (ilişmesin)
397. Zamanın hayret edilecek (bir şahsıdır), eşi benzeri bulunmaz aslında izi nişanı (da) yoktur.
398. Aşkın ile öyle meşhur olmuştur ki tanıyanı da tanımayanı da onu bilir, tanır.
399. O zaman eline yontulmuş kalem aldı, binlerce övgüyle dolu bir mektup yazdı.
400. Selâm ve duadan sonra o yâr dedi ki: “ Ey ağlayan ve hasta olan garip âşık

- 401 Saña çün ire mektüb-ı maḥabbet
Keremden eyleyüp luṭf u mürüvvet
- [25a] 402 Şeref bağışla ḳutlu şoḥbetüñden
Sa‘ âdet ehli ile ḥıdmetüñden
- 403 Ḳadem ḳıl rence ḳalmadı ḳarārüm
Dükendi şabr gibi ihtiyārüm
- 404 Egerçi ‘ışḳuña yoḳdur nihāyet
Benüm de şevḳuma yoḳ ḥadd u ḡāyet
- 405 Egerçi derdmend ü pür-belāsın
Cefā vü ḥasret-ile mübtelāsın
- 406 Velī derdüñ o deñlü ḳıldı te’sşır
Ki dilde ḥiç ḡayra ḳalmadı yir
- 407 Yazıldı çün kim ol mektüb-ı cān-süz
Virür bir peyke ol yār-ı dil-efrüz
- 408 Didi kim cehd idesin dürişesin
Bir iki günde aña irişesin
- 409 Bilürdi çün kim ol ferzāne ḳāşıd
Ne yirde olduḡın pes oldu ḳāşıd
- 410 Çü yüz dutmışdı aña baḥt u iḳbāl
İrer ta‘ cıl-ile ol şehre fi’l-ḥāl

401. Sana bu muhabbet mektubu ulaştığında, cömertlikten lutuf ve iyilik eyleyip
402. Kutlu sohbetinden ve mutluluk ehli ile sohbetinden bize şeref bağışla.”
403. Bir ara ver eziyet ve sıkıntıya sabrım kalmadı; sabır gibi iradem de tükendi.
404. Her ne kadar aşkına nihayet yoksa da, benim de şevkimin sınırı ve sonu yok.
405. Gerçi dertli ve belalarla dolusun, cefa ve hasret ile müptelasın.
406. Ancak derdin o kadar etki etti ki gönlümde hiç başka bir şeye yer kalmadı.
407. Çünkü o can yakıcı mektup yazıldı, o gönle ferahlık veren sevgili bir haberciye (mektubu) verir.
408. Dedi ki: “Gayret edip çalışsın, bir iki günde ona erişesin.”
409. Bilgin haberci, aşığın nerde olduğunu bildiğinden hemen yola koyuldu.
410. Çünkü ona talih ve baht yöneldi. Acele ile hemen o şehre ulaştı.

- [25b] 411 Görür bir şehir kim yokdur nazîri
Bütün dünyâ degül ‘ aşr-i ‘ aşîri
- 412 Eger Çîn'dür ve ger Mâçîn ü Ferhâr
Yedi iklimden anda eşer var
- 413 Temâşâ eyleyüp her kûşesini
Taleb kıldı ol zâr u hâzîni
- 414 Görür nâgeh halâyık cem‘ olmuş
Der ü dîvâr enbûh-ıla tolmış
- 415 Turur ortada bir dîvâne-i mest
Ki bilmez nîst midür kendü veyâ hest
- 416 Cihân âña vü ol hâline meşgûl
Yanında bir durur sultân-ıla kul
- 417 Gehî âh u figân u nâle eyler
Gehî derd-i dilin kendüye söyler
- 418 Gehî bir dem turur hayretde hāmûş
Gehî şevk u maḥabbetden ider cûş
- 419 Çü diḳḳatle nâzar kıldı yüzine
Tefekkürle kulağ urdı sözine
- [26a] 420 Yakîn bildi budur maḳsûd-ı dilber
Yanına vardı didi ey sūḥanver

411. Bir şehir görür ki benzeri yoktur, bütün dünya onun onda biri bile değildir.
412. Çin'i olsun Mâçin'i olsun ya da Ferhâr'ı, yedi iklimden onda eser vardır.
413. Her köşesini temaşa eyleyip o ağlayıp inleyen hüznü aşığı talep ederdi.
414. Ansızın cariyelerin toplandığını ve kapı ile duvarların dolup taşıldığını gördü.
415. Varlığı ya da yokluğundan habersiz olan sarhoş bir divanenin ortada oturduğunu farkettiler.
416. Cihan onunla o da kendi haliyle meşgul, yanında sultan ile köle birdir.
417. Bazen ah ve figanla ağlayıp inler, bazen gönlünün derdini kendine söyler.
418. Bazen bir an hayrette sessiz durur, bazen şevk ve muhabbetten çoşar.
419. Dikkatle yüzüne bakıp düşünerek sözüne kulak verince
420. Kesin bildi ki dilberin isteği budur. Yanına vardı: "Ey fasih ve düzgün konuşan" dedi.

- 421 Selām eyler saña ol mihr-i pertev
Senüñ dīvāneñ olmış ol meh-i nev
- 422 Ğam-ı hicrūñle gönli münkesirdür
Tapuña cān ü dilden muntazırdur
- 423 Pes andan nāme-i gevher-nişārın
Şunup aldı mecāl ü ihtiyārın
- 424 Çün işitdi anı lā-ya‘ kııl oldı
Hemān-dem gitdi ‘aqlı bī-dil oldı
- 425 Ne mektüb okumağa tākati var
Ne hoz söz söylemege kudreti var
- 426 Feraħdan ol kadar taraldı cānı
Yaқın oldı revān ola revānı
- 427 Biraz çün cem‘ kıldı kendüzini
Ta‘ aққul itdi fi’l-cümle özini
- 428 Didi ey ‘izzet ıssı ehl-i devlet
Huçeste-ṭālī‘ u ferħunde-ṭal‘ at
- [26b] 429 Sözüñ bu haste gönlüme em oldı
Yüregüm yāresine merhem oldı
- 430 Bu şerbet ola cüllāb-ı bihiştī
Eger degülse zehr-ile siriştī

421. O parlak güneş, sana selâm eder. O yeni doğmuş ay senin divanen olmuş.
422. (Sevgilinin) Senden ayrılığın verdiği gamla gönlü kırıktır, zâtına (tapuna) can u gönülden muntazırdır. (beklemektedir)
423. Sonra cevher saçan, güzel ve düzgün sözler söyleyen mektubu sunup ondan kuvvet, istek ve arzusunu elinden aldı.
424. Âşık bu sözleri işitince aklı başından gitti. Hemen o an aklı gitti, gönlünü yitirdi.
425. Ne mektubu okumaya ne de bir söz söylemeye kudreti var.
426. Sevinçten o kadar canı daraldı ki az kala ruhu teninden çıkıp gidecekti.
427. Biraz kendisini topladığında, tamamıyla özünü düşündü.
428. “Ey izzet sahibi, devlet ehli, uğurlu bahtlı ve mutlu çehrelî” diyerek söze başladı.
429. Sözün bu hasta gönlüme derman oldu, yüreğimin yarasına merhem oldu.
430. Eğer bu şerbet zehirle karışık değilse cennetin gül suyu olsun.

- 431 Ne hoş kılduñ benüm kaçdumı tahķık
Eger eylemez-iseñ beni tahmık
- 432 Velī müstagn̄dür ol ben faķirem
Be-ġāyet muķteremdür ben haķirem
- 433 Añar mı zerreyi ħurşid-i tābān
Gedāyı yād ider mi şāh-ı devrān
- 434 Çün andan ħāşılum derd ü belādur
Naşībüm miĥnet ü renc ü ‘anādur
- 435 Beni ķo fūrķat ü ħasretde bī-bāk
Olayın āteş-i hicrān-ıla ħāk
- 436 Ezelde bu-y-ı mış ķismet ne çāre
Çekeyin ġuşşa vü zaĥmet ne çāre
- 437 Eyitdi aña ol ferzāne ķāşid
Ki yaraşmaz saña bu fikr-i fāsıd
- [27a] 438 Çü ‘ı şķ içinde şıdķ u ‘ıffetüñ var
Ġümān itmek revā mı baña ey yār
- 439 Anuñ ħaķķı ki Ĥallāķ-ı cihāndur
‘Alīm-i āşikārā vü nihāndur
- 440 Beni gönderdi ol dilber ķatuña
Ķatı müştāk olupdur ħazretüñe

431. Eğer benim ahmak olduğumu söylemezsen, benim niyetimi ne hoş araştırdın.
(soruştırdun)
432. Ancak o gönlü zengindir, ben ise fakirim; o gayet muhteremdir, ben ise
hakirim.
433. Parlak güneş zerreyi anmadığı gibi bir padişah da kulunu aklına getirmez.
434. Ondan bana kalan kazanç dert ve bela, nasibim ise eziyet, sıkıntı, zahmet ve
uzaklaşma olduktan sonra
435. Beni ayrılık ve hasrette korkusuzca bırak, ayrılık ateşiyle toprak olayım.
436. Ne çare ezelde kismet buymuş. Ne çare (çaresiz) keder ve zahmet çekeyim.
437. Ona o bilge ulak dedi ki: “Sana bu bozuk fikir yakışmaz.”
438. Aşk içinde doğruluk ve iffetin olduğundan; ey dost, bana şüphe etmek reva
mı?
439. Dünyayı yaratan ve gizli ile açık olan bilen varlığa yemin olsun ki
440. Beni, o dilber senin huzuruna gönderdi, senin yanında bulunmayı çok
arzulanmaktadır.

- 441 Başında ‘ışkuñ u gönlinde fikrũñ
Hayālũndür gözinde dilde zıkrũñ
- 442 Ğam-ı hicrũñ katı bīmār idüpdür
Şafā vü zevkden bızār idüpdür
- 443 Hemān te’ḥīr kılma gel gidelüm
Varalum dilber-ile ‘īş idelüm
- 444 Çü anda_ işitdi inandı hemān-dem
Yola ‘azm eylediler şāz u ḥurrem
- 445 Binerler ikisi bir bād-pāyı
Kim irmez gerdine murğ-ı hevāyī
- 446 Segirdür şanasun boşandı bāğdan
Her adımda geçer bir iki tağdan
- [27b] 447 Muvāfiķ oldu çün kim rūzgārı
Hemān ol günde buldı kūy-ı yārı
- 448 İrişür dergehine sür‘at-ıla
Turur līkin hezārān ḥayret-ile
- 449 Tarabdan yavı kıldı kendüzini
Şegabden eyleyimez fehm özini
- 450 Bu yaña ol meh-i pākīze-manzar
Oturmuş muntazır yolları gözler

441. Başında senin aşkın ve gönlünde senin fikrin, gözünde senin hayalin ve dilinde senin zikrin vardır.
442. Ayrılığının gamı onu pek çok hasta etmektedir, safa ve zevkten usandırmıştır.
443. Hiç erteleme gel gidelim, varalım dilber ile zevk içinde yaşayalım.
444. Bunları duyunca hemen inandı, sevinçli ve mutlu olarak yola koyuldular.
445. İki bir çabuk ayaklıya (ata) binerler ki tozuna toprağına uçan kuş erişemez.
446. Öyle bir sıçardı ki bağından kurtulduğunu sanarsın; her adımda bir iki dağdan geçerdi.
447. Rüzgâr uygun olduğundan (denk gittiğinden) hemen o günde sevgilinin olduğu yeri buldu.
448. Dergâhına süratle erişir, ancak binlerce hayretle kalakalır.
449. Sevinçten kendini kaybetti, fitneden özünü anlamaz.
450. Öte taraftan, o tertemiz görünüşlü ay, oturmuş bekleyerek yolları gözlerdi.

- 451 Girür nā-gāh bir ul alvetine
Du‘ ā vü ıdmet eyler azretine
- 452 Dir ey sultān-ı ‘ ālem šāh-ı devrān
Meh-i tābende vü urşīd-i raḡşān
- 453 Hemīše devlet-ile müstedām ol
Şafā vü ‘ işret-ile şād-kām ol
- 454 apuya geldi bir peyk-i uceste
Yanınca bir za‘ īf ü zār u aste
- 455 Naḡīf olmış o deñlü fūrkat-ıla
Ki görünmez meger kim diḡkat-ıla
- [28a] 456 Eger mūr üstine düşerse duymaz
Ve ger üstine ıl düşerse döymez
- 457 İçerü girmege destūr ister
Nedür fermān-ı šāh-ı ‘ adl-güster
- 458 İşitdi çün kim ol sözi hemān-dem
Çıkar nāz-ıla istikbāle urrem
- 459 Çü gördi ‘ āşık ol yār-i güzīni
Düşer ayağına sürer yüzini
- 460 Yoğ-ıdı aña lāyık armağanı
Güherler saçdı çeşm-i dūr-feşānı

451. Ansızın bir hizmetçi yanına girer, hazretine dua ve hizmet eyler.
452. Der: “Ey âlemin sultanı, zamanın şahı, parlayan ay ve parlak güneş
453. Daima devlet ile sürekli ol, zevk ve eğlence ile mutlu ve mesut ol.”
454. Kapıya uğurlu bir haberci geldi, yanında bir zayıf ağlayan ve hasta (var.)
455. O denli ayrılık ile zayıf ve çelimsiz olmuş ki ancak dikkat ile bakılırsa görülür.
456. Eğer üstüne karınca düşerse fark etmez ve eğer üstüne kıl düşerse dayanamaz altında ezilir.
457. İçeri girmeye izin ister, adalet yayan şahın fermanı nedir?
458. Sevgili bu sözü işitir işitmez, naz ile sevinçli bir şekilde karşılamaya çıkar.
459. Âşık o seçkin yâri gördüğünde, eğilip yüzünü (yârin) ayağına sürer.
460. Ona layık armağanı yok idi, inci saçan gözü cevherleri saçtı.

- 461 Terahhüm eyleyüp ol mihr-i rahşân
Keremden eyledi çok luğ u ihsân
- 462 Kâmu ‘ahdini yirine getürdi
Telaṭṭuf birle toprağdan götürdi
- 463 Şorar ḥālin cefā vü ḥasret-ile
Diler ḥālin vefā vü re’fet-ile
- 464 Didi şimden girü ol şāz u ḥandān
Ki tenden istemez ayrılmağa cān
- [28b] 465 Egerçi sende var şevk ü ta‘aşşuk
Hezār ol deñlüdür bende ta‘alluk
- 466 Eger bād-ı ecel şavursa gerdüñ
‘Alākañ kesmeyem gitmeye derdüñ
- 467 Çü ḥaşr ola dirile ḥalk-ı ‘ālem
Olısaruz ikimüz yine hem-dem
- 468 Pes andan aldı elini eline
Girürler şāz u ḥurrem menziline
- 469 Yoğ-ıdı çün kim anda hiç deyyār
Kemāl-i luğfin izḥār itdi ol yār
- 470 Çü bu maḳşūdı tālib ide ḥāşıl
Ḥaḳīkat bir olur mevşül ü vāşıl

461. O parlayan güneş, merhamet eyleyip, cömertliğinden çok iyilik ve ihsan eyledi.
462. Bütün söz ve yeminlerini yerine getirdi, nazik davranışla onu topraktan kaldırdı.
463. Sıkıntı ve hasret ile halini sorar, vefa ve merhamet ile halini diler.
464. Ol sevinçli ve neşeli dedi ki şimdiden sonra can tenden ayrılmayı istemez.
465. Gerçi sende âşık olmaya aşırı istek var, bende de o denli istek bin kere vardır.
466. Ecel rüzgârı toz toprağını savursa da, senin derdin benden gitmesin, sana karşı ilgimi kesmem.
467. Ne vakit ki haşır olup insanlar dirilse, ikimiz o an yine dost olacağız.
468. Ondan sonra elini eline aldı, sevinçli ve mutlu bir şekilde evine girerler.
469. Çünkü orda hiç kimse yok idi, o yâr lütuf ve iyiliklerini kusursuz bir şekilde gösterdi.
470. Bu maksudu talep eden kişi elde ettiğinde, gerçekten sevdiğine kavuşup bir olur.

- 471 Bulımaz bu maķāma cān ü dil rāh
Bu hāletden olımaz ‘aql āgāh
- 472 Kālur nuṭk ebkem ü idrāk hāyır
Olur ‘āciz ḥayāl ü fikr kāsır
- [29a] 473 Ölür çün kalmaz andan bir ser-i mū
Gören o söyleyen o diñleyen o
- 474 Şunar bezm-i fenāda cām-ı bākī
Olur kendü muğannī kendü sākī
- 475 Bu meşhedde k’irür cāna tecellā
Söz öküş dimemekdür līkin evlā
- Hātime**
- 476 Bu cevı-i devı-ile mehcūr u bīmār
Ġam-ı hicrān-ıla zār u dil-efgār
- 477 HĀSAN dermānde-i derd-i maḥabbet
Kādīmī sākın-i kūy-ı melāmet
- 478 Olup ḥālī cihān endişesinden
Ferāğat bulmış-ıdı pīşesinden
- 479 Olup maḥzūz ‘ilm ü ma‘rifetden
Tecerrüd bulmış-ıdı her şıfatdan
- [29b] 480 Var-ıdı ṭab‘ınuñ çün şevk u derdi
Ġazel tarzında ḥālin nazm iderdi

471. Bu makama can ve gönül yol bulamaz, bu durumdan akıl haberdar olmaz.
472. Nutuk (söz) dilsiz, idrak hayrette kalır, hayal aciz, fikir eksik, kısa kalır.
473. Ölüp gider de ondan bir kıl kadar (asla, hiç) şey bile kalmaz; çünkü gören o, söyleyen o, dinleyen odur.
474. Fanilik meclisinde ölümsüzlük kadehi sunar, kendi şarkı söyleyen ve içki dağıtan olur.
475. Cenâb-ı Hakk'ın herhangi bir tecellîsinin müşâhede edildiği bu yerde cana tecelli iltimas eder; ancak çok söz dememek (söylememek) daha uygundur.

Son Söz

476. Bu zamanın eziyeti ile ayrı ve hasta düşmüş, ayrılık gamı ile ağlamakta ve gönlü yaralı olan.
477. Muhabbet derdiyle aciz kalmış, eskiden beri kınama semtinde durmakta olan Hasan.
478. Dünya endişesinden uzaklaşıp, işinden, mesleğinden el çekmiş idi
479. İlim ve varlıkların hakikatini anlamaktan haz duyardı, her nitelikten (sıfattan) soyutlanmıştı.
480. Mizacının (tabiatının) şevk ve derdi olduğundan, gazel tarzında halini şiir olarak yazardı.

- 481 İderdi niçe beyt-i hūb bünyāz
‘ Aceb mi derdi olan kılsa feryād
- 482 Velī çün şuğl-i dünyā başa geldi
Belā girdābı başdan aşā geldi
- 483 Ola çün vaqt-i mecmū‘ ı perişān
Olur mı kimse kendin dirmek āsān
- 484 Çü şāfī olmaya āyīne-i dīl
Olur mı şūret-i ma‘ nī mümeşşil
- 485 Küşāze olmaya çün kim mecārī
Revān olur mı hergiz mā’-i cārī
- 486 Ne luṭfī olısar ṭab‘-ı ḥazīnūñ
Ne şī‘ri ola cān-ı pūr-enīnūñ
- 487 Velī ṭab‘-ı ḥazīnūmden numūne
Didüm bir niçe söz ehl-i fūnūne
- [30a] 488 Gülistāndan virür bir gül nişāne
Yiter bir āh-ı sūzān ‘ aşīkāne
- 489 Ki gelmez derdsüz āh-ı ciger-sūz
Ya söz olur mı bī-ma‘ nī dīl-efrūz
- 490 Ola kim yār olup iḳbāl ü devlet
Ola bu muḥtaşar maḳbūl-ı ḥazret

481. Pek çok güzel beyit inşa ederdi (yazardı), nitekim derdi olanın feryat etmesine şaşılır mı?
482. Ancak dünya işleri, meşgaleleri başa geldiğinde, bela girdabı (belalı ve zor durumlar) artık baştan aş (aşar oldu, güç yetmez oldu.) geldi.
483. Bütün vakti perişan olduğunda kişinin kendini toplaması kolay olmaz.
484. Gönül aynası temiz, saf olmazsa, mana sureti temsil edilemez.
485. Mecraları açılmazsa hiç su akabilir mi?
486. Hüzünlü mizacın ne iyiliği olur, her an inleyen ruhun ne şiiri olur.
487. Sadece hüzünlü mizacımdan nümune olarak ilim (fen) sahiplerine nitelikli bir söz söyledim.
488. Bir gül, tek başına gül bahçesinden haber verdiği gibi âşıkça yakıcı bir ah yeter.
489. Dertsiz ciğer yakan ah çıkmadığı gibi manasız söz de gönül yakıcı olamaz.
490. Olur da talih ve şans el verir de bu kitapçık padişahımın beğenisini kazanır.

- 491 ılup   ayn-ı   in yetden ne  re
  de ben astanu  derdine   re
- 492    c ndan eyled m i l  a niyyet
 ab l it ger i yokdur  biliyyet
- 493 N   sı cevher-i lu fu  zer eyler
 T r bı misk  a ı ge her eyler
- 494 Kime kim eyleye fazlu   ef   at
 H nerd r   aybı v    is  nı     at
- 495  ara    arz-ı ta iyyetd r  apu a
 Mur d i  l m-ı ıdmetd r apu a
- [30b] 496 Eger lu f idesin i s n sen  nd r
 ulu van b -riy  ferm n sen  nd r
- 497  l  i d nd gince  ar -ı    l 
 Olup i b l   ba tı l -yez l 
- 498  lup dillerde b k  ya  ı ad 
  la dehri m nevver   adl   d d 
- 499 Sa   det rehberi devlet ar n 
 Z fer hem-r h  nu ret hem-ni  n 
- 500 Cih na devlet-ile  mir olsun
 Zam na ikmet-ile    mir olsun

491. İyilik dolu bakışlarıyla bana bakıp, ben hastanın derdine çare olsun.
492. Her ne kadar yeteneğim olmasa da candan ihlase niyet ettiğimden kabul et.
493. İyiliğinin cevheri; bakırı altın, toprağı misk, taşı cevher eyler.
494. İyiliğin, cömertliğin (fazlın) her kime şefaatt eylerse, ayıbbı hüner, isyanı itaat olur.
495. Gaye (isteğın maksadı), huzuruna selamlar sunmaktır, amaç kapına hizmet bildirmektir.
496. Eğer lutf edersen iyilik cömertlik senindir. Ben senin rıyasız kulunum, ferman senindir.
497. Allah'ım, yüce felek döndükçe, talih ve bahtı ebedi olsun.
498. Güzel adı dillerde ölümsüz kalıp, adaleti ve doğruluğı dünyayı nurlandırсын.
499. Mutluluk rehberi, güç ve kudret en yakın arkadaşı zafer yoldaşı, başarı ve üstünlük de her an yanında oturan dostu olsun.
500. Dünyaya devlet ile emredici (amir) olsun, zamana bilgeliğı ile imar eden olsun.

SONUÇ

Çalışmamıza konu olan *Şevknâme* adlı eser, klasik Türk edebiyatında mesnevi nazım biçimiyle yazılmış aşk konulu mesnevi türünde bir eserdir. Çalışmamızda, çeviri yazı metni hazırlanan eserin, diliçi çevirisinden sonra üzerinde bir inceleme çalışması yapılmıştır. Buna göre, *Şevknâme* 'nin, 15. yy. ikinci yarısı ile 16. yy. ilk yarısına ait bir eser olduğu düşünülmektedir. 'Hasan' adlı ya da mahlaslı bir şaire ait olan *Şevknâme* isimli bu eserin şairine dair ulaşılabilen bilgiler eserinde yer alan dolaylı bilgilerle sınırlı kalmış, klasik biyografik kaynaklarda hakkında kesin bir bilgiye ulaşılamamıştır. Tez çalışmamıza konu olan *Şevknâme* 'nin, son araştırma ve inceleme çalışmaları esnasında, yeni çalışılmış bir yüksek lisans tezine konu olduğu tespit edilmiştir. Akademik ve etik kurallar gereği yapılan bu çalışmaya, gerekli görülen noktalarda, değinilmiştir.

Yapılan çalışmanın ilk bölümünde; *Şevknâme* hakkında genel bilgiler verilip eserin şairiyle ilgili ulaşabildiğimiz klasik biyografik kaynaklar taranmıştır. Tarama sonucunda *Şevknâme* 'yi kaleme alan 'Hasan' mahlaslı/adlı şair tespit edilememiştir. *Şevknâme* 'nin kaleme alındığı dönem kesin bir tarihle belirtilmemiştir. Bu bağlamda eserin yazmasında yer alan filigranlar ile eserin içeriği ve dil özellikleri dikkate alınarak yazılmış olabileceği tarih aralığı 60-70 yıllık bir sürece (1480-1550) kadar daraltılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde; akademik anlamda metin neşri hususlarına dikkat edilerek yapmaya gayret ettiğimiz bu çalışmada; *Şevknâme* 'nin biçimsel özellikleri üzerinde durulmuş, aruz açısından seçilen bölümler, kafiye açısından ise metnin tamamı incelenip değerlendirilmiştir. Yapılan çalışmalar sonucunda; *Şevknâme* şairi Hasan'ın, manzum ürünlerin şekle ait inşâsındaki en önemli iki unsuru; aruz vezni ve kafiye, teori bilgisi ve klasik Türk şiir geleneğine uygun başarılı bir şekilde kaleme aldığı görülmektedir. Eserde geçen Türkçe kelimeleri 'aruz imlâsı'na başarılı bir şekilde uygulayan şair; kaleme aldığı mesnevisinde, aruz teorisine uygun bir şekilde

birtakım aruz uygulamalarına başvurmuştur. Aynı zamanda *Şevknâme*'de aruz uygulamasının hiç yapılmadığı beyitler de tespit edilmiştir.

Metnin muhtevasıyla ilgili; eserde yer alan ilgili bölümler, bir mesnevide bulunması gereken tertip özellikleri hususu dikkate alınarak incelenmiştir. Metnin belagat özellikleri de içerikle ilişkilendirilerek genel bir bakış açısıyla değerlendirilmiştir. Yapılan bu incelemelere göre; eserin bölümleri ve konu başlıkları (10 konu başlığı ve 1 başlıksız konudan oluşmaktadır.) mesnevi tertip şekline uygun bir biçimde kaleme alınmıştır. Genel olarak, herhangi bir mesnevinin tertip özelliğinde yer alan bölümlerinde, işlenen konu ve dönem itibarıyla bazı farklılıklar görülebilmektedir. Kanaatimizce, *Şevknâme*'nin başlangıç dönemi mesnevi ürünlerinden olabileceği gibi halk tipi mesnevilere de işaret ettiği kanısına vardığımız metni incelediğimizde mesnevi bölümlerinin tertibinde bazı farklılıkların olduğu görülmüştür. Bununla beraber incelediğimiz mesnevinin, 3 bölümünün (giriş, konunun işlendiği bölüm, bitiş) de, özgün bir dil ve belagat açısından nitelikli, yoğun bir anlatımla kaleme alındığı görüşündeyiz.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise, metnin türü hakkında bilgi verilmiştir. Yapılan inceleme doğrultusunda, *Şevknâme* adlı eserin türü, aşk konulu mesnevidir. Şairin kaleme aldığı eserin, aşk konulu mesnevideki hikâyenin, sonu -genele göre- farklıdır; kavuşma söz konusudur. Genel olarak bilinen, klasik Türk edebiyatı geleneğinde yer alan, aşk konulu mesnevilerde hikâye; vuslat yerine hicranla biter. *Şevknâme*'de aşkın hikâyesi, kavuşmayla son bulur.

Son bölümde *Şevknâme*'nin çeviri yazı metni ve dili çevirisi yer almaktadır. Yüksek lisans tezi çalışmamıza konu olan *Şevknâme* adlı aşk konulu mesnevinin, edebi açıdan farklı ve özgün bir bakış açısıyla kaleme alındığını düşündüğümüz bu eserin, yapılan araştırma ve inceleme çalışmasıyla, klasik Türk edebiyatı sahasındaki akademik araştırmalara katkı ve fayda sağlayacağı görüşündeyiz.

KAYNAKÇA

- Abdulkadiroğlu, Abdulkerim. *İsmail Belig'in Nuhbetü'l- Âsâr Li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr*. Ankara: Gazi Ü. Yay., 1985.
- Akbayar, Nuri ve Seyit Ali Kahraman. *Mehmed Süreyya Sicill-i Osmanî*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay., 1996.
- Ayan, Hüseyin, Kemal Yavuz, Efrasiyap Gemalmaz, Recep Toparlı, Gönül Ayan, Yavuz Akpınar. *Ali Şir Nevâyî Mecâlisü'n-Nefâ'is*. Erzurum: Atatürk Ü, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yay., 1995
- Aydemir, Yaşar ve Halil Çeltik. "Gazelde Cinaslı Çift Redif Kullanımı", *İlmî Araştırmalar* 16. (2003): 7-17.
- Aydın Yağcıoğlu, Songül. "Klasik Edebiyatla İlgili Teorik Eserlerde Kafiye Bahsinin Mukayeseli Olarak İncelenmesi", *Türkiyat Mecmuası*, c. 22/Güz,(2012): 127-170.
- Bayram, Ömer. "Klasik Azerbaycan Edebiyatında Meşhur Gazel Şairleri", *Selçuk Ü, Fen Edebiyat Fak. Dergisi*, s.21 (2009): 261-268.
- Bilgegil, M. Kaya. *Edebiyat Bilgi ve Teorileri*, İstanbul: Enderun Kitabevi,1989.
- Briquet, Charles Moïse, *Les Filigranes*, Mansfield Centre: 1923
- Cengiz, Halil Erdoğan. *Açıklamalı Notlu Divan Şiiri Antolojisi*, Ankara: Turhan Kitabevi, 1987.
- Dilçin, Cem. "Divan Şiirindeki Paralel ve Ortak Söz Yapılarından Metin Eleştirisinde Yararlanma." *Divan Şiir ve Şairleri Üzerine İncelemeler*, Kabalcı Yay.,(2011): 293-319.
- Dilçin, Cem. " Divan Şiirinde Stilistik Açıdan Öncelemeler." *Divan Şiir ve Şairleri Üzerine İncelemeler*, Kabalcı Yay.,(2011): 336-361.
- El-Begavi, Ebu Muhammed El-Hüseyin. *Şerhu's-sünne*. Beyrut: El-Mektebül-İslamî, c.14, (tahkik: Muhammed Züheyr Eş-Şâviş vd.), 1983.
- Ertaylan, İsmail Hikmet. *Azerbaycan Edebiyatı Tarihi*. Bakü: Azer Neşriyat, 1923.
- Hüseyin, Mehmedeli ve Paşa Kerimov. *17. Asır Azerbaycan Lirikası. (Antologiya)* Bakü: Azerbaycan Milli Eserler Akademiyası, 2008

- İpekten, Haluk, Mustafa İsen, Recep Toparlı, Naci Okçu, Turgut Karabey. *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., 1988
- İsen, Mustafa. *Kühü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*. Ankara: AKM Yay., 1994.
- İsen, Mustafa, Muhsin Macit, Filiz Kılıç, Osman Horata, İ. Hakkı Aksoyak. *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*. İstanbul: Grafiker Yay., 2002.
- Kartal, Ahmet. *Doğu'nun Uzun Hikâyesi Türk Edebiyatında Mesnevi*. İstanbul: Doğu Kütüphanesi, 2014.
- Kılıç, Atabey. "Aruz İmlası Üzerine Notlar". *Turkish Studies = Türkoloji Araştırmaları: Prof. İsmail Ünver Adına*, c.III, s. 6 (2008): 471- 487.
- Kocatürk, Vasfi Mahir. *Divan Şiiri Antolojisi*. İstanbul: Varlık Yay., 1947.
- Köksal, M. Fatih. "Metin Neşrinin Ana Esasları" *Eski Türk Edebiyatında Tenkit ve Teori*. Kesit Yay.,(2012): 13-41.
- Köksal, M. Fatih. "Metin Neşrinde Vezinle İlgili Problemler, Bazı Tespitler ve Teklifler", *Eski Türk Edebiyatında Tenkit ve Teori*, Kesit Yay.,(2012): 63-81.
- Kurnaz, Cemal. "Türk Edebiyatında Tevhidler", *Divan Edebiyatı Yazıları*, Akçağ Yay.,(1997): 453-455.
- Kuşoğlu, M. Oğuzhan. "Sâdıkî-i Kitâbdâr'ın Mecma'ü'l-Havâs adlı Eseri: İnceleme-metin-dizin." Doktora Tezi. Marmara Ü, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü. 2012
- Kutluk, İbrahim. *Kınalı-zâde Hasan Çelebi Tezkiretü's- Şuarâ*. Ankara: Türk Tarih Kurumları Yayınları, 2014.
- Macit, Muhsin. *Divân Şiirinde Âhenk Unsurları*. Ankara: Akçağ, 1996.
- Onan, Necmettin Halil. *Açıklamalı Divan Şiiri Antolojisi*. İstanbul: Sosyal Yay., 1988.
- Özcan, Nuri. "Hasan Can Çelebi." *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. c.16. İstanbul: Diyanet Vakfı Yay., 1997.
- Özyıldırım, Ali Emre. *Mâşî-zâde Fikrî Çelebi ve Ebkâr-ı Efkâr'ı*. İstanbul: Dergah Yay., 2017.
- Pala, İskender. *Divan Şiiri Antolojisi*. İstanbul: Ötüken Yay., 1999.
- Pala, İskender. *Kronolojik Divan Şiiri Antolojisi*. İstanbul: Kapı Yay., 2004.
- Saraç, M. A. Yekta. *Klasik Edebiyat Bilgisi Biçim-Ölçü-Kafiye*. İstanbul: Gökkubbe Yay., 2015.
- Tâhir-ül Mevlevî. *Edebiyat Lügati*. İstanbul: Enderun Kitabevi, 1973.

Timurtaş, Faruk Kadri. *Osmanlı Türkçesi Grameri III*. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım, 2017.

Tulum, Mertol. *Tarihî Metin Çalışmalarında Usûl (Menâkıbu'l-Kudsiyye Üzerinde Bir Deneme)*. İstanbul: Deniz Kitabevi, 2000.

Tuman, Mehmet Nâil. *Tuhfe-i Nâilî I*, (haz. Cemal Kurnaz-Mustafa Tatcı). Ankara: Bizim Büro Yay., 2001.

Yavuzarslan, Paşa “Türk Dilinde Kişi Eklerinin Tarihsel Gelişimi ve Değişimi” 38. *ICANAS (International Congress of Asian and North African Studies)*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, (2007): 1953-1966.

Yazar, Sadık. “Klasik Türk Edebiyatında Aruz Etrafında Gelişen İmla Hususiyetleri”, *Osmanlı Edebi Metinlerini Anlama Kılavuzu*, (Editör: Özer Şenödeyici), Kesit Yay., (2015): 277-300.

Yıldırım, Fatih. “Mehmet Nâil Tuman ve Tuhfe-i Nâilisi: İnceleme-Metin-İndeks” YL Tezi. Balıkesir Ü, SBE, 2009.

Yıldırım, Nimet. *Fars Edebiyatında Kaynaklar*. Erzurum: Atatürk Ü, Fen-Edebiyat Fak. Yay., 2001.

Yılmaz, Kâşif. *Güftî ve Teşrîfatü's- Şu'arâsı*. Ankara: AKM Yay., 2001.

Elektronik Kaynaklar:

<http://kamusulalam.com/>

<https://lexiqamus.com/tr>

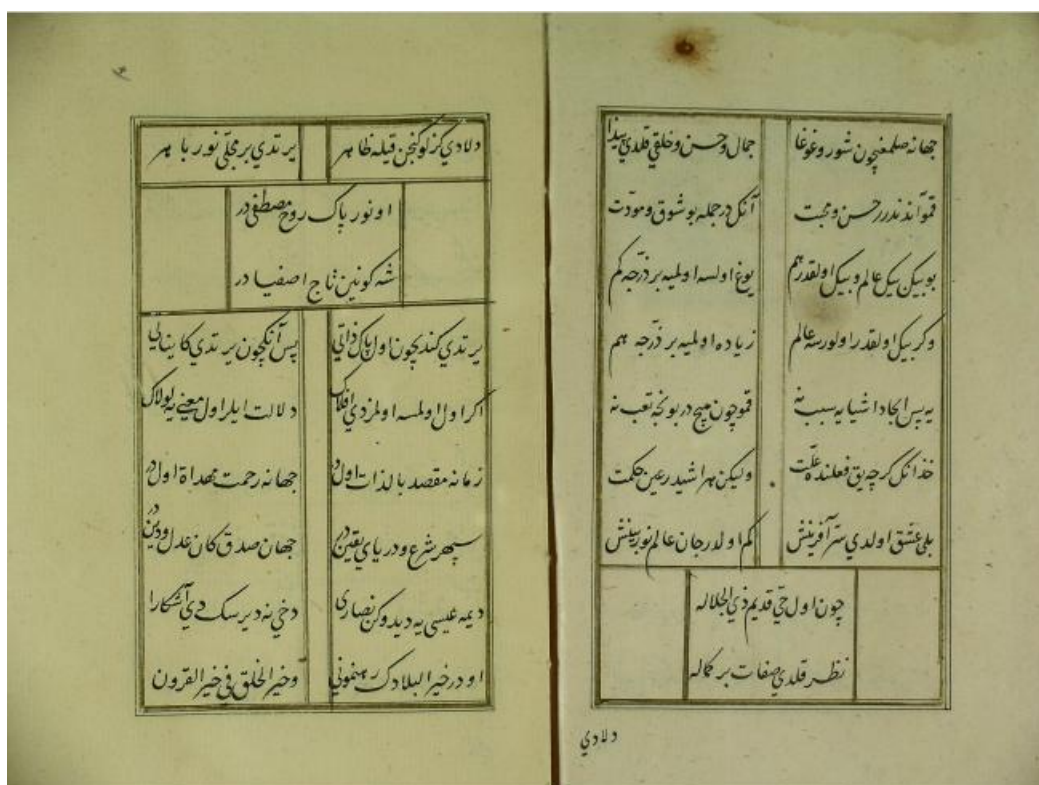
<http://lugatim.com/>

<http://tdk.gov.tr/>

EKLER

Ek-1 *Şevknâme*'nin Tıpkıbasısı

تو اوصی بدن اصحابی با فضل	تو اوصی بدن اصحابی با اکل
کم آنک هر بری نیم مدتی	کرامت منبع کبریا در
خصوصا چار کس مدتی	کم اسلام اندر کله بولدی
بری صدق اچره صدق بجهان	بری عدل اچره نور فضل و جان
برسی علمه اسناد دوران	برسی چو دله منش از افان
آی آنکری بر نادان اولیه	نه بلسون بر تو فرشتیدی
چو موسی کوردی قدر و قدرتی	کمال عز و جاه و رفعتی
ولادی اولغ جانندن علای	دریدی در دو شوقه مدای
که یارب ایلد بی آشنیدن	بنی خدوم قلمه هفتندن

اگرچه

اگر چه اسندی موسی مدای	مسحوریدی اولغ اعلای
آنک در کانه ادر کریق	اولیز منزندن نقل آگاه
ند دل قلسون بیان و صفکان	چو بلز هیچ کسه شرح جان
ندیم وصفنی ای پاک بجان	که شرم و حیرتندن در رم جان
نصیح عالم و بن نگه کلام	سفیه و غافل و آشفته حالم
نه بلسون مدخی هر هیچ ناکس	اکا مداح خلق جهان س

حکایت در مناجات

وریدی بر فقیر زار و مسکین	اولور دشمن اکا بر مرد کین
مکر فرصت بولور بر کن او خور	الین بغلاب التزاونیه خور

الانج تیغ اولن مسلمان	ویر و راعز نیا و غلی باره
چو کوردی آنی اول مرد باپین	همان چو دلی ای ویدی باپین
ولادی غدر نی دیدیم ای یا	بنم شیدی سکه یار و فادای
چو سن بیدک بنم ای دست	فدا در سکه شیدن کیر و جام
خدا یا چون بر تکر قهر تکلمه	
بری قلدک مربی نم تکلمه	
اولور ش معتبر چون نف و نای	تقی در مانده م سن ایلد رنای
هوا و حرص و شیطان و ردی	غنایت قل و میدر پادشاهم
لمتی بکاره در بونفر خودای	هر دایر بر نه سندن وای

مکدر

مکدر خاطر م جام پریشان	بولم طغیان و فکر م خوسان
نه هرگز کلدی بر دم قصه نصیب	نه غل و غش دن ولدی خاطر نصیب
اچوب عمر عزیزم اوش هوا	کوزم بریا که کلم بریا که ده
اشمدر کجه کند ز سحر و سنا	حققتده نه کافر نه مسلمان
ایلی با که اندم هر نه کاتدم	یکمیشتم بر ایز بوله کاتدم
چو سن مستغنی سن ایکی جهان	خطا و جرمه بقدر کچ آندن
صلاح و معرفت ارزانی ایلیم	نه یار شور سه که آنی ایلیم
دم آخرده اید و فضیلتی یار	
کال رنم تکلمه اول خریدار	

در سبب انشا و مقاله	
بود و غم مفاسک مقبی	بلالود لک یار قدیمی
مقامت جلسته یار شاطر	صفا با زارینه صراف ماهر
حسن آشفته زلف و رخ یا	غریب کس زار و دلفکار
هوا یه تاب اولمش او دهش	گوزی باشی اید قانده بونش
جهانده ایریش هر زاده	دخشا شمش عدلیده داده
یش چون بوره کی خون کونی	غم حیرانده خون و معجون
شکایت قلعه در دغمدن	حکایت قلعه حیرت و دغمدن
بولب رخوش مثل غوغوب	غریب و دلفزار و دغوب

هماندم

هماندم ایدب آنی جهان	
اولا کم طالع نجی اولب سعد	غم و دردینی اشلادی سیانه
طلوع ایده سعادت نجی بعد	
نظر ایلده خورشید معالی	اولا فانی سعید و قدری عالی
قلوب معارج و کوی کون آبا	کمال لطفی ایده خاطریش ذ
نولای فضل اسیر عیب نقصان	دکله اول کد اسن اهل احسان
نواک عام در اول بی نادر	وجودی تهاک لطفکی یاد در
ضیا ویر سیر مسکین اویند	زبان اولای تهاک پر یونند
یش سیر رفیع کشت زاری	نقصان بولای باران بهاری

عنا

ترجم و قدر ایلد عنایت	
مطلع و استمان	
کلای در و املی جاندن ایلدیر	کلم یشیدلر ایده آفرین یاد
بلورون کلم و خنک جوق	بود و دون اندن را خنک جوق
حکایت ایلد فرقت غصه ندن	شکایت ایلد حسرت قصه ندن
سوز کدن جانده ویرسون فوج	قام اولسون یا زلسون شوق
بر اهل فضل کمال کان معنی	
جهان معرفت سلطان معنی	
غریب و چاکلی و صاحبیت	لطیف و نازکی و اهل کسیت

عنا قلعه قدیمت اولور بلال	محقق در دمنده سحر با بیل
اگر کن بوردنه شمعین تماشا	کورر بر ما طاعت سر و بالا
برقش زلفی سایه آفتاب	کل ترسکن اولمش مسکن
جبینی برج دولت اختر بدر	کد زیره آله جاندن مشتدر
کان ابروری هزار عشاق	ملال عید و شمشهور آفاق
چون آتش چشم سیل خایه	ندغم اکاجان و ارسه خایه
عجب خوشنوار در بونق و کان	کد طلیعه دکر بر دمه بکان
لبی کوزیکه غنی باغ جنت	کوزنلر باشنه تو پر قیامت
کوزنلر شش ارم باغده الحی	اکلی کل آره سنده نازنه حق

یاد دل طعنه ای که تسلیم	یزشش عین و لون و لایم الضمیم
لبی او شده کی خال سیاهی	نخانی را ز در ستر آفتی
عجب شیرین در اول شکرین	که داغ طعنه آدم طوثر تب
نولا دنیای ویرمه دیجان	غدا سید را نکج آن جوان
و نهانی چون ویرمه سوز طافت	قلور پچیلده دنیا فیض یافت
الدوشوارا بر رسیخندان	دکلدر الده و متقی جانی آستان
دولشمن بوینده کیسوی آزار	صراش شاخ کافوره آکی تار
اوسمین سادو باز دی بکاور	بغایت خود بر نور علی نور
نحال غامی سر و سراز	جبال و طلعی در گلشن ناز

دانی

دانی سر نه ایدی چکار	نه خود را زمیاندن تر و ار
چوسیم خام در ساق بلورین	نولاسیل ایلمه هر زار و مسکین
قوا اعضا مناسبتی بود	هماندم بر نظره ما و لدی مشتون
مو اودی در کوکلینی بود	کمال و عقل و فضل اولدی نابود
فلون تیر غره سینه سنجاک	کمند زلفی ایدر چهره سن خاک
اولب سرست لایغفلان	معلق اولدی جانی غمغندن
نه مکن بر نفس در مک او کینی	یه خود آیکم بزم صو کینی
جلال و طاقینی حیرت آلدی	تب جان کی بیچاره قلدی
غم عشقیده اولب زار و دود	یوز اوردی طبعه اولجده

یوز نه صو سپر یا حتی مادم	که تا بزم بوجیه الملق اولاکم
بلو درد و غم غم ملغ ایلر	همان آه و فغان هم ملغ ایلر
بولور چونک بوجیه دن افاقت	کور ربق دلده فوت جانده
محبت اودی بخش خرمینی	ترا تمش آب دیده داینه
ولی بلز کم اولد ارقان	ملکی بایری با خود انسان
ندرانس ایسه بوشکل و شایل	پری ایسه نندرانس مایل
عجب بلسم بری باغ ارمی	ییر بن اول سرو بالای ارمی
بوجیه دن اولور زار و دود	فراق یار قلدی جانسه کار
بر آدم کمد بقا اقداری	نه بزم طور صبر و قواری

کوزی

کوزی کر یا ن دانی نالونی	غم عشقیده سرگردان و حیران
یورودی در بدر آواره و فو	طوش اولور کوز زینده کالک
که منظر دن قلور نظاره اواه	هماندم ایلدی در دیله بر آه
یوزی اوستینه بنی طاقت تعلدی	فغان و ناله و فریاد قلدی
باشینه اوشدی کوی انکری	کورر دوش اوش بر عایشه
سرشکل کر طله بر زده و لاش	دم سر دیله دل افسرده و لاش
اولب مرد ملکیه که هدم	اورر لر خلفه زحمته مرم
دل و جان دن اولب کافیه	اولور لر صد قلده یار وفاد
چوسکین عاشق مجنون	کورر اوش یار یاره و هسل

نمیدن مشایع غبار ویش	کوزی و کوجای انوار یله طیش
نوازش ایلیوب یاران محرم	ادمشکر کردن آنی محرم
جمال یار لیسر و بیابک	خیال وصله شاد و طربک
بو جانندن وار و اول دمه	خدا یی مستعانه قلدی بکده
سرور و غنیمت یله نجه ایام	سکونیده یار قلدی آرام
سحر دن شام دکن عشق یله	خیال بکده دن ناسحر خوش
اشیدوب که که آواز یی	صفا بولور دی جان ناتوانی
کوروب اول سوز نازی کاه	اوردی دست کونا بندن
قناعت ایلیوب خلد برینه	اولیز دی قریز اول جور غنیمت

کنشدن

کنشدن سایه ایلده خرم ویش	نسییده اردن خوش ویش
امیدی بولم اولسختی بیون	صلواتا که عاقل بیا یون
خلاص ایلیم کلایا المدن	قبول ایلیمه قولوغه کردن
ولی قزندی کم دوران غدار	که کم ایلر سیه یارنی یار
تخل ایده میوب غیر نندن	هلاک ایلد فراق و حسرت نندن
معاذ دوشنده لطفه قهر	سرت نمننده شکر و زهر
بلا بانه قبلانده اوبار	که دور تد رصفا کجی پرمار
و فاسی جور و محنت و صیله جران	عطاسی عاریت ایلدی جران

در صفت شب

چون خاک لاله اولور عشق و بیجان	هزاران شمع یا قور اولدی جوان
اثر ایلادی چون جانینه زلفت	در بر سینه سپیدی داغ خست
کوروب اول مهر تابان خلوتینه	قلور میل اهل دل صحتینه
او قور بر نجه نازک طبع موز	که سوز یله قلور ر غفلت موز
کیچی اشعار شورانگیر سوزیلر	کی در درون شرح ایلر
کیسه ایلدا خردون حکایت	کیسه ماه رور دن حکایت
لطافتدن کیسی بخت افزوز	معارفدن کیسه حکمت آموز
اود هر بری بر دروفسانه	سوز ایدی آرزو اولدی عاقل و جان
دو دیر ای شه جوان عالم	روان اولسون بولکجه جان عالم

یوز کدن

یوز کدن روشن اولسون کلیم	سوز کدن خرم اولسون کلیم
که واکو بکده بر دیوانه زار	سوزنده درد و حسرت زار
یوزیکل رنکی و نمش زعفرانه	بو نیست کوز لر یکایشتی فانه
نه وار در کسیه هیچ التفاتی	نه خود بر پول صایر کایشتی
غنیه سوزیلر آلا اوزینه	دویمه ز عقل و فم انگه سوزینه
که کم بشلای در داولی	دو عالمدن آنکچون فزولی
مکرو آرنده بر راز نهانی	که کوز نلر اولور دیوانه آنی
عجب دردی و مشکل جان فانی	اورا نسه خصمه بی حسرتی
نه بیلور کسه کم افغانی کدن	یخود یوز دردی در مانی کدن

اشندی آبی چون اول سروقا	ملول اولدی اکا کوکلی باغ
همان بلدی که کند و بندید	بلای عشقه افکنده سید
جملندن کوزی بی خواب	زلالندن دلی برنا اول
میچندن بسته زنجیر قدر	کوزندن خسته در دور
لب لعلندن اولمش کج	فراقندن اولرز ارغون
مملات قلدی نگار قشطن	بغایت اولدی دیارینه
آبی کز ایلدی اول یاد لدا	کم اید چمن سجدن عمر کمر
تقریح ایلیمه نایال و بالین	
تماشا اید حال پرملالین	

در صفت اول

سجدن کم بوند و لایب	در بوجله نورانی جاست
طلو آید بر بجل معظم	روان ایلادی و رانه نهم
زمان مرده دل بر وجهه	ایرشدی شنه آرخانه
طوب اولار طنا زاوچ	اونیدی زکسی نایا خوشدن
غرور حمله سرت و خوش	شراب نازله غمور و انکار
هماران لطف اول و در خلدن	ادریار انله عزم کلستان
سکوننده اول محبوب جان	کورداول نایا ناکهانی
که پولش آتش سودا نهات	ضعیف اولمش غم عشقه غات

هوا ایلد او دکو پر دماغی	یقین اولمش سوچکه چراغی
چو کوردی جانی قلدی ترم	یائینه وادی وادی تکرم
ودی حالک ندرای عاشق	ندسن بویله یما رو دکمار
بو وجهه کوزل گریان ندر	بو آه و ناله و افغان ندر
چو کوردی اول غریز زار و ناله	که نرم اولمش آکا اول شمع بابا
اراقندن کاه کاهی کوریکه	اشکی تونر نوز سوزیکه
عم اول کلوشناست قلغیه	انیس اولس رعایت قلغیه
برزانسین ایلوب تحصیل عشق	ایتدی ایست بھر وی صاق
فراقکله نه دل کم مستلار	اولور سه زجر چریدلر وادر

منجان

نه جان کم ایلیمه و صکلی چال	دو عالم لذتینه اولدی اصل
بکا چون اولدی و صکلی سیر	بودر کلدن اولوم یکده قیر
بونی دیدی و کند کی کوزندن	بکلی نایا امید اولدی وزندن
ولیکن انس یار و لطف کفشار	کیه و اول مستقدن قلدی بنار
چون اول یارک نظر قلدی یوزنه	قلاغ اوردی نه کویهر سوزنه
بیایندن بتر جبران و مدح	یوزاوردی طیر غه اول مدح
نکاو و ارسه فسون و چاه	قلورا اول لبر اول زار و زار
بررسی افغی درمان ایلدی	زیاده اندی نقصان ایلدی
قوس قلدی لاول طالع حیران	دویر کم مکر حق اید در مان

بویک تدبیر له اولمز داوا	که لطف ایده اول تی توان
علاجه کوردی چون قایل کلان	طبیعت صحت مایل کلد ر
ادوب نفوس چی ستمانه	خمروری یولنه اولدی روانه
کشتاندن یکا اول میلان	هزاران غصه ایلد قلدی پان
اگرچه قلدی یاران انبساطی	اوندی اول صتم ذوق و نشاط
ولیک ظاهر اول شمع تابان	ولور یاراند مجلد خندان
ارردی کوکلی قمار غدن	قهر و تشنگ ایدی اول پرستدن
مجتهد اولور سکا کوصادتی	اولور معشوق چاندن کشتی
اولور سن صد فایده قصوده	مراول اولور اخلاصیل جمل

کلکار

شکوفید اوب غنایابی	دور الماسه لولوی خوشای
قلب و درتری ریخته خال	کناخی طریق اندر دی ملال
کتور دیلر سوردی دست بر	کتور دیلر در دلداره مست
کرم قیلوب اویار مهنش	دوز ندی جوانکاه و مغزش
چو سیلوردی کم آندن اولدی	ادردی کند و السله تیار
دعا قیلوردی سجان چسب	که صحت و بره اولی ارفه
هم آخرد عون مقبول اوج	سلامت و پردی کار رب
دلا صد قبله اول عوانه مشغله	که حق ایدرانی البته مقبول
ریا بیلد فلور سکل کتصرف	قبول اولمز دعا چکه کتلف

وکر

بازگشتن محبوب از سیر آن

کل کلزار صحن لاجوردی	رخ عاشق کی چو نکم هر دی
دخی ایلیموب بر ساعت	اونتا غینه یونلدی اول لارام
که کوره اول غیر سبک نولدی	نیه ایرشدی حال بر ملائی
چو کلدی کوردی اول راز و غری	کم و لمش غصه و محنت نصیبی
بلای عشقه جبرده قلمش	دل پر درد له حسرت قلمش
نه آپیلور که تور سینه جاندن	نه اولور کم خلاص اولد بلادن
چو کوردی اول بت مهری	کم و لمش در بغایت طاق قی
اوما به کاردایدو جان زارین	دخی قلدی میج آریق قراری

مهور شدن عاشق بکراغی

کجا رسم تن جان دل و جان	بست لعل لب و لب و جان
چو میل بدی او را در مستند	ترجم قلدی خسته در مستند
اول لب سمدملی او را نگین	دو تر لر اول غریب سبکین
هزاران خنده ایله مکر و حیل	ادوب ردین ایلر و سیل
غور و حسنه اول کای ماه	دکدر کند و احوال دن آگاه
نه بلسون حال عشاقی نه بلسون	یه سوز جان مشتاقی نه بلسون
پس آندن حکم اید و انطاف	مقرر ایلوب مکر و نطاف
ادر رخصته بر کون اعلام	کم ای مطلوب بنام محمود ایام

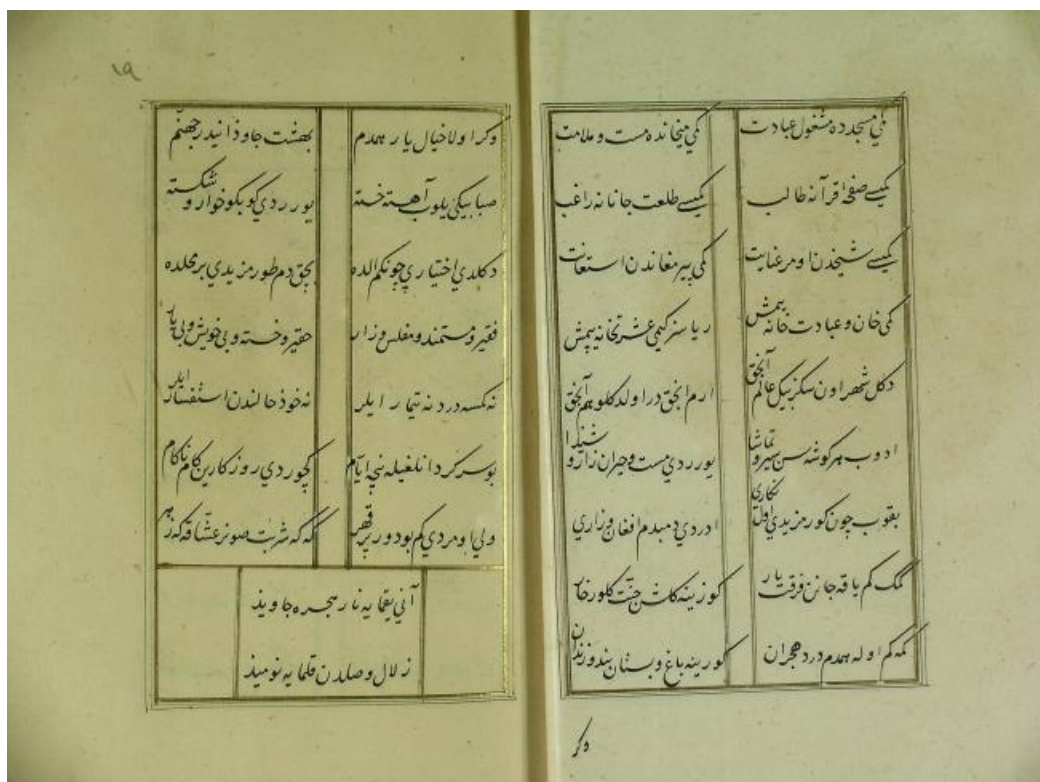
صنوبر

مهور کرده وار در بر سوز	ولیکن دیکده دویور سوز
نه دلم بیکه داخی بق قول	دکدر رقص بیکه رقص غزل
دوی هر نه ایسه اول سوز	نه کم اولی ایسه سوز ای بیک
دو یلرای نه فرخنده خند	ملک فطر بر پیکر سمنه
نه در بلوند زنده و باش	سکایار اولاقوش کلباش
نه نامی بلبلور در نه نشانی	روای اوله سکنی یار جان
نه ما نه حق تکر اید نه است	جهان خلقی نه کلد نه است
یه اولدر جمله زرد ایت	یه دورایت اول کلد ایلر کلد
که نیرا اولاجور و قهر زدن	چقوب آواره اولاجور زدن

اول اندون و شندی چو	ایندی بیکه سوزن ایلر
نه سوز کم فکر ده نه سوز	نه اش کم اشک سوز منفعت
چون اغیار سوزینه اویدی	همانده چیت چاکش و دوش
وار و لر اول غریب مستند	فقر و فقر و سوزار و مستند
بود در رسد فغان جان	که داچ طور سینه بونده بر
سرای و لشدن و ورا و	صفای و صلدن و نجر اولان
که یار شمن سنگ کلبه	مقرر اول سن اول باذن
اولور غی زیه خرسید سهر	اولام طاشد کوهر بر
مناسب اولیسه و ملت و نور	مصاحب یار و شور و نور

چون

چون اول چار عاشق کله	اشندی اول حدیث جانشانی
یور کینه ایشوب سوز	بقین اولدی که محو اولاجو دنی
ولی چون بلدی کم اول باذن	اویب اغیار هایدلقد فی ما
قنوب حیران بکینه قنات	ضروری امر نه قلدی طاعت
بلور دی یلدر آیین عشق	که عاشق اولیسه عشقه عاق
یاندی سیر اولب کفر عیادت	نه امر ایلر سیه ایده اطاعت
مساوی او آیدن لطفه قهر	لذی و لا اندن شکر و زهر
پس مری و حین اول کجاک	هماندم تر کن اوردی اولی یارک
ولی و مکر اول لعل شکر نوش	آنی قلمایه کلتی و راموش

بهار زیات	
چو بوطاوس ز رین بر خشا	چو بر جینه کلدی قلدی جولنا
قلوب آنار رحمت مهری	جھانی ایلدی فردوس علی
اولب نوروز له عالم ترین	پراولدی باغ و صحرای وردو
زمانی بر نیسانی طیور دی	زمینه خلده سندس کوردی
قیلوس سلطان کلک شنده مجلس	درلدی صحبت ریکان و نرکس
قورب چتر عایون با سندن	فخانی دوشدر برک سندن
کرار بر بهار پرده سینی	کم آسوده قاپر ورده سینی
اولب هر باغ بر نخل دلکش	چمن جانتش با دجید خوش
اوکاو بتی دی سنبل تر	که خاک اولمشدی کویا سکل
کتاب اول کلوچش ارین	که خوش بویدی بتد کلک
شراولش اولد کلودر وچ	که بر یوزی کورغزدی سر
ایاغ اوزر ره طور خط بند	النده ساقی و شعلین بیل
چغیر و رسوزله مهر دهنه قری	اولب باده ویرک باده قری
بنفشه سرو ایاغده قویشت	او قور بیل هزاران موج و ش
زمانک خوشه دیگر ضعیفی	صبا نکل لطفی دورا نکل عای
جهان اول قدر ویریشدی	که ریشک ایزدی کا باغ جنت
اولب هر ذره نور صحرای	اولور هر قطره بر لولوی کینا

درلدی جلد اموات نیا	اکل آدم کجوش ایدی بکادا
جهان خلقی تماشایه	اولب شوریده صحرای
ادر عیش و عشرت شاد و خرم	اولب بر جنس خضی ایلده
کی صحرایه باکی نایا در کوشش	کی کلشده جام قوروش
کی ایلر چمن جیفین میران	لب جوده کی نرست جیران
کی قلش نفا سکل کی چاک	کیسه سایه کله طرباک
یور را واره جیران ویریش	ولی چاره عاشق زار و کینا
نجه صبر ایلسون هر زار و بی	بوموسده کالور دیوانه غافل
تخل ایده می هر مست و سر باز	چهار ایاغ عشق خانه پر داز
فراق یار جورده و کردون	پاشن خون ایلدی نیش و کرکون
دل پرددی نه ممکن او کلک	یبردم لبه لبه جدم اولق
دجودین غرق ایدوب کجک	ادر دی کند و احوالین تفکر
نه شهر یاره وار واره غطا	نه بر دم طور غم صبر و حجت
وار رسد شهر یاره عادی	طور رسد در دجوانیه اولور
چو هر بر چاره دن کس دیامین	ایندی یا لکی نایا مین
فیکدر بلجلم پشت و پنا هم	بنی نو مید قلمه پادشا هم
نه یوزون کورسم مقصود	نیله طبرسم نه مقصود سن

اگر کعبه اولایم کرد بر	نیته کند وایکده ایدرم بر
تواشیده طاهر اولدی بون	پس اولدم عاشقین اولم
کوزل بوز اولدی چون سنو	آنچون آذن اولور کسالت
بته طایر کسن اعتقاد ی	اوده سجده قنار کمرادی
ولی چون غالب اولمشدرجت	اولو بدجله سیغی ضلالت
کرکافرا ولیدی بدن کاه	ننه اولور دیوانه کده
ولی اولدوغون کفر کفر	اولو بدرنا بدخوار کفر
کر اولمسه لطفکدن غنا	بولور کی کسه کندون هدایت
سنگدر حکم عالم جمله کلام	دکل کلام بکده هیچ معدوم

اوس

مشرق قل صغای وصلشدن	خلاص ایدوب باغی فرشتن
کمر پیرا منندن اوله بیت	کوزم کمریدن اولمشدرجت
کمر شیرین بندن اوله راجت	یورکم شورلدا اولدی چجت
کمر کملطفکدن اوله پر نور	کومکم فرقتدن اولدی بونور
کمر تا یاد اید بوزار و جزیری	کدر کوکلندن آنک کمر و کین
کمر کوکلم باره سینه مریم	چونا اول لطفیکله بدم اندک
بنی اول یار له هم صحبت ایلمه	هم آخریا ایچ رحمت ایلمه
اکا داخی نصیب ایلمه ناله	بوخواندن کم کج قلک حواله
کمر کج و کین بوجان مشتاق	بله تانید و کن احوال عشاق

عزت

دوا اید یورکم باره سینه	محبت اید بن بچاره سینه
یوردم خدشده خرم اولم	وکر یوغیسه یار بهدم اولم
قوما فریاد و افغانیله یارب	بنی بوز جبرانیله یارب
یہ آل جانوبی یاور دشنم	کسه غمی کل رازنهام

پستیاب شدن دعوت عاشق

ایدوب الله قلدی غرض غنا	فغان و آهله چوکلم مناجات
قبول اولدی بهم اول ساعت	یوغیدی چوکلمه کوکلنده ریا
کمر اخلاص وار یسیندن خفا	بول مقصود بنی اولدی خرم
کل غنجه دهن سر و سمن بو	چون اول یار کلمه صورت

جهاک جانی و جاک رانی	صفایک منی کان امانی
مناحت چرخک بدرینی	لطافت شهرک شاه و امیری
اویب دشمن سوزینه ناکه	کدر دبی و لغزین سنانی
وصالند آبی دورا قشیدی	غم جریله رنجور اتمشیدی
پشیمانیدی یلو پشینه سندن	پریشانی اول اندیشه سندن
ولی صقردی کوکند هفتانی	کسبیه یزدی هرگز آبی
کوب هر سینه نوز و زنی	کوب هر دم قواش رهاری
	دوشندی باغ فریتم کاری
	ینه عرض اندی شاه کاکان

زمین

زمین چون کج قاروی چودی	چمن بختده آب خضر اودی
قنانه کلدی چون مرغ خوش طانی	انگیز رقصه کردی افشانی
سردن کن کبی اول لاله رضا	ادریا را ناله غم کزار
وکیکن هر ندکلو اندی سیرن	چمنده ایلدی گلکشت و جولان
آچلادی و نازک کوکلی غدن	تسلیم بولدی اصلا المدن
بغایت خاطری رنجیده لادی	تب غدن گل سیر ایل بولدی
اکتوب اول عاشق زار و زاری	الندن کندی صبر و اخیری
صیوب لعلی تنگ روح پروری	صور دی وردی لولوی عجب
اورب مر جان تر بولو رنجی	بنفشه لایلا و رش طنجی

پس آندن صورتی یارانه ایلک	عجب بلم که نولدای ایلک
بلا ییچر له قند کد و پدر	یه آکا چورد و ران ناد و پدر
دویدر پاؤش کا کاکا اول	همیش دو و لیدر برقرار اول
طوقناسون یوز بیکلش نوکم	انماسون یان ان امونکه
کم اول عجب و زرمانی	بولنمز مثلی کج بی نشان در
اولب در عشق کله ایله مشهور	که بیلور رانی نزدیک کردور
ایینه آلدی پس اول مده	هزاران مدح تیلد یزدنی
نجات و دعاد صکار اول	دو یکم ای غریب زار و بیمار
سکه چون ابره کتو نجات	کر مدن ایلو لطف و عروت

شرف

شرف باغشده قندو صحنه کدن	سعادت ایلدی یلدی مگدن
قدم قل رنج قنادی قیازم	دو کندی صبر کسب اختیارم
اگر چه عشق کله یوقدر رخا	بنده شوقه یوقد و غایت
اگر چه در دمنه و پر پلاس	جفا و حسرت یلدی متکاسن
ولی در دل او دکلوق قلدی تاشیر	که دلد هج غیره قلدی بیر
یا زلدی چو یکم اول کتو خانو	ویر بر بر سیکه اول دلف و نو
دو یکم جه ایدهن و دیشین	بر ایکی کونده آکا اریشین
بلور دی چو یکم اول فرزان قاصد	نیرده اولدوغن بر اولدی
چو یوزد و تمشدی کاکان	ایر بجه لاله اول شوره فی الحال

کور بر شهر کم بود ز نظری	بتون دنیا کل عشر عشری
اگر چنین دروگر پا چرخ و فرقا	یدی قلیدن آند و از وار
تماشا ایلیوب هر گوشه سنی	طلب قیام و دی اول زار و
کور رنک خلائق جیغ افش	در و دیوار را بنویسید طوش
هور را ورناده برد یوانه	که بمنز نیستی در کند و یا
جهان آگاه و اوج ایند شغول	یا نده بر در رسطاندول
کچی آه و نغان و ناله ایله	کچی درد دل کند ویر سول
کچی بر دم طور رجه تده خاش	کچی شوق و محبتن ادجوش
چو قد نظره قلدی یوزینه	کفکله قلاغ اوردی سوزینه

یقین

سوز کر بوضه کو کلام اولدی	یوره کم یار سینر هم اولدی
بو شربت اوله جلاست بختی	اگر د کسه زهر یله شستی
نه خوش قلدر نه قصد و نیی	اگر ایلامر سیک بنی تحیق
ولی سستی اول بن فیهیم	بنایت محرم در بن حقیرم
اگر می ذره خورشید تابان	کدایی یاد ایدرمی شاه دور
چون آندن حاصلم در دویلا	نصیب محنت ورنج و غدا
بنی قوت و حیرتده بی	اولاین انش بجز انله خاک
از لده بونیش قسمت شچاک	چکا بن عصبه و رحمت نه چاک
ایندی آکا اول فرزانه صفا	که یار شمر سک بو فکرنا صد

چو

چو عشق اچیده صدق عشق کلام	کمان انکار و ای باک ای یار
آنکس حق که خلق جهاند	علیم شکارا و نغان در
بنی کوندردی اول لبر قوکه	فتی مشتاق اول بخت قوکه
باشنده عشق و کلام کلام	خیالک در کوزنده دلد کلام
غم هجر کفتی بیماراد و پدر	صفا و ذوقدن بزاراد و پدر
همان ناخیر قلک کل کده لم	ورالم دله بیلدیش اده لم
چو اندیشندی ایند نیی	یولاعزم ایلدیشا و خرم
بزر اکیسی بر باد بایی	کم ابریز کرد نه مرغ هوایی
سکدر صانه سن بوشاندی	پیر آده کچر بر اکی طاندن

مواقف اولدی چونکه روزگار	همان اول کونده بولدی یو یار
اریشور درهینه سر غنیله	طور رکیکن هزاران جریله
طربدن یا قلدی کندوزنی	شعبدن ایلیز فتم وزنی
بوکیا اولمه باکیزه منظر	اونوروش منظر یولاری
کیورنا گاه بر قول خلوتینه	دعا و خدمت ایله خضرینه
درای سلطان عالم شاه دور	مدنابنده و خورشید رشتن
همیشه دوتیلده سدا م اول	صفا و عشرتیلده شاکام اول
نویه کلدی بر بیکل خسته	یا نجه بر ضعیف زار خسته
خیف اولمش اودکله و قنیله	کله کورنر ملر کم د قنیله

اگر

اگر مور او سنده و شتره دونه	اگر او سینه قل و شتره دونه
اچر و کرکه دستور استر	نذر فرمان شاه عدل کستر
اشندی چونکم اول سوزنی	چقرنا زبده مستقبال خرم
چو کوردی عاشق اول یارینی	دوشنایا غینه سور یورینی
یوغیدی اگر لایق ارمغانی	کله ریحی چشم در فغانی
رحم ایلیول اول مهر رشتن	کرمدن ایلدی حق لطف و احسان
تو غمخیزنی برینه کوردی	تلف بر لطف قدن کوردی
صور حال جفا و حسرتیله	در حال وفا و فاضله
دوی شیدن کیر و اول شادو	کشدن استر آریله جان

اگر چسبده وار شوق و عشق	هزار اول کله در بندة تعلق
اگر باد اجل و سره کردک	علاق کسم کسمه درد ک
چو حشر اولاد یله خلق عالم	ولیس و زاکیمزیننه بدم
پس آندن آلدی الینی الینه	کیر و رشتن و خرم نر الینه
یوغیدی چونکم آنده هیچ دیار	کال لطف ایلر آندی اولار
چو بو مقصودی حالک ایلده حال	حقیقت بیر اولور موصول
بولیمز بو مقامه جان و دن	بو حالندن اولیمز عقل آگاه
قلور نطق ایلر و دراک طاهر	اولور عاجز خیال و فکر قاهر

اولور

اولور چون قلم آندن بر سوز	کون او سولدن اود کلین او
صویر بزم فاده جام باقی	اولور کند و معنی کند و ساقی
بو مشهده کابر جان بختی	سوز او کشتن کلمه ریکان ایل
خاتم	
بو چور دورله بچور و بیمار	غم حیرانده زار و دلنگار
حسن در مانده در دخت	قدیمی ساکن کوی ملامت
اوب خالی جهان اندیشه	فراغت بولشیدی پیشه
اوب غلط و علم و معرفتدن	تجرب بولشیدی هر صفتدن

وریدی طبعی چون شوق و دل	غزل طرزدن جان نظم ادردی	کست ندن و بر بر کل نشانه	بیزر آه سوزان عاشقانه
اوردی بجهیت خوب نیاید	بجی دردی اولن قلمه فریاد	که کلزد در آه جگر سوز	یه سوز اولور بی معنی دلفرو
ولی چون شغل دنیا باشه کلدی	بلکه درانی باشدن آشه کلدی	اولا کم یار اولی اقبال اوده	
اولا چون وقت مجوی برینان	اولور کی کسه کندن در کل آسان	اولا بو مختصر مقبول حضرت	
چو صافی اولیه آینه دل	اولور بی صورت معنی مثل	قلوب عین غایت بدن نظاره	ایده بن خسته کی در دین چاه
کشفاده اولیه چون کیم یاری	روان اولور بی مهر کرنا چای	چو چاندن ایلدم خلاصه	قبول است کرچه بود در قیامت
نه لطفی اولی سر طبع خریک	نه شعری اولاجان بر اینک	خیاسی جوهر لطف ز لایله	تران مسک طایفی کوهر ایلر
ولی طبع خرمندن غوغا		که کم ایلیه فضیلت شغاف	بهر در عینی و عینیان طاعت
دوم بر نجه سوز اهل نونه		غرض غرض خجیت در طبعو که	مراد اعلام خدمت در طبعو که

کله ندن

اگر لطف ایلر سن احسان	فوق کون بی ریا فغان سکندر	اگر لطف ایلر سن احسان	فوق کون بی ریا فغان سکندر
الهی دونه کجی جرح عایله	اولی اقبال و بختی لایزال	الهی دونه کجی جرح عایله	اولی اقبال و بختی لایزال
قلوب دلده باقی نیستی	قلادهری منور عدل دادی	قلوب دلده باقی نیستی	قلادهری منور عدل دادی
سعادت رهبری ولست	ظفر همراهی نصرت همیشی	سعادت رهبری ولست	ظفر همراهی نصرت همیشی
جهان دونه سیده امر اولسون		جهان دونه سیده امر اولسون	
زمانه حکمتیده امر اولسون		زمانه حکمتیده امر اولسون	

Süleymaniye U. Kütüphanesi
Kısmi Hacı Mustafa
Yeni Kayıt: 3745
Eski Kayıt: 10

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Şule YÜKSEL ACAROĞLU

Uyruğu: TC

Doğum Tarihi ve Yeri: 05 Şubat 1977, Köln

Elektronik Posta: yuksel.sule@hotmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
Lisans	Gazi Ü, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü	1998
Yüksek Lisans	İstanbul Medeniyet Üniversitesi, SBE, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı	2018

İŞ TECRÜBESİ

Tarih	Kurum	Görev
2013-	Samandıra Kız AİHL	Edebiyat Öğretmeni

YABANCI DİLLER

Orta Derece İngilizce

HOBİLER

Tarihi ve Kültürel Geziler